

**Sociaal Economisch Initiatief
Curaçao**

Bouwen aan een zekere toekomst

Versie 26 maart 2008

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Executive summary	4
1 Inleiding	6
1.1 Verantwoording.....	7
1.2 Indeling van dit rapport.....	8
2 Denkkader	9
2.1 SEI kenmerken.....	9
2.2 Algemeen denkkader.....	9
2.3 SEI doelstellingen.....	11
2.4 Middelen.....	12
2.5 Financiering	13
2.6 Beleidsvelden.....	14
2.7 Relatie met andere programma's en donoren	15
3 Herstructurering systemen sociale zekerheid	17
3.1 Onderstand	17
3.2 Algemene ouderdomsvoorziening.....	18
4 A: Openbaar Bestuur - overheidsfinanciën	22
4.1 Verbeteren begrotingsvoorbereiding, -uitvoering en verantwoording; meerjarige begrotingen 22	
4.2 Corporate governance en subsidieverstrekking	23
4.3 Verbeteren inning belastinggelden en andere middelen.....	24
4 B: Openbaar Bestuur - Ontwerp en Implementatie Pais Kòrsou	26
4.4 Integratie van Land en Eiland apparaten.....	27
4.5 Competentie ontwikkeling	28
4.6 Verbeteren basisadministraties	29
5 Herstructurering economie	31
5.1 Inleiding	31
5.2 Research lange termijn economische ontwikkeling.....	31
5.3 Verbeteren investeringsklimaat.....	35
5.4 Bevorderen ondernemerschap en verbeteren kapitaalmarkt.....	39
5.5 Investeren in de economische infrastructuur.....	41
6 Arbeidsmarkt	46

6.1	<i>Inleiding</i>	46
6.2	<i>Verbetering aansluiting beroepsonderwijs op arbeidsmarkt</i>	48
6.3	<i>Uitbouw van arbeidsgericht onderwijs (AGO)</i>	51
6.4	<i>Hoger onderwijs</i>	52
6.5	<i>Bevordering mobiliteit</i>	54
7	Sociale voorzieningen	56
7.1	<i>Armoedebestrijding</i>	56
7.2	<i>Leefklimaat in de wijken</i>	58
	<i>a. Wijkcentra en acute noden in wijken</i>	58
7.3	<i>Jeugdbeleid</i>	61
	<i>a. Algemeen</i>	62
7.4	<i>Migrantenbeleid en integratie</i>	64
7.5	<i>Gezondheidszorg</i>	65
8	Uitvoeringsorgaan	68
	Bijlage A: Macro-economische en budgettaire effecten van SEI	69
	Bijlage B: Overzicht voorstellen fiscale maatregelen	76
	Bijlage C: Enkele kenmerken van de structurele jeugdproblematiek	78
	Bijlage D: Kosten gezondheidszorg verzekerd via SVB en BZV	79
	Bijlage E: Inrichting Nieuwe Belastingdienst	80
	Belastingadministratie	80
	Informatie & Communicatie Technologie	80
	Bijlage F: Meerjarenprojecties onderstanduitkeringen	82
	Bijlage G: Pensioenparticipatie	83
	Bijlage H: Verplichtingen voortvloeiend uit het Programma Duurzame Economische Ontwikkeling 2005-2007	84
	Bijlage I: Samenvattend overzicht maatregelen en impulsen	85

Executive summary

Het Sociaal-Economisch Initiatief (SEI) van Curaçao heeft als doelstelling om in de periode 2008-2010 een aantal projecten, hervormingen en maatregelen te introduceren die moeten leiden tot duurzame verbeteringen in de economische structuur en sociale achterstanden op Curaçao. Het SEI besteedt tevens aandacht aan een aantal bestuurlijke hervormingen, die in het licht van de op komst zijnde autonome status van Curaçao noodzakelijk zijn om de kwaliteit en continuïteit van het bestuur te garanderen. Tenslotte is een aantal initiatieven opgenomen die het functioneren van de arbeidsmarkt dienen te verbeteren, waarmee zowel economische als sociale doelstellingen bereikt worden.

Het SEI vindt haar oorsprong in de Slotverklaring van november 2006 en de toetreding van Curaçao tot het Overgangsakkoord in augustus 2007. In september 2007 heeft het Bestuurscollege van Curaçao een SEI Commissie in het leven geroepen met brede participatie uit de gemeenschap. De opdracht van de commissie was om een breed gedragen programma op te stellen dat aan de bovengenoemde doelstellingen voldoet. Dit programma is in het onderhavige dossier uitgewerkt.

Voor het SEI is oorspronkelijk ANG 60,5 miljoen beschikbaar gesteld door Nederland. In overleg met Nederland is overeengekomen dat in de periode 2008-2010 ook 30% van de reguliere ontwikkelingsgelden¹ aangewend kan worden voor SEI. Daarmee komt het totale budget van SEI, na aftrek van de USONA management fee, uit op ongeveer ANG 123,6 miljoen (deels afhankelijk van koersschommelingen).

De SEI commissie heeft als eerste een “denkkader” in detail verder uitgewerkt waarin de doelstellingen, beleidsvelden en middelen verder worden ontgewerkt. Tevens komt daarin aan de orde wanneer een initiatief als een SEI initiatief kan worden aangemerkt. Trefwoorden in deze zijn korte termijn uitvoerbaarheid, duurzaam positief effect op het sociaal-economische welzijn, uitvoerbaarheid en slaagkans. Hierna heeft zij een breed traject uitgezet om van een groot aantal belanghebbenden voorstellen te verkrijgen die aan de SEI criteria voldoen. Dit heeft geleid tot meer dan 250 potentiële initiatieven. De SEI commissie had de moeilijke taak om uit deze, meestal serieuze, goed voorbereide, en ook noodzakelijke voorstellen de initiatieven te halen die het meest aansloten bij de SEI doelstellingen (met name bleek de bijdrage aan duurzame verbeteringen een belangrijk criterium) en daarbij ook binnen de beschikbare financiële ruimte te blijven. Dit heeft geleid tot 114 uitgekozen initiatieven. Bij een aantal projecten is het voornemen om een “joint venture” te vormen en deze projecten gezamenlijk te financieren met SEI middelen en andere fondsen, afkomstig van het Eilandgebied, de private sector of andere donoren. Samengevat over de vier hoofdgebieden die het SEI raken, samen met de herstructurering van systemen van sociale zekerheid, zijn de fondsen en het aantal initiatieven als volgt verdeeld²:

---

¹ 20% van de middelen was als “overig” aangeduid zonder nog een bepaalde bestemming te hebben terwijl 10% van de middelen van het programma “Institutionele Versterking en Bestuurskracht” zijn overgeheveld naar het SEI.

² In deze tabel is tevens opgenomen dat maximaal ANG 6,3 miljoen aan aangegane verplichtingen uit het voormalige programma Duurzame Economische Ontwikkeling ten laste van de SEI begroting komen, aangezien deze fondsen per eind 2007 nog niet besteed waren.

Sector	Aantal projecten	Totaal budget	waarvan: SEI financiering	
Hfd 3. Sociale zekerheid	5	0	0	0%
Hfd 4. Openbaar bestuur	11	46,225,000	23,425,000	18%
Hfd 5. Herstructurering economie	37	179,138,000	72,371,000	55%
Hfd 6. Arbeidsmarkt	19	15,442,000	12,442,000	10%
Hfd 7. Sociale voorzieningen	46	25,855,000	22,515,000	17%
Totaal SEI projecten	118	266,660,000	130,753,000	
Financiering verplichtingen DEO	9	6,297,452	6,297,452	
Totaal SEI begroting	127	272,957,452	137,050,452	

Naast de directe investeringsimpulsen (waarvan met name in het economisch deel sprake van is) zijn er ook veel initiatieven opgenomen die niet zozeer een investering van geld betekenen, maar bestaande stelsels omvormen om zo sociaal-economische ontwikkeling te stimuleren of obstakels uit de weg te nemen. Gedacht kan worden aan thema's als omvorming van het pensioenstelsel en de sociale opvang, betere aansluiting van vraag en aanbod in de arbeidsmarkt, verminderen van red tape bij aanvragen economische vergunningen, enzovoorts. Dit soort maatregelen, die vaak niet veel geld hoeven te kosten, kunnen grote rendementen opleveren in het sociaal-economisch welzijn van de Curaçaose burger.

Tenslotte is het belangrijk dat het SEI programma, dat zeer breed is qua aard van activiteiten en actoren, en bovendien in een relatief beperkte tijd moet worden afgerond, tijdens de uitvoering goed gecoördineerd wordt. Hiertoe is een voorstel ontwikkeld voor een uitvoeringsorgaan, dat breed gedragen wordt en de coördinatie tussen de donor en de verschillende actoren zal verzorgen en het SEI tijdens haar doorlooptijd zal managen. Het uitvoeringsorgaan valt in eerste instantie onder de verantwoordelijkheid van de Gezaghebber en na overgang naar Land, de Minister van Algemene Zaken.

1 Inleiding

Bouwen aan een zekere toekomst. In de periode van transitie naar 'Pais Kòrsou'³ is het van belang om deze filosofie in stand te houden. In de concept Kadernota Pais Kòrsou staat als toekomstvisie: "een land waarin mensen hun mogelijkheden volledig kunnen realiseren en genieten van een hoge leefkwaliteit, door middel van een hoog onderwijsniveau, een duurzaam sociaal-economische ontwikkeling en verantwoord bestuur".

In de context van de transitie naar Pais Kòrsou is onderkend dat Curaçao op een aantal fundamentele gebieden nog een aanmerkelijke achterstand kent. In de Slotverklaring d.d. 2 november 2006 en bij de toetreding van Curaçao tot het Overgangsakkoord d.d. 28 augustus 2007 wordt daarom gesproken van de noodzaak extra middelen in te zetten voor een aantal inhaalslagen op sociaal, economisch en bestuurlijk gebied. Deze inhaalslagen dienden uitgewerkt te worden in een Sociaal Economisch Initiatief (SEI).

In artikel 10 van de Toetreding van Curaçao tot het Overgangsakkoord staat het volgende over het SEI:

In het Sociaal Economisch Initiatief van Curaçao zullen concrete beleidsmaatregelen worden opgenomen die gericht zijn op het gezond maken van de overheidsfinanciën, een noodzakelijke hervorming van de economische structuur en de reorganisatie van het overheidsapparaat. Investeringsimpulsen en een sociaal vangnet zullen eveneens een onderdeel vormen van het Sociaal Economisch Initiatief. Ter ondersteuning van de uitvoering van het Sociaal Economisch Initiatief zal Nederland aan Curaçao in totaal ANG 60,5 miljoen beschikbaar stellen.

Het doel van het SEI is om op zorgvuldig geselecteerde gebieden een inhaalslag te maken en zorg te dragen voor een gezonde start, door hervorming van de economie en broodnodige investerings- en welzijnsimpulsen, zodat Pais Kòrsou met een gezonde basis kan starten.

Terwijl de uitvoering het SEI een korte-termijn tijdsspanne heeft (2008-2010), wordt tijdens deze periode de langere termijn planning van Pais Kòrsou verder ontwikkeld. De totaliteit van SEI maatregelen zullen niet alleen korte-termijn resultaten boeken, maar ook een fundament leggen voor de lange-termijn visie en daarmee een duurzaam karakter hebben. Een aantal SEI initiatieven zullen zich richten op een gedegen bestuurlijke inrichting en het ontwikkelen van een lange termijn economische strategie, en er dient een gedegen afstemming te zijn met strategie die in andere organen ontwikkeld wordt.

Wil men de sociale ontwikkeling van de bevolking bevorderen, dan dient een inhaalslag gemaakt te worden in het bestendigen van een goede kwaliteit van het sociaal kapitaal (human capital). De nadruk ligt dan ook op het activeren van mensen: alle initiatieven binnen het welzijnsbeleid dienen bij te dragen aan een verhoogde participatiegraad. Een verhoogde participatiegraad is te bereiken door belemmeringen in de arbeidsmarkt weg te nemen, armoede te bestrijden en door de jeugd te prikkelen deel te nemen aan de arbeidsmarkt.

---

³ Met Pais Kòrsou wordt bedoeld de toekomstige status van Curaçao als autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden.

Een gezond overheidsapparaat, zowel gezien vanuit het oogpunt van een verantwoord financieel beleid als vanuit het oogpunt van bestuurlijke daadkracht, is een voorwaarde voor het bereiken van de doelstellingen van Pais Kòrsou. Om deze reden wordt ook hieraan aandacht besteed binnen het SEI. Een nadere invulling van het verbetertraject financieel beheer vindt in onderlinge afstemming plaats als onderdeel van het samenwerkingsprogramma Institutionele Versterking en Bestuurskracht. Het SEI omvat met name beleidsvelden waar grote achterstanden geconstateerd zijn en beleidsvelden waar interventies duurzame economische en sociale ontwikkeling kunnen bevorderen. Het opgestelde document is dus zeker niet een alles omvattend sociaal-economisch beleidsdocument en pretendeert dat ook niet te zijn. Het SEI is daarmee ook geen vervanging voor regulier beleid, aangezien voor een integraal plan om alle achterstanden weg te werken, aanzienlijk meer tijd en resources vereist zijn dan voor het SEI beschikbaar zijn. Het SEI moet noodgedwongen keuzes maken en prioriteiten stellen, waarbij met name het accent gelegd wordt op maatregelen en initiatieven die op korte termijn duurzame verbeteringen teweeg kunnen brengen. Hiermee wordt de basis gelegd voor een duurzaam verbeteringsproces dat ook na het SEI zal voortduren.

1.1 Verantwoording

Dit rapport is tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van de SEI Commissie, ingesteld door het Bestuurscollege bij besluit 2007/37658 d.d. 5 september 2007. De SEI commissie heeft in de periode september-december 2007 regelmatig vergaderd (minimaal 1x per week) om de inhoud van het SEI en de verschillende maatregelen en impulsen te bespreken.

De SEI Commissie heeft gewerkt op basis van de haar door diverse organisaties en overheidsdiensten aangereikte projecten. De SEI Commissie heeft zelf geen projecten geïnitieerd, doch wel ruimte gelaten om SEI middelen aan te wenden voor aanvullende projectvoorstellen, met name in de (sub)beleidsvelden met nog weinig actiepunten.

In de SEI Commissie is een aantal maatschappelijke groeperingen vertegenwoordigd. In de commissie hebben zitting:

Dhr. W. Curiel (voorzitter)
Dhr. R. Chong (Dienst Economische Zaken)
Dhr. I. Kuster (Afdeling Financiën)
Mw. E. Capella (Sociaal Kennis Centrum)
Dhr. J. Larmonie (Bureau Staatkundige Vernieuwing)
Dhr. U. Batta (Dienst Openbare Werken)
Dhr. S. Montesant (FiDE)
Mw. I. Pikerie (Project Management Office)
Dhr. J. Jacobs (werkgeversorganisaties)
Dhr. R. Ignacio (werknemersorganisaties)
Dhr. D. Lopes (Raad van Kerken)
Dhr. R. Doran (NGO sector)

Secretariaat

Dhr. A. Mollen (Deloitte)
Dhr. L. Girigorie (Dienst Economische Zaken)
Mw. I. Copra (Dienst Economische Zaken)
Dhr. J. Jansen (Sociaal Kennis Centrum)

1.2 Indeling van dit rapport

In het volgende hoofdstuk komt het denkkader aan bod. Hierin worden de beoogde resultaten, karakteristieken en voorgestelde maatregelen en impulsen van SEI besproken.

Hoofdstuk 3 beschrijft een aantal algemene structurele aanpassingen in de sociale zorgsystemen die worden voorgesteld. De gedefinieerde beleidsvelden komen in hoofdstuk 4 t/m 7 in detail aan bod, ingedeeld naar hoofdgebied (bestuurlijk, economie, arbeidsmarkt of sociaal).

Het is belangrijk om aandacht te besteden aan de organisatie rondom de uitvoering van het SEI. SEI initiatieven zullen uitgewerkt moeten worden, de financiering hiervan geregeld, en de wijze van verantwoording van de uitvoerders over de bestede middelen dient tevens gedefinieerd te worden. Hierover gaat hoofdstuk 8.

In bijlage A wordt tenslotte aandacht besteed aan de kwantificering van de effecten van het SEI. Hiervoor zijn Curalyse, het macro-economisch model van Curaçao, en het koopkrachtmodel Antiltax gehanteerd. Uitwerking van de eilandelijke meerjarenbegrotingen dient, in het kader van het financieel toezicht en de daarbij afgesproken financiële normen, nog te worden voltooid.

2 Denkkader

In het navolgende worden achtereenvolgens de kenmerken, doelstellingen, middelen, beleidsvelden en criteria van het SEI behandeld. Het doel van dit hoofdstuk is om met name te definiëren wat het SEI wel (en niet) is.

2.1 SEI kenmerken

De doelstelling en context van het SEI impliceren een aantal kenmerken voor de initiatieven die binnen SEI uitgevoerd zullen worden:

- SEI initiatieven hebben een **beperkte tijdshorizon**; de SEI initiatieven worden opgestart tussen 2008 en 2010 en moeten zoveel mogelijk binnen dit tijds kader worden uitgevoerd.
- Niettemin dienen de SEI initiatieven **aan te sluiten op lange-termijn doelstellingen**. SEI staat immers niet op zichzelf maar versterkt het fundament van Pais Kòrsou.
- SEI initiatieven dragen bij tot een **meetbare verbetering van sociale, economische en/of bestuurlijke achterstanden** op Curaçao, zoals gemeten met concrete prestatie indicatoren. Een rode draad is hierbij het **verbeteren van de werking van de arbeidsmarkt** en het **bestrijden van armoede**. Tevens draagt SEI bij in het bereiken van de doelstellingen van deugdelijk bestuur, zoals bedoeld in de Slotverklaring van november 2006.
- De **duurzaamheid** van SEI initiatieven is een belangrijke overweging bij het definiëren van SEI initiatieven. De uitkomsten van SEI initiatieven dienen een duurzaam karakter te hebben en te passen binnen de visie voor Pais Kòrsou. Eventuele structurele kosten die een initiatief teweeg brengt, dienen duidelijk geïdentificeerd, betaalbaar en toegewezen te zijn en te blijven. De maatschappelijke baten moeten groter zijn dan de kosten, er moet derhalve een positief maatschappelijk rendement zijn.
- Er dient een goede **samenhang en afstemming** te zijn tussen initiatieven die onder de SEI vlag worden uitgevoerd, en andere initiatieven (bijvoorbeeld USONA projecten, Deltaplan, AMFO). Doublures moeten vermeden worden.
- De uitkomsten van SEI op sociaal, economisch en bestuurlijk gebied moeten onderling goed **gebalanceerd** zijn en **bijdragen aan het welzijn van de burger**.
- SEI initiatieven kunnen worden **gefinancierd** uit de Nederlandse bijdrage aan het SEI genoemd in het toetredingsakkoord (ANG 60,5 miljoen aan extra middelen) en uit andere financieringsbronnen. Het is dus niet zo dat de Nederlandse financiering van ANG 60,5 miljoen een beperkende factor is voor het SEI. De afbakening ligt eerder in de urgentiegraad van maatregelen en impulsen.
- Bij het uitzetten van het SEI plan dient rekening gehouden te worden met de **maatschappelijke absorptiecapaciteit** en de **capaciteit van de verschillende uitvoerende organisaties**.
- Om de financiële draagkracht van de gemeenschap op termijn te verzekeren wordt in het SEI ook aandacht besteed aan het **stelsel van sociale zekerheid** en daarin noodzakelijke aanpassingen.

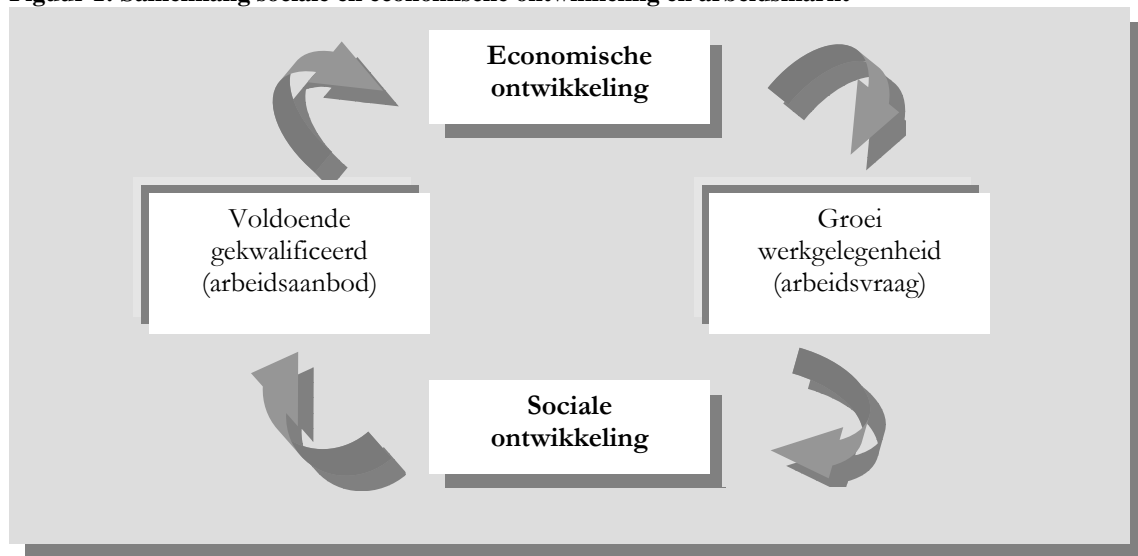
2.2 Algemeen denkkader

De arbeidsmarkt loopt als een rode draad door de sociale en economische ontwikkeling. Economische ontwikkeling kan niet gerealiseerd worden zonder voldoende en gekwalificeerd personeel. Economische ontwikkeling leidt tot meer vraag naar arbeid (werkgelegenheid) en biedt tegelijkertijd de mogelijkheid om armoede en sociale uitsluiting terug te dringen (sociale

ontwikkeling). Sociale ontwikkeling bevordert op haar beurt het arbeidsaanbod aangezien het menselijk kapitaal verder ontwikkeld wordt. Daarnaast heeft de sociale ontwikkeling als doel het arbeidspotentieel te prikkelen en zich ten dienste te stellen van de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd moet de sociale ontwikkeling bijdragen tot verantwoord burgerschap, waarvan arbeidsparticipatie een belangrijk onderdeel is. Bij deze ontwikkelingsprocessen heeft het bestuurlijk apparaat een belangrijke ondersteunende rol. Het SEI zal daarom ook voldoende middelen moeten reserveren voor de ontwikkeling van een nieuw bestuurlijk apparaat en een planmatige overgang naar dit apparaat.

Een goed functionerende arbeidsmarkt zal bijdragen aan ontwikkelingen op het economische én het sociale vlak, zoals blijkt uit onderstaand schema:

Figuur 1: Samenhang sociale en economische ontwikkeling en arbeidsmarkt

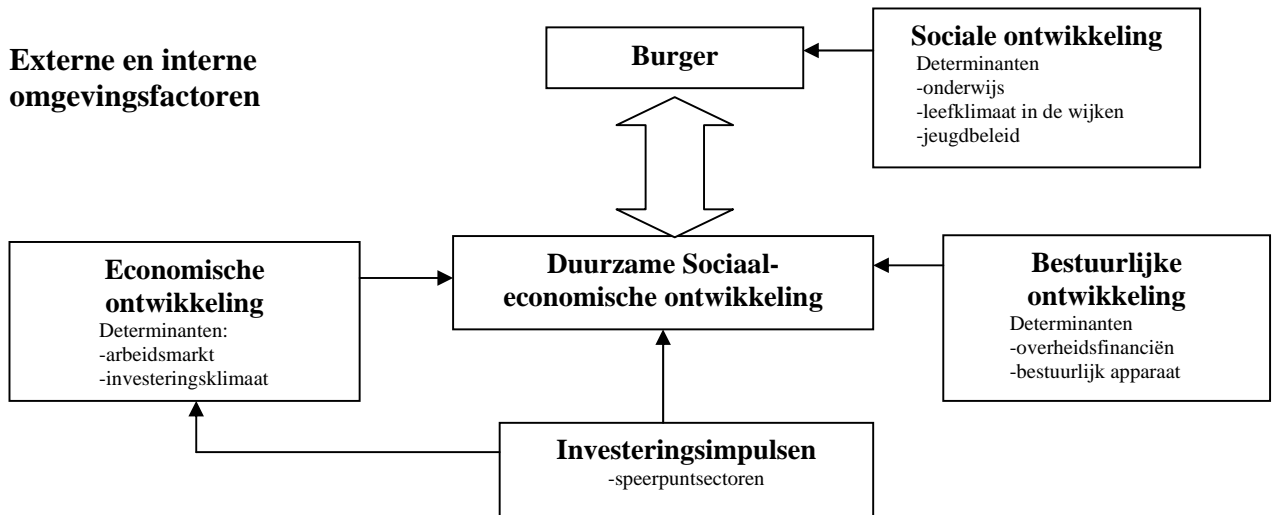

Om deze reden is er besloten om de arbeidsmarkt als katalysator te beschouwen in de continue wisselwerking tussen de economische en sociale ontwikkeling. Tegelijkertijd realiseren we ons dat een goed functionerende arbeidsmarkt niet als wondermiddel kan worden beschouwd voor de sociaal-economische ontwikkeling. Zowel economische als sociale ontwikkeling hebben andere specifieke determinanten (zie figuur 2) die even belangrijk zijn als de arbeidsmarkt.

Specifiek voor de situatie op Curaçao kunnen we constateren dat er een inhaalslag gemaakt dient te worden om de vele achterstanden op verschillende gebieden in te lopen, alvorens de structurele kaart te trekken via een uitgebalanceerd arbeidsmarktbeleid. Een evenwichtige economische groei met een gestage arbeidsmarktgroei, waarbij de economische en de sociale ontwikkelingen op elkaar zijn afgestemd, vormen de ingrediënten voor het bereiken van een duurzame en structurele sociaal-economische ontwikkeling.

In de opbouw van het SEI Curaçao, zoals in onderstaand schema weergegeven, komt tot uitdrukking dat ook sociale determinanten nodig zijn om elke burger te vormen als een burger die een bijdrage kan leveren aan de samenleving cq. arbeidsmarkt. De bijdrage van de burger aan de arbeidsmarkt samen met de economische determinanten en de investeringsimpuls zorgen ervoor dat een duurzame sociaal-economische ontwikkeling bewerkstelligd wordt die ten goede komt van de gemeenschap.

Figuur 2: Opbouw Sociaal Economisch Initiatief Curaçao

Curaçao heeft de potentie om zich te profileren in de regio en uit te groeien tot een competitieve natie. De recente ontwikkelingen in de toeristische sector tonen aan dat er potentieel is en dat buitenlandse investeerders, ondanks de vaak nog te omslachtige en tijdrovende procedures, vertrouwen hebben een aanvaardbaar rendement op het lokaal geïnvesteerde vermogen te kunnen realiseren.

Binnen dit geheel wordt de werking van de overheid geoptimaliseerd naarmate ze haar rol als facilitator op zich neemt met kostenreductie en belastingvereenvoudiging en het voeren van een consistent beleid, waarbij zowel lokale als buitenlandse investeerders zich erkend voelen, en waarbij transparantie en een bedrijfsvriendelijk klimaat het handelsmerk wordt. Een ander belangrijk aspect waarbij de overheid haar rol als facilitator kan waarmaken is op het vlak van het verbreden van de economische basis. Om specifieke expertise en kennis uit het buitenland te kunnen importeren, moeten de procedures voor verblijfs- en tewerkstellingsvergunningen eenvoudig, snel en transparant zijn. In deze zogenaamde economische migratie, gericht op het aantrekken van 'human capital' ten behoeve van het land, is een efficiënte overheid een belangrijke voorwaarde.

Om de sociale ontwikkeling te stimuleren zijn onderwijs en educatie een conditio sine qua non, naast de mogelijkheid om, uiteraard met uitsluiting van misbruik, toegang te hebben tot een aantal basisvoorzieningen. De overheid dient faciliterend te zijn en ervoor te waken dat het gevoerde beleid evenwichtig en consequent is, waarbij economische en sociale ontwikkeling elkaar aanvullen en versterken. Daarbij zal de overheid ervoor moeten waken dat de overheidsfinanciën gezond zijn en blijven. Het SEI geeft een aanzet tot een aantal instrumenten om deze meerjarige evenwichtige projecties van het overheidsbudget te bereiken.

2.3 SEI doelstellingen

Voor elk van de gebieden die in de toetreding tot het Overgangsakkoord zijn benoemd kunnen hoofddoelstellingen voor de periode 2008-2010 geformuleerd worden. Deze zijn hier verder uitgewerkt:

Hoofddoelstellingen economische ontwikkeling

1. Het stimuleren van economische groei door middel van directe impulsen en hervorming waardoor een reële economische groei van minimaal 4% per jaar gerealiseerd wordt.
- 2: Het reduceren van de werkloosheid met 2-3 procentpunten per jaar.

Hoofddoelstellingen sociale ontwikkeling

3. Het structureel verbeteren van de omstandigheden van mensen met acute sociale noden, gemeten door een verbeterde score van het UNDP Human Development Index.
4. Het oplossen van enkele urgente knelpunten in de onderwijsvernieuwing met name bij kwetsbare groepen, gemeten door een verbeterde participatiegraad in het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Hoofddoelstellingen bestuurlijke ontwikkeling

5. Het ondersteunen van een nieuw bestuurlijk apparaat dat de realisatie van de doelen van Pais Kòrsou faciliteert.
6. Het reduceren van de schuldoverheids tot een aanvaardbaar niveau en het beheersen van de overheidsfinanciën.

2.4 Middelen

De middelen die ingezet kunnen worden in het SEI zijn divers en kunnen per initiatief verschillen. Middelen worden in deze gedefinieerd als de strategieën die gevolgd kunnen worden om de SEI doelstellingen te bereiken. Het kunnen financiële impulsen zijn, of impulsen erop gericht om verbeteringen te realiseren door middel van reorganisatie, vernieuwing, aanpassen regelgeving, participatievormen en dergelijke. Voorbeelden van middelen zijn:

- **Financiële impulsen**
  - o Investeren in infrastructuur ten behoeve van economische en sociale ontwikkeling
  - o Verbeteren schoolgebouwen, instellen wijkcentra of opvangcentra
  - o Aanschaf informatiesystemen en inrichten basisadministraties
  - o Bestedingen ten behoeve van vormingsprogramma's
  - o Bestedingen ten behoeve van leer-/werkprogramma's
- **Kwalitatieve impulsen**
  - o Vernieuwing en aanpassing van wet- en regelgeving
  - o Stroomlijnen van processen
  - o Inzet van experts
  - o Reorganisatie van (delen van) overheidsapparaat
  - o Aanpassen fiscaal regime en incentives
  - o Aanpassen van pensioen- en zorgstelsels
  - o Beleidsontwikkeling en (waar nodig) onderzoek

2.5 Financiering

In het nieuwe samenwerkingsbeleid voor de periode 2008–2012 zijn de volgende samenwerkingsprogramma's en hun respectieve budgetaandeel door Nederland voorgesteld:

- Onderwijs en jongerenproblematiek	40%
- Veiligheid	20%
- Institutionele versterking en bestuurskracht	20%
- Overige	20%

De percentages zijn richtinggevend, en kunnen (behoudens "Veiligheid") door het Eilandgebied Curaçao zelf definitief worden ingevuld terwille van een integrale aanpak op basis van de lokale situatie. Het "Overige" budget kan naar eigen inzicht aan één thema worden toegevoegd of worden verdeeld over meerdere thema's.

Het Eilandgebied Curaçao heeft ervoor gekozen om het gehele budget "Overige" alsmede de helft van het budget "Institutionele versterking bestuurskracht" in te zetten voor het Sociaal Economisch Initiatief, dit ter aanvulling op het volgens het Toetredingsakkoord van 28 augustus 2007 voor het SEI toegekende bedrag van AN 60,5 miljoen. Een deel van deze ANG 60,5 miljoen, te weten ANG 14 miljoen, is afkomstig van de niet bestede USONA-middelen van het Samenwerkingsprogramma 2005–2007. In het SEI programma komen immers ook elementen van het voormalige Duurzame Economische Ontwikkeling (DEO) programma voor.

SEI zal maximaal ANG 6,3 miljoen aan verplichtingen uit het voormalige DEO programma absorberen. Het betreft verplichtingen die door USONA zijn aangegaan in het kader van 8 DEO projecten, maar die per eind 2007 nog niet uitbetaald zijn. Het totaal van deze verplichtingen bedraagt ANG 11,3 miljoen (zie bijlage H). USONA heeft aangegeven minimaal ANG 5 miljoen uit haar exploitatieoverschot te kunnen financieren; het beroep op SEI middelen zal dus afhankelijk zijn van de USONA uiteindelijke bijdrage en van het werkelijk bestedingspatroon in de afronding van deze projecten⁴.

Het samenwerkingsprogramma 2008–2012 kent een totaal budget van ca. EUR 130.105.000⁵, waarvan ca. EU 35.000.000 beschikbaar is voor 2008. Voor de periode 2008-2012 is dat ANG 304 miljoen bij een behoudende koers en na aftrek van USONA management kosten. Curaçao wenst hieraan de volgende invulling te geven:

- Onderwijs en jongerenproblematiek	40%
- Veiligheid	20%
- Institutionele versterking en bestuurskracht	10%
- Sociaal Economisch Initiatief	30%

Het Eilandgebied Curaçao wenst van het totale budget van EUR 130.000.000 in de periode 2008–2010 ca. EUR 90.000.000 te gebruiken, oftewel ANG 210,5 miljoen⁶. Op basis van een 30% budgetaandeel voor het SEI, zou dit er op neerkomen dat naast de ANG 60,5 miljoen genoemd in het Toetredingsakkoord nog ca. ANG 63,1 miljoen beschikbaar komt voor het SEI, in totaal derhalve ca. ANG 123,6 miljoen.

⁴ Zie brief BZK kenmerk 2008-0000074544 d.d. 18 februari 2008

⁵ Brief d.d. 21 december 2007 kenmerk DGBK/VNW07/35889 van het Ministerie BZK

⁶ Dit gaat uit van een afbouwend schema als volgt: 2008-35 mln, 2009-30mln, 2010-25 mln, 2011-20 mln, 2012-20 mln

Het Eilandgebied Curaçao heeft zich akkoord verklaard met het samenwerkingsprogramma⁷ 2008–2012, met onderstaande kanttekeningen, die vooral bedoeld zijn om de uitvoering van het programma zo soepel en flexibel mogelijk te doen verlopen.

- Bestedingsritme voor de ontwikkelingshulp krijgt een aflopend afroep patroon
- Inzake co-financiering dient rekening gehouden te worden met de bestaande financiële beperkingen van het Eilandgebied, en er mogen om die reden ook geen vertragingen optreden
- In het SEI worden middelen worden gereserveerd voor duurzame economische ontwikkeling (ter voortzetting van het DEO programma)
- Er dient een flexibiliteitsclausule wordt opgenomen in de afspraken, waardoor het mogelijk is om tussentijds verschuivingen in de projecten aan te brengen. Indien beleidsprioriteiten aantoonbaar veranderen, moet het ook mogelijk zijn om programmathema's te wijzigen en/of verschuivingen aan te brengen in de allocatie van middelen per thema. Zowel bij het jaarlijks ambtelijk als het jaarlijks politiek overleg zal dit aan de orde worden gesteld
- Invulling van co-financiering door andere sponsors en private sector is onder voorbehoud van goedkeuring door respectievelijke partijen. Hierover worden nog nadere afspraken gemaakt.

2.6 Beleidsvelden

Er is een breed, scala aan beleidsvelden dat tot het SEI veld behoort. Dit is inherent aan de doelstellingen van het SEI. Elk potentieel SEI initiatief wordt beoordeeld op een aantal criteria. De beleidsvelden definiëren met andere woorden op welke vlakken SEI zich beweegt, terwijl de criteria dienen ter toetsing van de karakteristieken van individuele initiatieven.

Onderstaande opsomming benoemt de verschillende beleidsvelden die SEI kent geordend in de 4 prioriteitsgebieden, te weten herstructurering sociale stelsels, bestuurlijk, economie, arbeidsmarkt en sociaal.

1. Bestuurlijke inrichting Pais Kòrsou

A. overheidsfinanciën

- a. verbeteren begrotingsvoorbereiding; meerjarige begrotingen
- b. corporate governance en subsidiebeleid
- c. verbeteren inning belastinggelden en andere middelen

B. ontwerp en implementatie overheid Pais Kòrsou

- a. integratie van Land en Eiland apparaten
- b. competentie-ontwikkeling
- c. verbeteren basisadministraties

2. Herstructurering economie

- a. research lange termijn economische ontwikkeling
- b. verbeteren investeringsklimaat
- c. bevorderen ondernemerschap
- d. investeren in de economische infrastructuur

---

⁷ Brief d.d. 26 november 2007 ref. 2007/41709 van het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curaçao

3. Toegankelijkheid arbeidsmarkt

- a. verbetering aansluiting beroepsonderwijs op arbeidsmarkt
- b. uitbouw van arbeidsgericht onderwijs (AGO)
- c. hoger onderwijs
- d. bevordering mobiliteit

4. Sociale voorzieningen

- a. armoedebestrijding
- b. leefklimaat in de wijken
- c. jeugdbeleid
- d. migrantenbeleid en integratie
- e. gezondheidszorg

Per beleidsveld zijn verschillende impulsen en maatregelen gedefinieerd. De meeste impulsen worden voor 100% door het SEI gefinancierd. Er is een aantal impulsen waar SEI middelen samen met fondsen van medefinancierders mogelijk wordt gemaakt. Tabel 1 geeft een samenvatting van de impulsen en funding per hoofdcategorie. In deze tabel wordt aangegeven:

- Het aantal concrete projecten/maatregelen/impulsen dat gedefinieerd is; deze worden in hoofdstukken 3 t/m 7 verder gespecificeerd en in bijlage I nogmaals samengevat.
- De totaal begrote uitgaven die naar oordeel van de SEI commissie noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de projecten/maatregelen/impulsen
- De financiering beschikbaar vanuit Nederlandse ontwikkelingsgelden aangewend in het kader van SEI
- Het totaal van de bijdrage van het Eilandgebied Curaçao (later Pais Kòrsou) in projecten waar zij als co-financierder optreedt; hierover worden met Nederland nadere afspraken gemaakt.
- Bijdrage waarvoor AMFO benaderd zal worden in een drietal projecten
- Bijdrage waarvoor de private sector benaderd zal worden in bepaalde projecten
- Bijdrage waarvoor de EU benaderd zal worden benaderd in bepaalde projecten
- Tevens is de maximale bijdrage van SEI voor verplichtingen voortvloeiend uit DEO opgenomen (zie hoofdstuk 2.5 voor omschrijving).

Sector	Aantal projecten	Totaal budget	waarvan: SEI financiering		Voorgestelde co-financierders van SEI projecten			
					Begroting EGC	AMFO	Private sector	Overige
Hfd 3. Sociale zekerheid	5	0	0	0%	0	0	0	0
Hfd 4. Openbaar bestuur	11	46,225,000	23,425,000	18%	20,000,000	0	800,000	2,000,000
Hfd 5. Herstructurering economie	37	179,138,000	72,371,000	55%	10,280,000	3,000,000	93,487,000	0
Hfd 6. Arbeidsmarkt	19	15,442,000	12,442,000	10%	0	3,000,000	0	0
Hfd 7. Sociale voorzieningen	46	25,855,000	22,515,000	17%	510,000	330,000	0	2,500,000
Totaal SEI projecten	118	266,660,000	130,753,000		30,790,000	6,330,000	94,287,000	4,500,000
Financiering verplichtingen DEO	9	6,297,452	6,297,452					
Totaal SEI begroting	127	272,957,452	137,050,452					

Tabel 1: Aantal projecten/maatregelen/impulsen en funding (in Antilliaanse guldens)

2.7 Relatie met andere programma's en donoren

In het SEI staat op enkele plaatsen een verwijzing naar mogelijke financiering door AMFO. Dit betreft 3 projecten waarvoor een aanvraag bij AMFO zal worden ingediend. Verder is bij het beoordelen van ingediende projecten door de SEI Commissie een twintigtal projecten onder de aandacht van AMFO gebracht als zijnde trajecten welke weliswaar noodzakelijk zijn maar niet

voldoende aan de SEI criteria voldoen. Deze projecten kunnen door de belanghebbenden bij AMFO worden ingediend en worden verder door AMFO beoordeeld, behandeld en eventueel gefinancierd.

In het 9e EU fonds is nog ca. ANG 6.5 miljoen overgebleven, dat bestemd is voor verbetering van 3 Curaçaose wijken. Curaçao zal in de in 2008 op te stellen bestemmingsplannen van het 10e Fonds (2009–2013) ook SEI thema's opnemen, zoals voortgaande wijkverbetering en fysieke infrastructuur, bijvoorbeeld de tweede megapier. Voor het 10e Fonds is € 24 miljoen totaal beschikbaar gesteld.

Zowel het SEI als het nieuwe programma Institutionele Versterking en Bestuurskracht (IVB, deels een vervolg van het eerdere programma Bestuurlijke Ontwikkeling) behandelen het onderwerp van verbetering van het bestuur en het ambtenaren apparaat, mede in het licht van de staatkundige veranderingen. Bij de voorbereiding van zowel het SEI als het IVB is erop gelet dat de beide programma's op elkaar aansluiten en dat er geen conflicterende of overlappende initiatieven uit voortvloeien⁸. Kort gezegd zal SEI zich concentreren op de inrichting van Pais Kòrsou (inclusief de transformatie van het apparaat, uitvoering sociaal statuut, cultuuraspecten en de meest urgente procedure aanpassingen), enkele expliciet genoemde basisadministraties, en enkele urgente kwesties waaronder gezondheidszorg en informatievoorziening over werkzoekenden. Het IVB richt zich met name op noodzakelijke langere termijn verbeteringen waaronder klantgerichtheid, integriteit, structurele good governance, verbeteren van competenties en het verbeteren van de financiële huishouding.

Hoewel onderwijs van hoog belang is voor de lange-termijn ontwikkeling van Curaçao, bevat het SEI geen alleenstaande onderwijs initiatieven. Voor onderwijsvernieuwing bestaat een apart programma. Er zijn in het SEI wel enkele initiatieven opgenomen die raakvlakken hebben met onderwijs: het onderhoud van enkele scholen en de uitbouw van het arbeidsgericht onderwijs. Deze initiatieven moeten gezien worden binnen de context van wijkverbetering respectievelijk de verbetering van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, met name voor kansarmen. Tevens is verzekerd dat deze initiatieven niet in het kader van het reguliere onderwijsprogramma reeds aan de orde komen.

---

⁸ Zie tevens het IVB projectdossier

3 Herstructurering systemen sociale zekerheid

Het financiële beleid van het Eilandgebied Curaçao kenmerkt zich de afgelopen jaren door verschillende saneringsprocessen, waaronder het afslanken van het overheidsapparaat met ongeveer 30% in 2000. De maatregelen, gekoppeld aan de matige economische groei op Curaçao hebben diepe sporen nagelaten op de kwaliteit van het welzijn van de burgers. De financiering van de sociale zekerheid staat daardoor onder zware druk⁹ waardoor steeds meer huishoudens problemen hebben om in hun primaire levensbehoeften te kunnen voorzien.

Het SEI geeft de mogelijkheid om een grote inhaalslag te maken en de sociale voorzieningen te herdefiniëren. In het bijzonder gaat de aandacht uit naar de sociaal-economisch zwakkeren in de samenleving die geactiveerd worden en daardoor effectiever hun diensten kunnen aanbieden op de arbeidsmarkt.

3.1 Onderstand

Doelstelling

Een activerend en betaalbaar onderstandstelsel per 2009

Analyse

Meerjarenprojecties van de Afdeling Financiën geven voor het totaal van onderstanduitkeringen een stijging te zien van ANG 52 miljoen in 2007 naar ANG 57 miljoen in 2010 (zie bijlage F). Het Eilandgebied wil ernaar streven om de totaal geprojecteerde bedragen gelijk te houden of te verminderen, waarbij in ieder geval door afname van het aantal uitkeringsgerechtigden het uitkeringsniveau per gerechtigde kan worden verhoogd.

In de praktijk zijn er geen sancties bij het niet actief zoeken naar werk; DWI kan de onderstand niet stopzetten als de cliënt niet actief solliciteert of weigert een aangeboden baan te accepteren. Slechts zo'n 10% van het bestand van 8.000 werkzoekenden wordt ingedeeld in categorieën 1 en 2, die op basis van hun competenties het makkelijkst te bemiddelen zijn. Onder de overige groep bevinden zich mensen die vanwege fysieke of mentale handicaps niet of moeilijk bemiddelbaar zijn, of niet over startkwalificaties beschikken om op de arbeidsmarkt inzetbaar te zijn. DWI beschikt binnen de wettelijke kaders, niet over de ruimte om voldoende druk op de onderstandtrekkers uit te oefenen om zich om-, her- en bij te scholen.

Vaak blijkt het voor vele bemiddelbare onderstandtrekkers, vanwege de ontvangen aanvullende subsidies, aantrekkelijker om werkloos thuis te zitten dan om een baan te accepteren. Dit leidt tot "eeuwige onderstandtrekkers" oftewel de armoedeval. Een deel van de onderstandtrekkers is bovendien werkzaam in de informele sector.

Een andere reden waarom onderstandtrekkers mogelijk geen regulier werk willen aanvaarden is het feit dat men hierdoor de PP-kaart kwijtraakt. Met deze kaart is men –premieloos– verzekerd voor een breed pakket aan medische voorzieningen.

⁹ Meer dan 40% van het aantal huishoudens moet rondkomen met ANG 2000 per maand of minder (CBS, 2001)

Maatregelen

Aanpassing van het uitvoeringsbesluit voor onderstanduitkeringen wordt in 2008 met prioriteit opgepakt. Het ontwerp, dat gereed ligt voor finale besluitvorming, bevat de volgende basiselementen:

- koppeling van bijstand aan de verplichting van de burger tot het zoeken van arbeid en tot her- en bijscholing; een ondersteunend instrument is daarin een vacaturebank.
- afstemming op individuele omstandigheden en daarmee een beter instrument voor de toegeleiding tot de arbeidsmarkt
- verduidelijking weigeringsgronden
- de plicht van de overheid via DWI tot het verstrekken van inlichtingen en de mogelijkheid van onderzoek ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik.

Verder zullen stimulerende maatregelen in 2008-2009 doorgevoerd worden, zoals:

- belastingkorting als prikkel om aan het werk te gaan / blijven
- daadwerkelijk gebruik *Lei di Bion* als incentive voor werkgevers om lokale werkzoekenden (anders dan onderstandtrekkers) in dienst te nemen; voor de groep onderstandtrekkers zijn aanbevelingen aangedragen in het rapport *Rumbo pa Trabou*

Misbruik en oneigenlijk gebruik zullen vanaf 2008 ook stevig worden aangepakt door periodieke onderzoeken¹⁰ en verbetering van de administratieve organisatie, informatiesystemen ter beschikking van DWI en basisadministraties; zie hoofdstuk 4.6.

Daarnaast kunnen relatief kleine ingrepen in de regelgeving ook behoorlijke besparingen op korte termijn opleveren. Een voorbeeld hiervan is het elimineren van onderstanduitkeringen voor AVBZ gerechtigden.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Aanpassing uitvoeringsbesluit voor onderstanduitkeringen	Incentives opnemen voor terugkeer in arbeidsmarkt en/of upgrading; bij weigering volgt afbouw onderstand	DWI	2009	PM	-	
	Invoering belastingkorting als prikkel	Toepasbaar voor het aan het werk gaan/blijven voor mensen die anders waarschijnlijk in de onderstand terecht zouden komen	DWI	2009	PM	-	
	Invoer en gebruik van <i>Lei di Bion</i>	Wetgeving ligt klaar en dient geactiveerd te worden. Zie ook <i>Rumbo pa Trabou</i>	DWI	Eind 2008	PM	-	

3.2 Algemene ouderdomsvoorziening

Doelstelling

Niet later dan eind 2009 invoering van een nieuw, op langere termijn betaalbaar AOV en pensioenstelsel

¹⁰ Volgens een in oktober 2006 door SOAB uitgebracht rapport waren er nog vele te onderzoeken gevallen naar aanleiding van constatering van onjuist of oneigenlijk gebruik van PP kaarten (6.750 gevallen) c.q. onderstanduitkeringen (907 gevallen).

Analyse

Het huidige pensioenstelsel van de Nederlandse Antillen is opgebouwd uit drie pilaren:

1. Algemene Ouderdomsverzekering (AOV): een basis of staatspensioen die aanspraak geeft op een basispensioen;
2. Een aanvullend, meestal bedrijfsgebonden pensioen, dat veelal fiscaal gefacilieerd is;
3. Een individueel pensioen, dat op vrijwillige basis kan worden afgesloten en dat niet fiscaal gefacilieerd.

De belangrijkste kenmerken van het huidige AOV stelsel zijn:

- De AOV wordt gefinancierd op basis van het omslagstelsel wat feitelijk betekent dat de uitkeringen direct gefinancierd worden uit de premie-inkomsten. Omslagfinanciering is daarom sterk onderhevig aan demografische ontwikkelingen.
- Er is geen verband tussen de premie die betaald wordt (% van het salaris) en de werkelijke uitkering later.
- Omdat de AOV uitkering een basisvoorziening is (thans maximaal ANG 654 per maand) en niet in verhouding staat met het werkelijk verdiend loon, betekent dit vaak dat de werkende elders een aanvullend pensioen moet opbouwen.
- Er vindt geen kapitaalopbouw plaats in de actieve periode, en dus is de premiebetaler niet absoluut gegarandeerd van een uitkering wanneer hij de pensioengerechtigde leeftijd bereikt;

Er zijn de volgende problemen te onderscheiden in het huidige stelsel:

- **Vergrijzing:** Circa 25% van de bevolking zal in 2025 boven de 60 zijn. De AOV premie die in omslag gefinancierd wordt zal naar onacceptabele hoogtes moeten stijgen terwijl de kloof met de verwachte uitkering abnormaal groot wordt, terwijl de emigratie van jongeren in de leeftijdsgroep 25-40 dit alleen verergert.
- **Participatie:** Per eind 2005 genoot circa 59% van de werkende Antilliaanse bevolking geen aanvullend pensioen naast de AOV, dit is een verbetering ten opzichte van 1997 (25%) maar nog steeds laag¹¹. De AOV uitkering is echter niet toereikend om te voorzien in de basis behoeften, immers het uitkeringsniveau ligt nog ver beneden het bestaansminimum.
- **Kleine basis die premie bijdraagt:** Door lage ferticliteit (1,9 per vruchtbare vrouw) en migratie groeit de Curaçaose bevolking nauwelijks. Het werkeloosheidspercentage is nog hoog, circa 14%
- **Verhouding bijdragen en uitkeringen:** Het AOV fonds vertoont reeds nu tekorten en het premieniveau zal per 1 januari 2008 14% bedragen van het inkomen tot een loongrens van 72.000 per jaar. Daar staat tegenover een niet gegarandeerde AOV uitkering van maximaal 654 gulden.

Er ontstaat dus, als gevolg van deze ontwikkelingen, een groot sociaal dilemma. Deze trends zijn ook in andere landen aanwezig die vanwege deze redenen steeds meer overgaan op een nieuw kapitaalgedekt pensioenstelsel.

Maatregelen

Op initiatief van het pensioenfonds Vidanova is een pensioencommissie in het leven geroepen, met als taakstelling, het onderzoeken van de haalbaarheid van de introductie van een

---

¹¹ Bron: BNA (2005) en Commissie Pensioenen (1997)

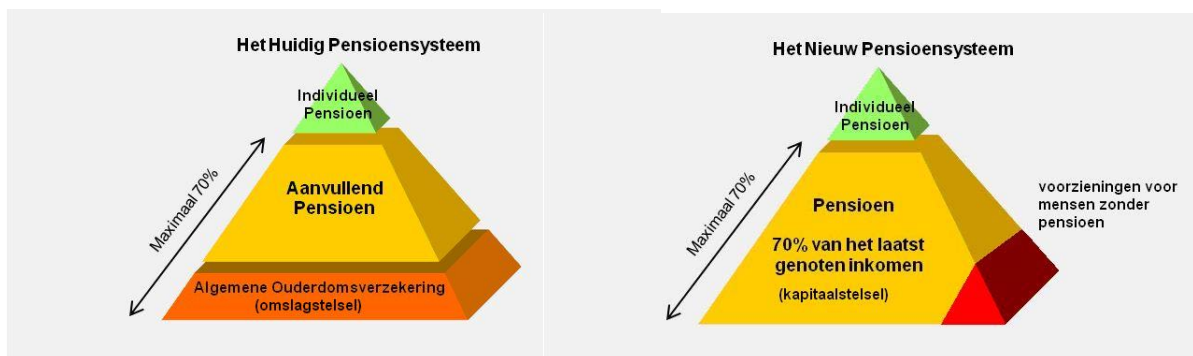
gekapitaliseerd verplicht basispensioen voor de werkende bevolking van Curaçao en het presenteren van een voorstel voor een ombuiging naar een duurzaam pensioenstelsel.

De hoofdpunten uit het verslag van de commissie zijn:

- a) Het huidige pensioenstelsel veranderen in een twee-pilaren systeem, waarbij het volledig op te bouwen pensioen tot de fiscale maximum grens van 70% van het laatst verdiend loon via een kapitaalgedekt pensioen wordt opgebouwd over een periode van minimaal 35 jaar.
- b) Het huidige AOV stelsel zal in een periode van 40 jaar moeten worden afgebouwd (sterfhuisconstructie), waarbij de bestaande AOV uitkeringen (gebaseerd op solidariteitsprincipe) wel gegarandeerd worden door bijdragen van de overheid, de werkgevers en de werknemers.
- c) De AOV verplichtingen worden over een periode van 20 jaar afgefinancierd door middel van jaarlijkse dotaties.
- d) De pensioenleeftijd zal moeten worden verhoogd naar 65 jaar.
- e) Een deel van de huidige premie wordt per leeftijdsgroep besteed voor kapitaalopbouw en een deel voor bijdrage aan de afbouw van het huidige AOV stelsel.
- f) Een actieve bevolkingspolitiek (bevolkingsvergroting) en economische groei zijn belangrijke factoren die de financiering van het nieuwe pensioenstelsel ondersteunen en dus gestimuleerd moeten worden;
- g) Dit nieuw pensioensysteem biedt op termijn zicht op een hoger pensioen die wel in verhouding staat met het salaris, de opbouwperiode, de over de opbouwperiode betaalde premie en behaalde rendementen op het spaarkapitaal, terwijl het omslagstelsel onhoudbaar is.

Bij een overgang naar een nieuw stelsel moet rekening gehouden worden met de benodigde tijd om het nieuw systeem op te bouwen. Ook zal de overheid een zorgplicht hebben voor de voorzieningen voor die groepen die geen pensioen (hebben) kunnen opbouwen, vanwege geen of onvoldoende werk.

Eén en ander wordt onderstaand geïllustreerd:

Voor alle mogelijke scenario's van het kapitaaldeckingsmodel zijn de volgende uitgangspunten van toepassing:

- a. Aanvang per 1 januari 2010;
- b. Verhoging pensioenleeftijd naar 65 per 1 januari 2010;

- c. Bijdrage deelnemers kapitaaldeckingsstelsel in een ‘solidariteitskapitaal gedekt fonds’ volgens leeftijdsklasse bedoeld ter dekking van de af te bouwen AOV uitkeringen;
- d. Iedere deelnemer gaat in 2010 onmiddellijk over naar het kapitaaldeckingsstelsel, tot en met de leeftijd van 48 jaar;
- e. Deelnemers vanaf 49 jaar blijven in het omslagstelsel volgens een sterfhuisconstructie en blijven premie afdragen op basis van 14% premie tot de eindleeftijd van 64 jaar;
- f. Indexering pensioenuitkeringen van 2% over de jaren 2008 en 2009;

Uit het prognosemodel blijkt dat de deelnemers tot en met 48 jaar voldoende kapitaal opbouwen, gegeven de bovenstaande uitgangspunten, om een zodanig pensioen in te kopen dat minimaal het huidige gemiddelde AOV kan worden gegarandeerd.

De voorkeur van de pensioencommissie gaat uit naar een scenario, waarbij gedurende 20 jaar t.l.v. de landsbegroting jaarlijkse dotaties van 83 miljoen ANG worden gedaan om de kapitaaldekking op te bouwen en het omslagstelsel af te bouwen.

In 2004 heeft de “Commissie Versterking Financiële Positie Pensioenfondsen” een aantal aanbevelingen gedaan:

- verhoging van de AOV leeftijd van 60 naar 65 jaar. Dit levert het AOV fonds in 5 jaar een reële besparing van ANG 41 miljoen op.
- verhoging van de pensioenleeftijd voor het APNA¹² pensioen, ook naar 65 jaar.
- Voor overheidspensioenen overgaan naar een middelloonregeling met voorwaardelijke indexatie, in plaats van de bestaande eindloonregeling, waarvan de backservicelasten onbetaalbaar worden. Veel overheidsbedrijven zijn reeds hiertoe overgegaan.

De combinatie van de laatste twee punten leidt tot een reële afname van het pensioenpremieniveau van 20% tot 13,4%. De besparing op jaarbasis voor overheden en aangewezen lichamen gezamenlijk zou door deze voorgestelde wijzigingen ca. ANG 10 miljoen bedragen¹³.

De behandeling van deze voorstellen en de overgang naar een AOV kapitaaldeckingsstelsel zal met elkaar worden gesynchroniseerd en in de komende maanden worden opgepakt door een werkgroep o.l.v. het Bestuurscollege en participatie van APNA en de SVB. Tegelijkertijd worden via begrotingsnormering de voorzieningen ingebouwd zodat de overheden en de aangewezen lichamen niet meer in de gelegenheid worden gesteld betalingsachterstand op te bouwen bij het APNA.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Overgang naar nieuw AOV en pensioenstelsel	Overgang naar een kapitaalstelsel op basis van onderzoeken KvK/Vidanova en Commissie Versterking Financiële Positie Pensioenfondsen	SVB, APNA	Eind 2009	PM	-	
	Elimineren achterstanden overheid	Inbouwen van voorzieningen waardoor het opbouwen van achterstanden van overheden en andere entiteiten bij APNA niet meer kan plaatsvinden	EGC	Eind 2008	PM	-	

¹² Algemeen Pensioenfonds Nederlandse Antillen, dat m.n. het pensioen voor ambtenaren beheert.

¹³ Uitgaande van het APNA deelgenoten bestand van 31 december 2003

4 A: Openbaar Bestuur - overheidsfinanciën

4.1 Verbeteren begrotingsvoorbereiding, -uitvoering en verantwoording; meerjarige begrotingen

Doelstellingen

Implementeren per 2008 van een systematiek van meerjarige begrotingscycli waarin de lange-termijn beleidsvoornemens van Curaçao tot uiting komen. Steekwoorden in deze zijn: grote accountability van budgethouders, kostenbeheersing en efficiëntieverbetering, verbeteren van beschikbare beleids- en verantwoordingsinformatie.

Via de begroting komt men tot rechtmatige bestuurlijke beslissingen, waardoor het Land Curaçao voor een voortdurend kostenbewust en doelgericht beleid zorgt.

Belangen van burgers worden in deze zo goed mogelijk afgewogen en gediend.

Disciplinerende werking, waarbij men bij procedureontwijkend gedrag aangesproken kan worden door het ambtelijke apparaat, het Bestuurscollege, de Eilandsraad en sociale partners.

Verdere aanscherping van de budgetdiscipline, de planning & control en het versterken van het anticiperende vermogen van de overheid (risicomanagement).

Analyse

De recentelijk door het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curaçao vastgestelde procedures en verantwoordelijkheden aangaande de budgetcyclus, sluiten aan bij internationale 'best practice' standaarden (OECD), daar actoren via de disciplinerende werking van deze bij procedureontwijkend gedrag door het ambtelijke apparaat, het Bestuurscollege, de Eilandsraad, en sociale partners, aangesproken kan worden.

De interne controle in het apparaat, met name de controlerende organen en interne functiescheiding, zal verbeterd worden, door meer aandacht te schenken aan het beschrijven van de uitvoeringsprocessen en aantrekken van gekwalificeerde capaciteit.

Over de begrotingsuitvoering en de schuldpositie wordt reeds maandelijks gerapporteerd, terwijl op incidentele basis rapportages op verplichtingenbasis worden vervaardigd. De afdeling Financiën zal dit laatste op structurele basis vervaardigen vanaf 2008. De afdeling Financiën vervaardigt reeds tweewekelijks liquiditeitsprognoses. Voor dienstspecifieke informatie m.b.t. de uitputting van de dienstbegrotingen kunnen de diensten ter allen tijde actuele informatie verkrijgen.

De achterstanden in de opstelling van de jaarrekeningen worden in hoog tempo ingelopen. De jaarrekening 2004 is inmiddels opgesteld, terwijl de jaarrekeningen 2005, 2006 en 2007 respectievelijk eind januari 2008, eind april 2008 en eind september 2008 gereed zullen zijn.

In de aanloopfase naar Pais Kòrsou loopt reeds een aantal verbetertrajecten op het gebied van financieel beheer. Deze worden niet verder als SEI initiatieven bestempeld, en omvatten onder meer:

- het vastleggen en institutionaliseren van procedures en verantwoordelijkheden gedurende de budgetcyclus;
- het ontwikkelen van normeringen voor het aangaan van verplichtingen;
- het voorbereiden van begrotingsnormeringen binnen een meerjarig financieel kader;
- een aparte Unit Centrale Inkoop en uitbreiding van het werkgebied van centrale inkoop;
- het opvoeren van de capaciteit in kwalitatieve zin o.a. voor interne controle en financiële rapportages;
- het upgraden van het financiële systeem naar een nieuwe versie;
- het instellen van een risico(management) platform, dat risicogebieden identificeert;
- het verrichten van een inhaalslag voor achterstallige jaarrekeningen;
- het reeds gestarte en grotendeels uitgevoerde integriteittraject voor ambtenaren, met als resultaat gedragscodes voor de overheidsdiensten; het ligt in de bedoeling dat dit integriteittraject ook door bestuurders wordt doorlopen;
- het inmiddels afgeronde onderzoek naar streefwaarden voor het voorzieningenniveau afgewogen tegen de financiële draagkracht van het eilandgebied.

Maatregelen

Transparantie gebied dat de overheid van het Land Curaçao een actieve informatieplicht zal hebben richting de gemeenschap. Ook moet duidelijk zijn welke procedures gevolgd moeten worden om tot rechtmatige bestuurlijke beslissingen te komen. Dit krijgt de aandacht bij het inrichten van de nieuwe bestuurlijke organisatie.

In het IVB programma zijn een aantal initiatieven opgenomen welke het financieel beheer verder versterken, hiervoor wordt naar dat programma verwezen. In het SEI zijn twee projecten opgenomen, B09 en B22, die beogen de interne respectievelijk de externe controleorganen van de overheid te versterken.

4.2 Corporate governance en subsidieverstrekking

Doelstelling

Implementeren per derde kwartaal 2008 van een nieuwe code corporate governance waarin het bestuur van overheidsNVs en –instellingen rationeler en conform moderne principes zal geschieden vanuit Eilandgebied c.q. Land Curaçao. Dit uit zich o.m. in regels t.a.v. benoemingen en ontslag van directie en raden van commissarissen, richtlijnen voor financieel beheer, en verbeterde sturing en controle op het behalen van doelstellingen van gesubsidieerde instellingen.

Analyse

Het met de schuldsanering samenhangend financieel toezicht zorgt voor de nodige aandacht voor corporate governance.

Gesubsidieerde instellingen¹⁴ die in meerdere of mindere mate een kerntaak van de overheid uitvoeren zijn actief binnen een van de volgende drie beleidsgebieden van de eilandsoverheid:

- Economische zaken: ca. 15;
- Onderwijs/ cultuur en recreatie: ca. 40, waaronder de schoolbesturen;
- Maatschappelijke dienstverlening en gezondheidszorg: 15 tot 20.

In de praktijk werd onder andere geconstateerd dat:

- de sturing van de zijde van het eilandgebied te wensen overlaat;
- de zorg- en samenwerkingscontracten onvoldoende sturing geven aan het subsidiebeleid;
- productbegrotingen te weinig inzicht geven;
- er tekortkomingen in de planning en control zijn;

Maatregelen

- Momenteel is binnen het Eilandgebied Curaçao professionalisering van het subsidieverstrekingsproces gaande, waarbij de subsidie middels beschikking i.p.v. zorgcontract gebeurt.
- Met de introductie van een nieuw aangepaste code in 2008 zullen benoemingen en ontslagen van directeuren en commissarissen alsmede veranderingen in eigendomsverhoudingen en vermogensstructuur aan een strakker regime worden onderworpen.

4.3 Verbeteren inning belastinggelden en andere middelen

Doelstelling

Verbetering van zowel het belastingbeleid als belastingadministratie c.q. organisatie, daar beide aspecten gestoeld zullen zijn op internationaal geaccepteerde en erkende normen en praktijken. (Pre-Assessment Tax Reform Project en Tax Reform Assessment Project), waardoor de belastingsbasis wordt verbreed en belastinginkomsten toenemen.

Analyse

Als voorbereiding van de nieuwe autonome status, heeft het Eilandgebied Curaçao als een van zijn doelstellingen “realiseren van de Nieuwe Belastingdienst Curaçao¹⁵ (NBC). Hierbij zullen drie bestaande belastingentiteiten, te weten de Inspectie der Belastingen, de Landsontvanger en de Eilandontvanger geïntegreerd worden, met integratie van de Stichting Belasting Accountants Bureau in een latere fase.

Om dit te kunnen bewerkstelligen is het Tax Reform Assessment Project (TRA) in het leven geroepen. De 1^e fase van het TRA¹⁶, de PRA (*Pre-Assessment Tax Reform Project*), behelst de initiële evaluaties, voorlopige aanbevelingen en baseline statistische informatie over (1) het fiscale beleid, (2) de structuur en werking van de Belastingdienst, (3) het gebruik van informatie-

¹⁴ zijn zelfstandige privaatrechterlijke organisaties/stichtingen, die door de overheid financieel in staat worden gesteld taken uit te oefenen die grotendeels een publiek karakter hebben.

¹⁵ Verbetering van zowel het belastingbeleid als belastingadministratie cq organisatie, daar beide aspecten gestoeld zullen zijn op internationaal geaccepteerde en erkende normen en praktijken.

¹⁶ De TRA heeft als doelstelling, implementeren van een belasting regime (inclusief wetgeving, organisatie mensen en middelen) voor het genereren van voldoende belasting opbrengsten voor de overheid gebaseerd op rechtmatigheid, rechtzekerheid, rechtsgelijkheid, dat simpel, efficiënt en transparant, adequaat en concurrerend is.

en communicatietechnologie en (4) aanbevelingen voor het opzetten van een *performance-based* management systeem¹⁷.

Het fiscaal beleid komt in hoofdstuk 5.2 aan de orde in context van het economisch beleid. Bij het bepalen van de target voor de belastinginkomsten dient rekening te worden gehouden met de budgettaire behoefte van Curaçao na de autonomie: bij een lage target is een structurele hervorming eenvoudiger te implementeren. Bij het ontbreken van een formele target voor de belastinginkomsten, is een inkomstenneutraal programma de meest praktische standaard.

De overige punten zijn aan de orde bij de inrichting van de Nieuwe Belastingdienst Curaçao, gefinancierd vanuit het programma Bestuurlijke Ontwikkeling/Institutionele Versterking en Bestuurskracht 2008-2011. Voor een samenvatting van doelen en beoogde acties, zie bijlage E.

Tenslotte zal als onderdeel van SEI worden onderzocht welke Nederlandse en Europese incentives op Curaçao van toepassing kunnen zijn.

Samenvatting maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Afronding onderzoek misbruik PP en onderstand	Afronding van dit onderzoek dient als input tot het treffen van concrete maatregelen en zal bijdragen tot een substantiele vermindering van kosten wegens misbruik.	DWI, SOAB	2008	PM	-	
B09	Onderzoek upgradering van de controle organen van Pais Korsou	Dir project is een algemene evaluatie, in samenspraak met betrokken instanties en bestuurders, van 4 toezichtorganen, te weten Rekenkamer, SOAB (Stichting Overheidsaccountantsbureau), Ombudsfunctionaris en Raad voor de Volksgezondheid en voorstellen tot verdere verbetering van het functioneren van deze organen te doen, ook met het oog op de nieuwe staatkundige structuur.	PMO	2008	75,000	75,000	
B22	Onderzoek upgradering van de interne controle organen van Pais Korsou	Het hier gepresenteerde project is bedoeld om in samenspraak met betrokken diensten en bestuurders concrete voorstellen ter verbetering van de interne controle functie van deze diensten te doen, met name de doelmatigheid, rechtmatigheid, kwaliteit en monitoring van de te controleren aspecten. Raakt o.m. Financien, PZCB, Ontvanger, PMO.	PMO	2008	100,000	100,000	
B	Onderzoek naar toepasbaarheid Nederlandse regelingen	Het onderzoeken van de toepasbaarheid of het toepasbaar kunnen maken van een aantal Nederlandse en Europese incentive regelingen voor Curacao	DEZ	2009	150,000	150,000	

¹⁷ Met SMART indicatoren om de voortgang bij het implementeren van veranderingen te monitoren, een ontwikkelingsplan voor databases voor een kwantitatieve beleidsanalyse, een TRA implementatiestrategie en plan van aanpak

4 B: Openbaar Bestuur - Ontwerp en Implementatie Pais Kòrsou

Doelstelling

Het ontwerpen en implementeren bij het realiseren van status als land in het Koninkrijk van een dynamische en effectieve overheidsorganisatie, die de ontwikkeling van mensen centraal stelt en diensten van hoge kwaliteit aan de gemeenschap levert op basis van transparant, efficiënt en effectief bestuur gericht op duurzame ontwikkeling.

De opheffing van de staatkundige eenheid Nederlandse Antillen heeft als gevolg dat (1) alle bestaande vijf eilandgebieden hun publiekrechtelijke status van eiland binnen het Antilliaanse staatsverband verliezen, (2) opheffing van het openbaar lichaam de Nederlandse Antillen, een en ander met consequenties voor de huidige overheidsdienaren.

Het nieuwe apparaat voor Curaçao wordt opgebouwd conform de strategische visie¹⁸ voor de overheid als ontwikkelingsgebied. Bij de implementatie van de nieuwe bestuurlijke organisatie van Pais Kòrsou dient de continuïteit van het openbaar bestuur en de rechtszekerheid van het betrokken personeel verzekerd te zijn. Momenteel wordt de bestuurlijke organisatie van Pais Kòrsou ontworpen (verwachte afronding: eind maart 2008). In het ontwerp wordt uitgegaan van een effectief en betaalbaar ambtenarenapparaat.

De opvang van de gevolgen van de introductie van Pais Kòrsou wordt gerealiseerd op basis van de volgende uitgangspunten:

1. Een sociaal statuut waarin is opgenomen hoe de migratie van het personeel van de oude organisaties naar de nieuwe organisatie te bewerkstelligen. Een van de uitgangspunten hierbij is dat aan elke ambtenaar, die zulks wenst, een passende functie in de nieuwe organisatie wordt aangeboden.
2. Het sociaal statuut bevat flankerende beleidsmaatregelen en voorzieningen voor medewerkers voor wie afvloeiing dreigt. De instrumenten zijn zowel intern¹⁹ als extern gericht²⁰.
3. Duidelijke procedures van aanwijzing management en personeel;
4. Belangstellingsregistratie om inzicht te verkrijgen in de persoonlijke voorkeuren van het personeel, ook voor een functie in de nieuwe organisaties op de andere eilanden;
5. Harmonisatie van de rechtspositieregelingen;
6. Een communicatieplan ter begeleiding van het personele integratieproces

¹⁸ “In het jaar 2025 heeft Pais Kòrsou een dynamische en effectieve overheidsorganisatie, die de ontwikkeling van mensen centraal stelt en diensten van hoge kwaliteit levert aan de gemeenschap op basis van gezamenlijk, transparant, efficiënt en effectief bestuur gericht op duurzame ontwikkeling” (kadernota Pais Kòrsou).

¹⁹ Het toepassen van de intern gerichte instrumenten biedt de mogelijkheid om de bovenformatieve ambtenaren aan een passende functie elders binnen de overheid te helpen. De instrumenten die hierbij gebruikt kunnen worden zijn inplacment en opleiding, vorming en training van deze ambtenaren.

²⁰ De instrumenten die hiervoor gebruikt kunnen worden zijn outplacement, aantrekkelijk maken VUT-regeling, tijdelijke verbreding duur Wachtgeldregeling (bijv. van 2 naar 4 jaar) en toepassing Lumpsumregeling. Deze instrumenten zullen worden toegepast als de ambtenaar vrijwillig voor gekozen heeft om uit dienst te treden.

4.4 Integratie van Land en Eiland apparaten

Doelstelling

Het creëren van een nieuwe organisatie ontworpen op basis van vastgestelde organisatieprincipes en uitgangspunten en een op hoofdlijnen vastgesteld besturingsmodel, en het overnemen van bestuurlijke taken en verantwoordelijkheden welke nu door het Eilandgebied en door het Land worden uitgevoerd.

Analyse

De verwezenlijking van de autonome status zal inhouden dat het Land Curaçao naast alle taken waarvoor Eilandgebied Curaçao nu zorg draagt, tevens alle taken van het Land Nederlandse Antillen zal overnemen (uitgezonderd specifieke taken die ten behoeve van de andere eilandgebieden worden uitgevoerd). Verder is het mogelijk dat het Land Curaçao ook zorg zal dragen voor enkele taken waarvan de zorg thans bij het Koninkrijk berust.

De beleidsvelden en hoofdtaken van zowel het huidige Land de Nederlandse Antillen als die van het huidige Eilandgebied Curaçao, zijn geïnventariseerd als voorbereiding op het ontwerpen van een nieuwe organisatie. De te ontwerpen organisatie moet voldoen aan vastgestelde organisatieprincipes en uitgangspunten en een op hoofdlijnen vastgesteld besturingsmodel²¹. Bovendien zijn in de Slotverklaring van 2 november 2006 eisen gesteld aan deugdelijk bestuur, waaraan het apparaat zal moeten voldoen. Per eind maart 2008 wordt verwacht dat het ontwerp gereed is en wordt aangevangen met de voorbereidingen voor implementatie hiervan.

Maatregelen

Tijdens deze integratie houdt Curaçao rekening met aanzienlijke kosten en investeringen die voor de realisatie nodig zullen zijn. Het gaat onder meer om:

- Aanpassen van administratieve organisatie
- Aanpassen of integreren van informatiesystemen
- Verandering in functies van mensen waardoor opleidingen noodzakelijk zijn
- Mogelijke overtolligheid en daarmee uitstroom (zie discussie over het sociaal statuut in de vorige paragraaf)
- Investeringen in huisvesting om bijvoorbeeld voormalige Lands- en Eilandsdiensten op hetzelfde vlak bij elkaar te huisvesten

Deze investeringen kunnen pas in detail worden gespecificeerd als het ontwerp van het nieuwe apparaat gereed is. Verwacht wordt dat de nodige investeringen erg zal variëren per beleidsveld. Zo zijn er velden (bijvoorbeeld de politie) waar nauwelijks overlap bestaat tussen Land en Eiland, terwijl op andere vlakken (bijvoorbeeld de ondersteunende PIOF diensten) er wel sprake is van diensten die op Lands- en Eilandsniveau grotendeels gelijksoortige taken hebben. Een eerste raming heeft als gevolg gehad dat er ANG 35 miljoen gereserveerd wordt voor bovenstaande interventies, met name daar waar deze noodzakelijk zijn voor een goede opstart van het nieuwe

---

²¹ De realisatie van het besturingsmodel vindt plaats door uitgangspunten hiervan in te bedden in: (1) de inrichting en beschrijving van de administratieve organisatie van het Land Curaçao, (2) het organisatiebesluit van het Land Curaçao, waarin de bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd, (3) een communicatiestructuur (plan) ten behoeve van het Land Curaçao (b.v. sectoren overleg, management overleg, overleg met vakbonden), (4) bestuurlijke ontwikkelingsprogramma's, waaronder organisatie-, en competentieontwikkelingsprogramma's, (5) de kernfunctiebeschrijvingen en competenties van managers en medewerkers en (6) een gedragscode.

apparaat. Hiervan wordt ANG 20 miljoen door het Eilandgebied bekostigd en wordt ANG 15 miljoen van SEI middelen gereserveerd. Hierin is ook rekening gehouden met de noodzaak de nieuwe structuur voldoende bekend te maken bij de gemeenschap.

4.5 Competentie ontwikkeling

Doelstelling

Een ambtelijk apparaat voor Land Curaçao realiseren dat voldoende geëquipeerd is zodat de bedrijfsvoering op output wordt aangestuurd.

Analyse

In de bestuurlijke organisatie²² van het Land Curaçao zal aansturing op output het basisinstrument zijn om vorm en inhoud te geven aan de bedrijfsvoering. Voorwaarden hiertoe zijn empowerment en accountability van de leidinggevendenden en medewerkers.

Maatregelen

Het personeelsbeleid van de ambtelijke bestuurlijke organisatie moet steunen op de volgende pijlers:

- bevordering en werving op basis van deskundigheid
- optimale personeelssamenstelling (leeftijdbeleid)
- modern instroom-, doorstroom- en uitstroombeleid
- concurrerend arbeidsvoorwaardenbeleid
- beleid op maat per groep medewerkers (parttime/voltijds, ondersteuning bestuurders, contractanten)
- gericht opleiden en participatie aan training sociale vaardigheden
- personeelsevaluatiesysteem (PEP) invoeren en onderhouden
- multi-inzetbaarheid en mobiliteit bevorderen.

Bestaande functies (die in de bestaande overheidsorganisatie van Land en Eiland volgens hetzelfde systeem zijn beschreven en gewaardeerd) moeten worden getoetst en mogelijk moeten nieuwe functies worden beschreven. Nadat de organisatie is ontworpen en de formatie en functies zijn vastgesteld, dienen deze te worden bemenst²³. Het plaatsingsstelsel tijdens de overgang streeft ernaar de bestaande expertise zoveel mogelijk in te zetten volgens het principe van *“the right (wo)man in the right place”* en rekening houdend met de leeftijdsamenstelling.

Met het oog op deskundigheidsbevordering en ‘good governance’ wordt er in het kader van het IVB de oprichting van een Bestuursacademie²⁴ gefinancierd.

²² Doelstelling is dat het Land Curaçao beschikt over proactieve medewerkers, die met daadkracht optreden. De medewerkers zijn toekomstgericht, werken met moderne technologie en zijn in staat om zowel op individueel niveau als in teamverband en in netwerkverbanden optimaal te functioneren.

²³ Om dit in goede banen te leiden, wordt bij de overgang via een op te maken Sociaal Statuut de rechtstoestand van zowel het personeel in dienst van het Eilandgebied Curaçao als van het personeel in dienst van het Land de Nederlandse Antillen vastgelegd. Dit sociaal statuut omvat tevens flankerend beleid voor het personeel dat in eerste instantie niet direct geplaatst kan worden in een passende functie en waarvoor adequate oplossingen moeten worden gezocht.

²⁴ Met het opzetten van een Bestuursacademie wordt een structurele ontwikkeling van het ambtelijk (hoger en midden) kader beoogd. Dit wordt gefinancierd in het IVB programma.

4.6 Verbeteren basisadministraties

Doelstelling

Het verbeteren en operationaliseren van een aantal essentiële basisadministraties per 2010 waar wordt gestreefd naar: (1) Verhoging van de effectiviteit van beleid door verbeterde informatie, (2) Verbetering van de dienstverlening via het eenduidig vastleggen en ter beschikking stellen aan geautoriseerde instanties van basisgegevens, (3) Kostenbesparing bij de afzonderlijke instanties, (4) Verkleinen van de kans op fraude en (5) Verhoging van de kwaliteit van de statistische informatie

Analyse

Voor de maatschappij als geheel en voor de (politieke) beleidsvorming in het bijzonder is betrouwbare, tijdige en volledige informatie van groot belang. Daarmee wordt uitvoering gegeven aan het voornemen van het Bestuurscollege om de uitgangspunten van een nationaal informatiesysteem te formuleren conform de NIP²⁵ nota.

In de huidige situatie is er toch sprake van informatie-armoede²⁶ en organisatorische problemen²⁷, waardoor informatie niet integraal beheerd wordt, niet vergelijkbaar is, of soms zelfs tegenstrijdig, afhankelijk van de bron, is.

In de gewenste situatie is praktisch bruikbare statistische informatie op geïntegreerde wijze samengesteld, dus vergelijkbaar en passend in een systeem²⁸ waarin gegevens naadloos op elkaar aansluiten.

Maatregelen

Om te komen tot een geïntegreerde informatievoorziening is voorgesteld om de volgende basisadministraties in te richten: (1) Basisregistratie Persoonsgegevens, (2) Basisregistratie Bedrijven, (3) Basisregistratie Vastgoed en (4) Basisregistratie Adressen. Onder de titel *Closing the Digital Divide* worden een aantal infrastructurele belemmeringen in ICT verholpen.

Om dit te realiseren zijn de volgende acties gedefinieerd: (1) de inrichting van een centrale (statistische) 'logical' database waarin alle beleidsrelevante gegevens vanuit alle relevante informatiebronnen in de juiste *data format* zijn opgenomen, waarbij de vereiste classificaties en definities in acht zijn genomen, (2) het aanwijzen van een nationale instantie (zoals CBS), die de verantwoordelijkheid draagt voor de centrale database, (3) de aanschaf van de technische middelen om de toegankelijkheid van de centrale database zo gebruikersvriendelijk mogelijk te maken en (4) het instellen van een Autoriteit Nationaal Informatie Plan (ANIP).

²⁵ Doel van deze nota is om: (1) een helder beeld neer te zetten van hetgeen in concreto gedaan moet worden, (2) Als basis hiervoor te komen tot een algemeen kader van richtlijnen en afspraken ten aanzien van te stellen kwaliteitseisen aan gegevens en informatie, alsmede te komen tot een zowel organisatorische als praktische structuur waarin deze informatie onderling kan worden uitgewisseld

²⁶ Dit heeft deels te maken met niet volledige vergelijkbaarheid van de data, door definitieverschillen of door incomplete waarnemingen.

²⁷ De organisatorische problemen zijn voornamelijk: (1) een "eilandmentaliteit" bij de beheerders van databronnen die de uitwisseling van gegevens bemoeilijkt of zelfs onmogelijk maakt; (2) het ontbreken van een coherent uitgangspunt bij de verzameling van data: verschillende gezichtspunten leveren verschillende data over dezelfde onderwerpen op; (3) het ontbreken van een autoriteit op het gebied van de informatievoorziening: wie bepaalt welk (basis)gegeven als uitgangspunt van beleid moet dienen; (4) een gebrekkige coördinatie tussen informatieverzamelende instituut waardoor vaak overlapping van onderzoeken en onnodige "response burden" optreden.

²⁸ Daarvan kan alleen sprake zijn als alle informatie binnen één systematiek (integratiekader) wordt opgebouwd en waarin gebruik wordt gemaakt van dezelfde procedures, classificaties en definities.

De ANIP zal worden gedragen en aangestuurd door het Bestuurscollege, onder directe aansturing van de Gezaghebber en later de Minister President. Er zal daarnaast bijbehorende wet-en regelgeving moeten komen die de ANIP voldoende bevoegdheden geeft om haar taken naar behoren uit te kunnen oefenen. De respectievelijke basisadministraties zullen beheerd worden door aangewezen diensten (bijvoorbeeld: persoonsgegevens-Bureau Bevolking; adressen-DROV) en zullen beschikbaar zijn voor gebruik door geautoriseerde derden.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
B10	Bestuursakademie	Het ambtelijk apparaat informeren over en trainen in (het hanteren van) moderne concepten van openbaar bestuur, politiek en samenleving.	EGC/PZCB	2008	2,000,000	-	Opgenomen in IVB programma
B15	Implementatietraject voorzieningenniveau	Een uitvoeringstraject met betrekking tot informatie uitwisseling met de burger en het voeren van een maatschappelijke discussie en politieke discussie over de rol van de overheid bij de voortbrenging van publieke voorzieningen en om welke voorzieningen het zou moeten gaan	PMO	2008	100,000	100,000	
B19	Inrichten van een stelsel van basisregistraties	Dit project streeft ernaar om alle relevante databestanden bij de overheid en andere instanties op een geïntegreerde wijze toegankelijk te maken voor het beleid, ondernemers en burgers met het doel een integratiekader te creëren waarbinnen alle dienstonderdelen en overige betrokken instanties deelnemen aan de totstandkoming en de verstrekking van de juiste informatie.	BSB & V/DROV	Begin 2008 - eind 2010	2,700,000	2,700,000	
B20	Opstart optimalisering adressensituatie Curacao	Met dit project wordt beoogd om te komen tot een zo integraal mogelijke aanpak van de adressenproblematiek op het eiland Curaçao.	DROV	Begin 2008 - eind 2010	2,700,000	2,700,000	
B23	Reorganisatie ambtelijk apparaat	Dit is een reservering voor een serie van projecten die zich richten op de inrichting van het bestuur en het ambtelijk apparaat van nieuw Pais Korsou, en 'good governance' te geranderen. De focus is op de overgang naar dit nieuwe apparaat en garanties dat het apparaat functioneel is bij de overgang. Zodra het ontwerp van het apparaat in maart 2008 beschikbaar is, wordt begonnen met invullen van specifieke trajecten. Een eerste inschatting van de verdeling over de verschillende categorieën van trajecten is: VUT maatregelen: 15 mln, training en change management 10 mln, AO/IC en automatisering 10 mln.	BC	Begin 2008 - eind 2010	35,000,000	15,000,000	Eilandgebied Curacao 20M
E40	Upgrading Basisregistratie Topografie	Het actualiseren en objectgericht maken van de topografische kaarten van Curacao.	DOW	april 2008 - dec 2010	1,800,000	1,800,000	
E60	Closing the digital divide	Dit project is gericht op het inhalen van de achterstand die op dit moment heerst op het gebied van ICT voorzieningen en dat een belemmering vormt voor positieve sociaal economische ontwikkeling .	Logistical hub	Begin 2008 - dec 2010	1,600,000	800,000	Diverse private partijen (800.000)

5 Herstructurering economie

5.1 Inleiding

Om duurzame economische ontwikkeling te realiseren is het van eminent belang dat de randvoorwaarden waarbinnen de economische activiteiten plaatsvinden, concurrerend zijn. Het investeringsklimaat op Curaçao is voor verbetering vatbaar²⁹ en buitenlandse investeringen zijn in de afgelopen jaren merkbaar achtergebleven³⁰. Voorwaarden waaraan voldaan moet worden, zijn onder meer:

- Voldoende beschikbaar kapitaal tegen een aanvaardbare rente
- Vermijden van onnodige administratieve lasten
- Goede afstemming tussen vraag en aanbod op de kapitaalmarkt en de arbeidsmarkt
- Vertrouwen kweken bij investeerders door transparant en consistent handelen van de overheid
- Internationaal promoten van Curaçao als vestigingslocatie

De Curaçaose economie heeft de eerste helft van dit decennium nauwelijks groei gekend. Sinds 2005 is er weer beperkte groei, maar nog steeds lager dan het internationale gemiddelde. Zaak is om de economische groei te versterken en duurzaam te maken. Een uitdaging is daarbij dat de bezuinigingen in de overheidssfeer, hoe noodzakelijk ook voor de langere termijn, op de korte termijn een negatief effect kan hebben. Het aandeel van overheidsuitgaven in de economie is op het kleine Curaçao aanmerkelijk groter dan in grotere, eerste wereld landen.

Om in de komende jaren een duurzame groei te realiseren wordt in SEI aanmerkelijke aandacht besteed aan een aantal economische prikkels, onder te verdelen in:

- herstructurering van een aantal obstakels in de randvoorwaardelijke sfeer, waaronder wegnemen van onnodige administratieve handelingen³¹, invoeren van mededingingswetgeving en het verbeteren van het “human capital”
- het verbeteren van de infrastructuur, met name in gebieden met een toeristisch karakter, om deze gebieden (verder) te ontsluiten en nieuwe investeringen te stimuleren
- het direct investeren in een aantal toeristische verbeteringen.

5.2 Research lange termijn economische ontwikkeling

Doelstelling

Per 2009 wordt een lange-termijn visie (tijdshorizon minimaal 15 jaar) voor de economische ontwikkeling van Curaçao uitgezet welke duidelijk en onderbouwd zal aangeven wat de economische strategie en de motoren van de economie zullen zijn

²⁹ Fias July 2001, Foreign investment 2005, Worldbank 1986, 2001

³⁰ Het niveau van directe buitenlandse investeringen op Curacao lag in de tweede helft van de jaren negentig beneden 0.3% van het Bruto Binnenlandse Product (“Foreign Investment Advisory”, Wereldbank)

³¹ In de praktijk gaat het om enerzijds een te lange looptijd van de drie basisvergunningen, te weten de vestigings-, tewerkstelling- en verblijfsvergunning, en anderzijds om een incentive regime dat niet transparant is. Tevens is momenteel geen centraal coördinatiepunt voor promotie en acquisitie activiteiten.

Analyse

Het SEI heeft een korte-termijn focus maar legt een fundament voor de lange-termijn ontwikkeling van Curaçao. Het is daarom belangrijk dat er een goede aansluiting is tussen SEI en de lange-termijn economische strategie doelstellingen. Hiermee wordt ook voorkomen dat na 2010, bij het aflopen van het SEI, een vacuüm ontstaat in de economische strategie en de daaraan gebonden initiatieven.

Curaçao ligt op een belangrijk kruispunt voor wat betreft haar lange-termijn ontwikkelingsstrategie. Twee van de belangrijkste economische sectoren, de internationale financiële dienstverlening en de olieraffinerij, zullen op de langere termijn waarschijnlijk een kleinere contributie aan deviezen, werkgelegenheid en overheidsinkomsten betekenen dan voorheen, waardoor het van belang is haalbare alternatieve strategieën te evalueren en te stimuleren.

a. Internationale financiële dienstverlening

De fiscale wetgeving rondom de internationale financiële dienstverlening is in de periode 1999-2002 fundamenteel aangepast om in overeenstemming te zijn met internationale (met name OECD) regelgeving. Hiermee is het voordeel van lage tarieven voor buitenlandse ondernemingen grotendeels verdwenen. Met deze aanpassingen ligt voor de Curaçaose financiële dienstverleners de uitdaging om nieuwe internationaal concurrerende producten te creëren en aan te bieden die niet afhankelijk zijn van lage belastingtarieven, maar van deugdelijkheid, ervaring, goede dienstverlening en een link met het Nederlandse wettelijke systeem³². Een aantal van de bepalingen in het oude “offshore” regime hebben een “grandfather” clause waardoor zij tot 2019 voor de in 1999 bestaande entiteiten van kracht blijven. De vernieuwing van de dienstverlening is gaande en zal in de komende jaren het lange-termijn gezicht van de financiële dienstverlening bepalen.

b. De raffinaderij

De raffinaderij bestaat sinds het begin van de 20e eeuw. Momenteel exploiteert Petroléos de Venezuela S.A. (PdVSA) de raffinaderij onder een huurcontract dat in 2019 afloopt. De installaties zijn in eigendom van Curaçao via Refineria di Korsou NV. Het Eilandgebied heeft een commissie samengesteld om te onderhandelen met derden en met PdVSA over participatie in de raffinaderij. De commissie onderzoekt de mogelijkheden van het aantrekken van een nieuwe participant, onder meer voor het verkrijgen van nieuw kapitaal, nodig om de raffinaderij concurrerend te houden en om noodzakelijke milieuverbeteringen te realiseren.

De raffinaderij is nog steeds een belangrijke factor in de economie van Curaçao, hoewel minder dan in het verleden. De contributie van de raffinaderij is onder meer³³:

- Circa 1000 directe werknemers en een vergelijkbaar aantal indirecte werknemers, daarmee is de raffinaderij nog steeds een van de grootste werkgevers
- Gemiddeld 400 werknemers van aannemersbedrijven uitlopend tot circa 1000 man ten tijde van groot onderhoud aan de installaties.
- Spinoff effecten voor technische bureaus, onderhoudsbedrijven etc.
- Directe inkomsten van US\$ 20 miljoen per jaar via het lease contract

---

³² Zie onder meer eindverslag Netherlands Antilles fiscal commission, Sri-Ram Ayer, Maarten Ellis en Christopher Smeets, juni 2007

³³ Bron: Refineria di Korsou N.V.

- Geschatte totale bijdrage aan economie: ANG 350 miljoen³⁴, ongeveer 8% van het Curaçaose BBP.

Niettemin is, door het continue overtreden van milieunormen door de raffinaderij en het gegeven dat aanzienlijke investeringen noodzakelijk zijn om de raffinaderij concurrerend te houden en te laten voldoen aan internationale milieu- en veiligheidsnormen, de toekomst van de raffinaderij onzeker. Meer en meer rijzen er vanuit de samenleving stemmen op dat Curaçao zal moeten gaan nadenken over een toekomst zonder de raffinaderij.

Maatregelen

Het Eilandgebied Curaçao zal in 2008 een visie opstellen ten aanzien van de raffinaderij, als onderdeel van een lange-termijn economische visie, waarin is opgenomen:

- Wenselijkheid om op lange termijn een raffinaderij te hebben op Curaçao
- Indien raffinaderij zou blijven: onder welke voorwaarden, met welke eigendomsstructuur (bijv. moet de overheid eigenaar blijven van de installaties), voor hoe lang is een raffinaderij nog interessant gezien wereldwijde ontwikkelingen in de energie, welke investeringen zijn nodig voor terugdringen van milieubelasting en concurrerend houden van de raffinaderij (urgent: productie van laagzwavelige olieproducten en conversie van zware brandstof in hoogwaardige olieproducten)?
- Indien raffinaderij zou verdwijnen: hoe en hoe snel wordt de raffinaderij uitgefaseerd, wat zijn alternatieve mogelijkheden voor het Schottegatgebied, hoe wordt omgegaan met saneren van het terrein en het Schottegat, wat zijn de gevolgen voor energievoorziening op Curaçao, hoe kan de *work force* herschoold en herallokeerd worden?
- Doorrekenen van de verschillende scenario's

Voorts zal op de korte termijn de vervuiling door de raffinaderij worden aangepakt. Het gaat om zowel lucht-, water- als bodemverontreiniging, waarbij de luchtverontreiniging het meest direct de gezondheid beïnvloedt van de bevolking die “beneden de wind” van de raffinaderij woont. Momenteel spelen reeds verschillende rechtszaken waarin studies worden aangehaald die zeer ernstige gevolgen voor de volksgezondheid claimen.

De Curaçaose overheid zal de Hindervergunning van de raffinaderij, de Hindervergunning en overige bestaande milieuwetten, regels en normen en waaraan de raffinaderij gebonden is, vanaf het vierde kwartaal 2008 handhaven in die zin dat de raffinaderij ertoe bewogen dan wel gedwongen zal worden zich aan de normen van de Hindervergunning³⁵ te houden. In dit context wordt rekening gehouden met de uitspraak van de rechter in de zaak Stichting Humanitaire Zorg c.s. versus Isla c.s., verwacht in mei 2008. In deze zaak heeft de rechter immers via een tussenvonnis een onderzoek gelast naar de mogelijkheden (met name hoe en hoe snel) voor de raffinaderij om haar uitstoot van zwaveldioxide en fijn stof te verminderen.

Om handhaving mogelijk te maken zal vanaf het derde kwartaal 2008 de benodigde meetapparatuur operationeel zijn en zal er door de Milieudienst continu gemeten worden v.w.b. de uitstoot van de raffinaderij. De Milieudienst zal waar nodig versterkt worden. Ook het water en de bodem zullen vanaf het derde kwartaal regelmatig (minstens ieder kwartaal) getest worden op verontreiniging, gecoördineerd door de Milieudienst. Alle meetresultaten zullen openbaar worden gemaakt via een website.

³⁴ Economic Outlook 2007, Dienst Economische Zaken

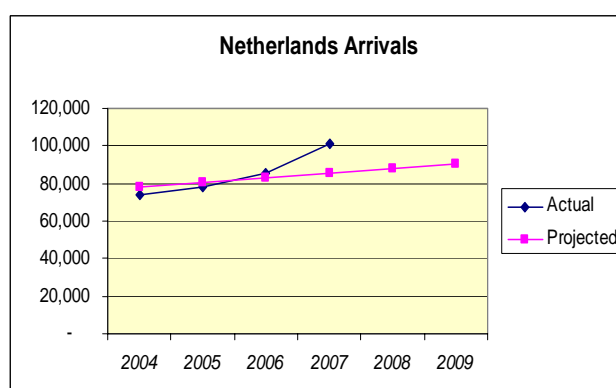
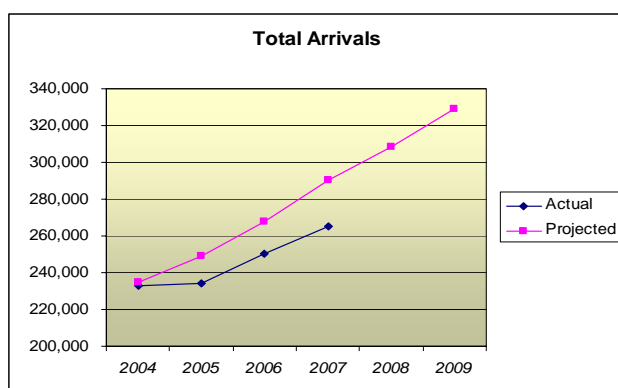
³⁵ De Hindervergunning is uitgegeven uit hoofde van de Hinderverordening. Tezamen vormen zij de voornaamste toepasselijke milieuwetgeving.

Het is belangrijk te constateren dat het huurcontract voorschrijft dat, indien de regeringen (Land en/of Eiland) nieuwe wetgeving introduceren met verscherpte en meer stringente milieuvorschriften en daardoor nieuwe investeringen noodzakelijk maken, deze investeringen voor 50% door het Eilandgebied gedragen dienen te worden. Eventuele wetvoorstellen in die sfeer dienen dus zorgvuldig onderzocht te worden op hun financiële consequenties. Investerings- en overige kosten die nodig zijn om aan *bestaande* milieuwetgeving te voldoen zijn echter volledig voor rekening van PdVSA.

Vanwege het huurcontract en de schaarste in wereldwijde raffinagecapaciteit is het onwaarschijnlijk dat de raffinaderij gedurende de periode van het SEI (t/m 2010) zal verdwijnen. Juridische opinies hebben uitgewezen dat Curaçao het huurcontract niet eenzijdig kan verbreken zonder aanzienlijke schadeclaims te riskeren; deze kunnen in de miljarden gulden lopen.

Overige sectoren

Onder de andere economische sectoren beleeft met name het toerisme momenteel een opleving. Gedreven door nieuwe investeringen, een voordelige eurokoers en concurrentie op de belangrijke vliegroute Amsterdam-Curaçao toont vooral het toerisme uit Nederland een duidelijke stijgende lijn, die zelfs hoger liggen dan de verwachtingen in het Tourism Masterplan. In 2008-2009 zullen enkele belangrijke ketenhotels (Renaissance, Hyatt) hun deuren openen waardoor nieuwe capaciteit, voornamelijk in de duurdere prijsklassen, beschikbaar komt.

Aantal toeristen vs. projecties Masterplan, totaal

Dito, vanuit Nederland

Naast toerisme is de verwachting dat ook de internationale distributiesector en de scheepsreparatie een belangrijke rol blijven spelen. Met name de strategische haven van Curaçao biedt veel mogelijkheden om de functie van Curaçao als “Logistical Hub” te versterken. Hierbij gaat het niet alleen om fysieke distributie maar met name ook om concurreren met moderne ICT technieken. Een public-private Logistical Hub werkgroep onderneemt reeds initiatieven om dit concept verder uit te bouwen, en een strategische havenstudie is onlangs afgerond. De haven en de distributiesector zullen naar waarschijnlijkheid een belangrijke rol hebben in de lange-termijn economische strategie van Curaçao.

Maatregelen

In het kader van het SEI wordt ANG 1 miljoen gereserveerd voor het entameren van een aantal nader te benoemen deelonderzoeken. Hierbij zal minimaal aan de orde moeten komen:

- Benoemen van kansrijke economische sectoren voor duurzame ontwikkeling
- Ontwikkelingsstrategieën voor deze sectoren

- Berekening van macro-economische effecten
- Toetsing aan criteria van duurzaamheid

Het opstellen van een integraal ontwikkelingsplan wordt gezien als een onderdeel van het reeds gestarte traject om een Masterplan voor Curaçao te ontwikkelen. Beoogd is dit traject in 2010 af te ronden.

Tevens wordt in het SEI een bedrag van ANG 500.000 gereserveerd voor versterking van de Milieudienst (waaronder aanschaf van meetapparatuur) en ANG 320.000 voor het uitbouwen van het macro-economisch model van de Curaçaose economie (Curalyse).

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Versterking milieucontrole en naleving bestaande wetgeving	Er zal een beleid worden nagestreefd waarin bestaande milieunormen nageleefd worden en overtredingen routinematig beboet worden (geen gedoogbeleid). Noodzakelijke meetapparatuur wordt aangeschaft en de dienst waar nodig kwalitatief versterkt.	Milieudienst	Vanaf medio 2008	500,000	500,000	
	Lange termijn economische strategie	Onderzoeken en implementatieplannen duurzame economische strategie en ontwikkeling, inclusief toekomststrategieën t.a.v. raffinaderij	DEZ	2008-medio 2009	1,000,000	1,000,000	
E90	Macro economische modelbouw	Onderhouden en uitbreiden van het bestaande economische model Curalyse	DEZ	2008-2010	320,000	320,000	

5.3 Verbeteren investeringsklimaat

Doelstellingen

Niet later dan 2009 realiseren van verbeteringen in het investeringsklimaat door:

- doorvoeren van belastinghervorming met als doel het versimpelen van de regelgeving
- stroomlijnen van procedures voor verkrijgen van vergunningen met als belangrijkste criteria het verkorten van de doorlooptijd en het verbeteren van de transparantie om essentiële zakelijke vergunningen te verkrijgen
- het effectueren van een modern mededingingsbeleid via oprichting van een onafhankelijke, professioneel bemenste Regulatory Board
- het (re)activeren van een effectief export- en investeringsbevorderingsbeleid gemeten in een groei van minimaal 10% in non-petroleum export en in Foreign Direct Investment

Analyse

Duurzame economische ontwikkeling wordt onder andere bereikt door een aantrekkelijk investeringsklimaat. De overheid kan door het scheppen van de juiste randvoorwaarden een aantrekkelijk investeringsklimaat bewerkstelligen. De administratieve lasten en de *red tape* dienen zoveel mogelijk te worden beperkt. Bovendien dient een effectieve buitenlandse promotie van het eiland Curaçao als vestigingslocatie plaats te vinden. Daarnaast dient de overheid een onafhankelijk instituut op te richten dat toeziet op een goede marktwerking zodat er geen oneerlijke concurrentie plaatsvindt. Tevens is aan te bevelen om over een uitnodigend fiscaal instrumentarium en belastingstelsel te beschikken, waartoe buitenlandse investeerders zich aangetrokken voelen.

Conform verschillende rapporten³⁶ is het huidige investeringsklimaat van Curaçao niet aantrekkelijk genoeg gelet op:

- (1) het ingewikkelde belastingstelsel;
- (2) de bestaande redtape en hoge regeldruk voor bedrijven;
- (3) het gebrek aan mededingingsbeleid en
- (4) de inefficiënte investeringsbevordering.

Ad 1 Het belastingstelsel

Het huidige belastingstelsel wordt als ingewikkeld ervaren, en de belastingtarieven als hoog en niet concurrerend ten opzichte van de regio³⁷. Het systeem van ontheffingen van de directe belastingen is te complex geworden met allerlei aftrekposten en bovendien dient te worden bezien of de ontheffingen en vrijstellingen inderdaad de sectoren en activiteiten aanmoedigen, die onder moderne economische inzichten dit verdienen. Er zijn regressieve elementen in het huidige stelsel. Daarnaast werkt het niveau van de directe belastingen van meer dan 30% negatief voor de concurrentiepositie van het eiland. Tenslotte is twee derde van de belastinginkomsten van ondernemingen afkomstig van “offshore” bedrijven, die steeds in aantal afnemen. Kortom, een herziening van het gehele fiscale systeem is nodig. Hier zijn het Land en het Eilandgebied Curaçao samen met buitenlandse experts inmiddels mee begonnen. De drie hoofddoelstellingen zijn: (i) een vereenvoudigd en transparant systeem; (ii) een lasten (kosten) verlagend stelsel door het draagvlak te verbreden; (iii) en een fiscaal systeem dat de meest belovende sectoren in de reële economie stimuleert.

Het huidige systeem werkt negatief ten aanzien van de belastingnaleving door burgers en bedrijven, en veroorzaakt ook een langere afhandeling- en doorlooptijd in de hele belastingketen per belastingplichtige. Het gevolg is achterstanden in aanslagen en inning. Een raming van de Afdeling Financiën is dat betere inning ca. ANG 50 miljoen zal opleveren.

Momenteel is nog veel van de verantwoordelijkheid voor fiscale zaken geregeld op Landsniveau. Bij de ontmanteling van het Land worden deze overgedragen aan het Land Curaçao, waardoor fiscaliteit beter als beleidsinstrument gebruikt kan worden.

De gunning van fiscale incentives (met name “tax holidays”) is niet voldoende transparant, geeft te veel mogelijkheden om “per geval” regelingen te treffen en zorgen ook voor redtape en hoge administratieve lasten. Dit verhoogt de fraudegevoeligheid van een aantal van de voornoemde regelingen van fiscale incentives en kan leiden tot concurrentievervalsing. De meeste incentives zijn met name bedoeld voor buitenlandse investeerders en niet van toepassing op de MKB sector, hetgeen als discriminerend kan worden beschouwd.

Maatregelen

- Het ombuigen en versimpelen van het fiscaal regime van Pais Kòrsou met een verschuiving van directe naar indirecte belastingen (zie ook bijlage B) in de periode 2008-2010. De

---

³⁶Bron:- Netherlands Antilles Fiscal commission, ‘Removing obstacles to growth and restoring jobs in Curaçao: issues, strategic agenda and implementation’ final report, June 2007

-OECD Caribbean Rim Investment Initiative (CRII), Investment Policy Reform Agenda (IPRA) for the Island Territory of Curaçao, Augustus 2005.

-OECD & Ministry of Economic and Labor Affairs Netherlands Antilles, Business Environment Report Netherlands Antilles (Draft), 2004.

-Foreign Investments Agency Services (FIAS), The Environment for Foreign Direct Investment in the Netherlands Antilles, July 2001.

³⁷ IBD 1997: “The structure of indirect taxes in the Netherlands Antilles must be one of the most complex in the world. The protection granted through the tariff and the economic levy is excessive”

overheid is in de tweede helft van 2007 begonnen met de *Assessment*³⁸ gericht op het ontwikkelen van een eenduidig fiscaal beleid en een stappenplan om te komen tot geïntegreerde *Tax Reform*, gebaseerd op kwantitatieve analyse. Beoogd wordt om in het eerste kwartaal van 2008 een voorstel gereed te hebben.

- Het vergroten van de transparantie van het fiscale regime, met onder meer als subdoelen:
  - o Per 2009 de economische effecten van de huidige fiscale incentives en het effect van de fiscale incentives op de keuze van buitenlandse investeerders om op Curaçao te vestigen, in kaart brengen;
  - o Op basis van deze gegevens, per eind 2009 beslissen welke incentives gehandhaafd blijven;
  - o Bevorderen van incentives ten behoeve van de lokale MKB sector, waarbij de overheid mede gebruik kan maken van reeds verricht onderzoek door de Kamer van Koophandel³⁹ dat een overzicht geeft van mogelijke fiscale faciliteiten ten behoeve van de MKB-sector;
  - o Per 2010 het aanvragen van de fiscale incentives stroomlijnen d.m.v. vastleggen en publiceren van de procedures, vereisten en criteria, en geautomatiseerd aanvragen kunnen indienen;
  - o Minimaal elke twee jaar enquêteren van buitenlandse investeerders ter optimalisering van het proces.

Deze processen worden getrokken door het TRA project (zie ook 4.3)

Ad 2 Redtape en administratieve lasten

Het Eilandgebied Curaçao is gestart met het verminderen van administratieve lasten en redtape voor ondernemers, maar er is nog veel werk te verzetten. Op Curaçao kan het verkrijgen van de nodige basisvergunningen voor het oprichten van een bedrijf soms nog maanden in beslag nemen⁴⁰.

De voornaamste redenen hiervoor zijn:

- de verscheidenheid aan vergunningen;
- het ontbreken van een transparant beleid met zo weinig mogelijk discretionaire interventies;
- de gecompliceerde procedures;
- te veel betrokken instanties.

Het huidige uitgiftebeleid aangaande economische vergunningen is versnipperd over de verschillende overheidsinstanties. Een ander knelpunt is dat de aanvraag- en gunningsprocedures nog onvoldoende geautomatiseerd zijn.

Maatregelen

- Het goedkeuren van economische vergunningen wordt gerationaliseerd binnen één instantie (waarschijnlijk DEZ), terwijl de op te richten Economic Development Board zich zal ontfemen over promotie en contact met de cliënt (“one-window” idee). Dit is per 1 januari 2009 operationeel.

---

³⁸ Assessment is een onderdeel van het project ‘Nieuw Belastingdienst Curaçao’ opgenomen in het ‘Implementatieplan Financieel Beheer van Curaçao’, juli 2006

³⁹ Memorandum, Faciliteiten Midden-en Kleinbedrijf en Wetsvoorstellen ter uitwerking van het memorandum Faciliteiten Midden-en Kleinbedrijf.

⁴⁰ Zie o.m. enquête van de “Foreign Investors Group” onder 25 buitenlandse investeerders.

- Het uitbesteden van het project “centralisatie economische vergunningen” aan een externe consultant wordt per 1 april 2008 afgerond.
- Het implementatieplan voor de centralisatie van de economische vergunningen wordt in juni 2008 aan het Bestuurscollege aangeboden ter goedkeuring.
- Het actualiseren van het vestigingsbeleid en het stroomlijnen van de aanvraagprocedure wordt in 2009 afgerond door DEZ.
- Het actualiseren van de regelgeving aangaande de tewerkstellingsvergunning wordt, na het verrichten van een onderzoek naar de economische gevolgen van het wel of niet afschaffen van deze regeling, niet later dan 2010 afgerond door DEZ.
- Het vereenvoudigen en automatiseren van de aanvraagprocedure van de overige vergunningen waardoor het proces sneller zal verlopen dan momenteel het geval is. Gereed per medio 2009 als onderdeel van bovenstaande initiatieven.
- Het vastleggen van de procedure en de vereiste documenten bij het indienen van een vestigingsverzoek op de website van de overheid per 1 januari 2009, en het opzetten van een voorlichtingscampagne om alle betrokken stakeholders binnen de keten van informatie te voorzien over het aangepaste vreemdelingenbeleid wordt door Dienst Communicatie en Voorlichting voorbereid in coördinatie met de bovengenoemde projecten.

Ad 3 Mededingingsbeleid (“fair competition”)

De Curaçaose economie is een kleine open economie waarbinnen sommige markten een imperfecte werking vertonen⁴¹. Meer specifiek leunen de sectoren onderwijs, gezondheidszorg, energie, telecommunicatie (vaste telefonie), benzine groothandel, logistiek (haven en luchthaven) en bankwezen dicht aan bij een monopolistische of oligopolistische marktstructuur. Een onafhankelijke “Regulatory Board” en regulerende wetgeving zijn geboden ter bescherming van de consument tegen disproportionele prijs/kwaliteit verhoudingen.

Maatregelen

- Uiterlijk per 1 januari 2009 wordt het reeds lopende proces om een Regulatory Board in te stellen, afgerond.
- Er wordt een mededingingswet opgesteld door specialisten op dit gebied. Daarnaast wordt een commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van DEZ, AJZ, het bedrijfsleven, vakbonden en consumentorganisaties, in het leven geroepen als klankbord voor de experts. De expertgroep dient per september 2008 haar wetsvoorstel te presenteren; belangrijke elementen in het mededingingsbeleid zijn de mededingingsautoriteit en een geschillencommissie voor het consumentenbeleid.

Ad 4 Investeringsbevordering

Curaçao profileert zich onvoldoende wereldwijd en er wordt aan potentiële afzetmarkten die relevant zijn voor de economische ontwikkeling geen of te weinig aandacht geschonken. Een kernprobleem is dat de promotie versnipperd is over meerdere instanties, terwijl er ook te weinig sectoraal beleid is.

Maatregelen

- Operationaliseren van de Curaçao Economic Development Board per 1 januari 2009, dit houdt o.m. in:
  - o Goedkeuren dan wel aanpassen van het reeds voorbereide Business Plan door het Bestuurscollege

---

⁴¹ Vooronderzoek Dienst Economische Zaken, 2000

- Vaststellen van het exacte takenpakket, gericht op acquisitie, investerings- en exportpromotie, en m.n. ook de interactie met de entiteit belast met het goedkeuren van (economische) vergunningen
- Uitwerken van financiering van de entiteit in de vorm van een “public-private partnership”
- Formatie van het bestuur en invullen personeel conform “best practices”⁴²

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
E01	Oprichting regulatory board	- Waarborgen van prijs/kwaliteit verhouding binnen de verschillende sectoren - Bestrijden van prijsafspraken binnen de verschillende sectoren - Bestrijden van misbruik van machtsposities - Waarborgen van eerlijke concurrentie binnen alle sectoren van de Curaçaose economie Concentraties zoals bedrijfsfusies, allianties en bedrijfsovernames toetsen - Naleving van de mededingingswetgeving bewerkstelligen	DEZ	2008	300,000	300,000	
E02	Opstellen mededingingsbeleid	- Voorkomen dat ondernemingen misbruik maken van hun machtsposities - Concentraties onderwerpen aan controle vooraf - Definiëren van voorschriften voor specifieke sectoren - Definiëren van voorschriften voor steunmaatregelen van de overheid	DEZ	2008	90,000	90,000	
E06	Oprichting Curacao Economic Development Board	Bijdrage leveren aan de bevordering van de economische ontwikkeling op Curaçao door het aantrekken van investeringen in de ruimste zin des woords. Het faciliteren en/of bespoedigen van de aanvraagprocedure van een vergunning.	DEZ	2008	2,200,000	1,100,000	Cofinanciering Eilandgebied Curacao 1.1M
B29	Operationalisering call center voor vergunningen	a) Het ontwikkelen van één centraal loket voor het afhandelen van vergunningen, waarbij binnen de scope van dit project het centrale punt wordt ontwikkeld, alsmede de window naar de klant toe en de informatie-uitwisseling met de organisaties die bij het proces van vergunningen betrokken zijn.	DCV	Begin 2008 - begin 2009	200,000	200,000	
E07	Actualiseren vestigingsbeleid	Het stroomlijnen en digitaliseren van de toelatingsprocedure van bedrijven welke passen binnen het economisch beleid van de overheid, teneinde een bijdrage te leveren aan een geordende, kwalitatief hoogwaardige economische en sociale ontwikkeling.	DEZ	2008 - 2010	150,000	150,000	
E91	Onderzoek red tape binnen het apparaat en maatregelen		DEZ	2008	90,000	90,000	
E08	Faciliteringsinstrumenten MKB	Verbetering investerings- en ondernemingsklimaat door bevordering van levensvatbaarheid en doorgroei van het MKB en daarmee behoud en groei MKB -banen	KvK en VBC	Begin 2008 - dec 2010	80,000	-	Private sector
E92	Ombuiging fiscaal regiem	Voorstel versimpelen van het Antilliaanse fiscale regime	KvK en VBC	2008-2010	110,000	-	Private sector

5.4 Bevorderen ondernemerschap en verbeteren kapitaalmarkt

Doelstelling

Het verhogen van de slaagkans van kleine ondernemers gemeten door een verbetering van 20% in 2010 (over niveau van 2007) in het netto aantal nieuwe bedrijven (nieuw ingeschreven bedrijven min uitgeschreven bedrijven)

Analyse

Curaçao heeft momenteel geen goedgekeurd MKB beleid (een concept is wel opgesteld) waardoor er geen prioritering aangebracht wordt tussen verschillende sectoren en hoe de

⁴² Bron: Publicatie “Foreign Investment in Latin America and the Caribbean” 2005; ECLAC. FIAS rapport “The environment for Foreign Direct investment in the N.A.; World Bank.

knelpunten van die sector aangepakt kunnen worden. De MKB-sector kampt, ondanks verschillende bestaande stimulerende regelingen, met een aantal barrières bij het opstarten van een onderneming zoals gebrek aan trainingen, toegang tot de kapitaalmarkt en de nodige infrastructuur. Momenteel gaat meer dan tweederde deel van alle opgerichte MKB-bedrijven binnen een jaar failliet.

Een aantal problemen van het MKB worden mede veroorzaakt door het karakter van de Curaçaose kapitaalmarkt. Deze wordt bestempeld als een oligopolistische markt. Een relatief klein aantal commerciële banken zijn actief, waarvan 3 aanbieders een marktaandeel hebben van ruim 70%. Tevens wordt de kapitaalmarkt verstoord door structurele begrotingstekorten van de overheid. De werkgroep Wijers heeft in haar rapport (2002) de onderstaande tekortkomingen had geconstateerd:

- Een tekort aan kredieten met lange looptijd;
- Een tekort aan kredieten van grote omvang;
- Een tekort aan financieringsvormen met een hoger risico;

De verwachting is dat toegang tot kapitaal in de komende jaren zal verbeteren zonder verdere specifieke maatregelen in SEI door:

- Grotere liquiditeit in financiële instellingen en lagere rentestand als gevolg van schuldsanering van de overheid, waardoor leningen naar verwachting tegen meer concurrerende voorwaarden ter beschikking zullen komen;
- Beschikbaar komen van een lokale effectenbeurs, nu in oprichting;
- Het reeds lopende proces om een Herstelbank op te richten.

Maatregelen

- Per eind 2008 opstellen integraal MKB beleid met als hoofddoelen: (a) bevorderen van kansrijke sectoren binnen het MKB, (b) verhogen van de slaagkans van nieuwe/kleine ondernemers, (c) stimuleren van kleine en micro-kredieten aan startende ondernemers, bij de Herstelbank en Korpodeko, (d) bevorderen van maatregelen in het (beroeps)onderwijs om ondernemerschap te stimuleren en ondernemers beter uit te rusten met relevante competenties voor ondernemerschap, en (e) verbeteren van meten van kerngegevens van de sector. Het MKB beleid zal specificeren met welke middelen deze doelen bereikt zullen worden, wie hiervoor verantwoordelijk zal zijn en wanneer deze bereikt zullen moeten worden.
- Evalueren van bestaande faciliteiten in het licht van het nieuwe beleid.
- Opstellen van nieuwe faciliteiten gedurende 2009 en 2010
- Implementeren van fiscale faciliteiten voor het MKB (zie ook 5.2)

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
E93	Opstellen van MKB beleid	In samenwerking met stakeholders w.o. Adeck, KvK, VBC, Stimul-IT, Innovatiecentrum etc.	DEZ	2008	50,000	50,000	
E68	Bevordering levensvatbaarheid MKB	Bevorderen van succesvolle competente starters; bevordering levensvatbaarheid bestaande micro- en kleinbedrijf; deskundigheidsbevordering en versterken institutionele kader dat het MKB ondersteunt.	KvK en VBC	Begin 2008 - dec 2010	1,800,000	1,800,000	

5.5 Investeren in de economische infrastructuur

Doelstelling

Het investeren in een aantal infrastructurele voorzieningen, met name in de toeristische sfeer, met als doel om niet later dan 2010 op een aantal cruciale locaties het product te verbeteren dan wel randvoorwaarden voor verdere groei te creëren. Hoewel deze investeringen directe effecten zullen hebben (werkgelegenheid, spinoff) is het voornaamste beoogde doel het stimuleren van verdere investeringen en groei.

Analyse

De herstructurering van de economie dient aangevuld te worden met een aantal zorgvuldig uitgekozen impulsen om zodoende een optimale economische ontwikkeling van het eiland te bewerkstelligen. Curaçao kent diverse gebieden waar geen of geen additionele investeringen plaatsvinden vanwege het ontbreken van de vereiste infrastructuur. Gezien de sterk groeiende toeristische sector is het van belang dat de overheid faciliterend optreedt voor het ontsluiten van deze gebieden.

Momenteel zit het verblijfstoerisme, met name vanuit Europa, in de lift. Het jaar 2007 heeft een groei van 18% ten opzichte van 2006 laten zien. Het is van groot belang om te blijven investeren in deze sector teneinde een hoog kwalitatief product te kunnen garanderen. Het aantal hotelkamers zal in de komende drie jaar min of meer verdubbelen van 3,500 kamers naar 6,000⁴³. Het moge duidelijk zijn dat er diverse investeringen gepleegd moeten worden op het gebied van o.m. marketing, service niveau, opleidingen en infrastructuur om de duurzame ontwikkeling van de toeristische sector en de economie in zijn algemeenheid te waarborgen.

De maatregelen opgenomen in het SEI richten zich op:

1. Randvoorwaarden scheppende maatregelen voor een verdere ontwikkeling van de toeristische sector en de economische ontwikkeling in het algemeen van het eiland, met name door ontsluiten van een aantal gebieden.
2. Upgrading van het toeristische product voor het kunnen aantrekken van meer toeristen naar Curaçao.
3. Overige impulsen die direct of indirect van belang zijn voor de economische ontwikkeling van het eiland.

In de projectvoorstellen zal een kosten-baten analyse gepresenteerd worden.

Ad 1 -- Randvoorwaardenscheppende projecten

Er is een aantal gebieden op Curaçao met een grote potentie voor economische- en met name toeristische ontwikkeling. Deze zijn in het Tourism Masterplan 2005-2009 als prioriteitsgebieden aangemerkt. Een knelpunt is dat de nodige infrastructuur voor het creëren van een katalyserend effect, dat zal resulteren in concrete private investeringen, ontbreekt. Er is een aantal projecten geïdentificeerd in gebieden waar private investeringen zullen volgen op de aanleg van de infrastructuur; de ontwikkelaars zijn al bekend.

Tevens is het zaak dat het momentum in de toeristische groei niet verloren wordt. Door het ontbreken van middelen bij het Eilandgebied Curaçao dreigt een tekort te ontstaan bij twee belangrijke initiatieven, namelijk een continue marketing voor toerisme en het trainen van

⁴³ Bron: CTB, Summary hotel room development (april 2007).

mensen voor werk in toerisme. Hiertoe zijn SEI middelen gereserveerd in een tweetal projecten, welke beide in hoofdzaak gefinancierd worden door het Eilandgebied Curaçao.

Maatregelen

- Medefinanciering van het project Horeca training voor werkzoekenden
- Medefinanciering van het Tourism marketing plan
- SOP Scharloo Abou
- Verbetering ontsluiting Rifgebied
- Masterplan Waaigat
- Bouw- en woonrijp maken gebied Piscadera.

Een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van een aantal (private) projecten die gepland zijn aan de oostkant van het Eiland en in Punda is dat er het verkeer op een veilige en op optimale manier kan doorstromen. Dit is momenteel een knelpunt voor de ontwikkeling van zowel toeristische gebieden als de woonwijken aan de oostkant van het eiland.

Er zijn twee trajecten in SEI opgenomen om landbouw en visserij te stimuleren, mogelijk in combinatie met toeristische activiteiten. Hiermee wordt enige diversificatie bevorderd. Het gaat om *Aanleg visboeien* en *Koud water techniek voor de landbouw*.

In de SEI periode 2008-2010 wordt een aanvang gemaakt met de bouw van een tweede “megapier” aan de zee buiten de St. Annabaai. Deze pier is noodzakelijk om de concurrentiepositie van Curaçao in de cruisemarkt te behouden, omdat grotere, moderne cruiseschepen moeilijk of niet aan de traditionele kades binnen de (smalle) Annabaai kunnen afmeren. Deze investering kan door de Curaçao Port Authorities commercieel worden gefinancierd en zal geen beslag leggen op de SEI middelen.

Maatregelen

- Verbetering stadsentree Punda
- Aanpak verkeersknelpunten Caracasbaaiweg
- Actualisering van het bereikbaarheidsplan t.b.v. de Binnenstad.
- Aanleg visboeien
- Koud water techniek voor de landbouw

Ad 2 -- Upgrading toeristische product

De gebieden Scharloo en Pietermaai zijn belangrijke toeristische trekpleisters. Veel panden in deze gebieden worden of zijn gerestaureerd door particulieren. De weg van de luchthaven via de EEG-weg naar de Binnenstad is voor de meeste toeristen hun eerste indruk en daarmee het visitekaartje van Curaçao. De huidige infrastructuur in deze gebieden is niet optimaal.

Aan de hand van enquêtes gehouden met toeristen die het eiland Curaçao hebben bezocht valt te concluderen dat de bewegwijzering van het eiland niet goed is. Voor de toerist is het uiteraard belangrijk dat de bestemmingen en plaatsaanduiding duidelijk zijn aangegeven. Het Marinepark van Curaçao is een interessante duiklocatie en staat internationaal bekend. Het park kan nog aantrekkelijker gemaakt worden door het verbeteren van het duikproduct.

Maatregelen

- Upgraden infrastructuur Scharloo
- Upgraden gebied Pietermaai Smal
- Upgraden EEG-weg tot vliegveld Hato.

- Verbeteren bewegwijzeringsborden
- Beheersstructuur en bezoeken centrum Marinepark.

Ad 3 -- Overige investeringen (investeringsimpuls)

Op dit gebied van kenniseconomie heeft onder andere het wetenschappelijk instituut Caribbean Research and Management of Biodiversity (Carmabi) succes geboekt. Carmabi biedt de mogelijkheid aan buitenlandse wetenschappers om onderzoek lokaal te laten plegen. Echter de huidige faciliteiten voor de gasten verkeren niet in een optimale staat.

Het gebrek aan voorzieningen (verkooppunten) om vis aan de man te brengen die voldoen aan de gezondheids- en milieueisen is een knelpunt voor ontwikkeling van de visserij. Met name in het niet-stedelijke westelijk deel van Curaçao is visserij een van de wezenlijke economische alternatieven. In het kader van diversificatie van de economie wordt hier in SEI aandacht aan besteed.

De toerisme-industrie heeft een grote behoefte aan water. Voor zover het geen drinkwater betreft (bijvoorbeeld irrigeren van een golfbaan, landscaping van hotels en openbare plantsoenen) kan volstaan worden met gezuiverd afvalwater (voedingrijk zoetwater). Gezien het tarief van gezuiverd afvalwater, bijna een kwart van gewoon leidingwater, is het interessant om een van de bestaande maar verouderde waterzuiveringsinstallaties dicht bij een toeristisch gebied (Klein Hofje) te moderniseren. Het project kan grotendeels bancaire (commercieel) worden gefinancierd; echter, voor de onrendabele top wordt SEI financiering aangevraagd.

De groei van de economie (met name toerisme) en bevolking zet ook druk op de verwerking van afval. Het overheidsbedrijf Selikor moet noodzakelijke voorzieningen treffen in de landfill, terwijl zij ook werkt aan stimulering van recycling. Voor dit traject is een SEI project gedefinieerd, waar Selikor ook een eigen bijdrage levert.

Voor het behoud van Willemstad op de werelderfgoedlijst van UNESCO is het belangrijk om de structuur van de stad, de monumenten maar ook de staat van de infrastructuur op een voldoende kwaliteitsniveau te behouden. De riolering in de Binnenstad verkeert in een slechte staat en veroorzaakt overlast van stank en verstoppingen, hetgeen het milieu en het toeristisch product niet ten goede komt.

Maatregelen

- Verbeteren researchfaciliteiten Carmabi
- Markthallen ten behoeve van de visserij
- Optimaliseren/moderniseren waterzuiveringsinstallatie Klein Hofje
- Renovatie riolering binnenstad

Overzicht geselecteerde randvoorwaardenscheppende projecten

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
E09	Horecatraining voor onderzoekenden	Het project beoogt een duurzame samenwerking tussen de publieke en private sector met als doel het aanbieden van een praktijkgericht horeca opleidingsprogramma, gebaseerd op werkend leren, om in drie jaar tijd tussen de 225 en 315 werkzoekenden zoveel mogelijk conform de vereisten van de afnemers (hotels) klaar te maken voor "entry-level" F&B functies in de hospitality sector (operationeel niveau SBO 1 en 2).	CTB in samenwerking met CHATA	2008 - 2010	5,520,000	2,700,000	Medegefinancierd door Eilandgebied Curacao en private sector (1,4M elk)

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
E10	Tourism marketingplan	Het project Marketing Tourism II is gericht op het stimuleren van groei en ontwikkeling in de toeristische sector. Dit project is de opvolger van een eerder "Marketing Tourism" project gefinancierd door de USONA. Continuering van marketing is belangrijk voor het behouden van het momentum in de groei van het toerisme. De meerderheid van dit project wordt door het Eilandgebied gefinancierd.	CTB in samenwerking met CHATA	2008 - 2010	24,300,000	9,000,000	Eilandgebied Curacao (15,3M)
E12	SOP Scharloo Abou	Het project is met name gericht op de renovatie van 9-tal monumenten en de renovatie van de Scharloeweg. Dit project is in context van verschillende andere projecten die ontsluiting en economische ontwikkeling van dit gebied nastreven.	SSV in samenwerking met NV Stadsherstel en andere partijen	2008 - 2009	23,100,000	9,000,000	Private sector 11,1M (o.m. NV Stadsherstel); (*)
E21	Verbetering stadsentree Punda	(projectdoelstellingen, doelgroepen) Een beter toegerust centrum van Punda middels de renovatie van de centraal gelegen infrastructuur	SSV/MEP	2008 - 2009	10,000,000	8,500,000	Private sector 1,5M
E22	Visboeien	Constructie van een 20 tal visboeien (Fish Attracting Devices). De visboeien trekken pelagische visbestanden aan en worden door veel eilanden in onze regio toegepast.	LVV	Begin 2008 - juli 2009	270,000	-	
	Koud water techniek voor landbouw	Model van gebruik van koud water technieken voor landbouw met alternatieve energiebronnen, met educatieve en onderzoeksdoelinden	Fund. Instituto Spikami	Medio 2008	50,000	50,000	
E33	Verbetering ontsluiting Rifgebied	Het verbeteren van de bereikbaarheid toegespit op het cruise- en verblijftoerisme in dat gebied. Bevorderen van sociale, economische, culturele, recreatieve en toeristische ontwikkeling in dat gebied, en het creëren van een beter en veiliger verkeerscirculatie en een gebruiksvriendelijker verblijfsgebied met een goede kwaliteit van infrastructuur.	DOW	Begin 2009 - eind 2009	1,500,000	1,500,000	
E37	Masterplan Waaigat	Het creëren van een goede infrastructuur voor inzamelen en transporteren van alle beschikbaar afval-water in het Waaigat gebied ter voorkoming van overlast en verontreiniging van het binnenwater en het stimuleren van hergebruik van voedingsrijk zoetwater voor irrigatie doeleinden tegen een laag tarief.	DOW in samenwerking met diverse private partijen	medio 2008 - sep 2010	5,000,000	1,000,000	Private sector 4M
E45	Aanpak knelpunten Caracasbaaiweg	Het inventariseren van de knelpunten, de analyse hiervan en het aandragen van korte en lange termijn oplossingen voor deze problematiek. Eventueel gecombineerd met externe maatregelen.	DROV	Begin 2009 - medio 2009	250,000	250,000	
E46	Actualisering Bereikbaarheidsplan Binnenstad	Het evalueren en actualiseren van het huidige bereikbaarheidsplan dat dateert uit 1994, waarbij bekeken moet worden of dit plan nog actueel is en op de hedendaagse uitgangspunten ten aanzien van de bereikbaarheid van de historische binnenstad berust	DROV	Begin 2009 - medio 2009	250,000	250,000	
E50	Bouw-en woonrijp maken toeristisch gebied Piscadera	Het verruimen van het aanbod en de diversificatie van toeristische accommodatie ter bevordering van een groei in het aantal buitenlandse bezoekers conform het Tourism Development Plan.	Domein-beheer	Medio 2008 - eind 2009	2,300,000	2,300,000	

(*) Dit project wordt medegefinancierd door de private sector (ANG 11 miljoen, w.o. NV Stadsherstel) en er zal een verzoek voor medefinanciering bij AMFO worden ingediend voor enkele projectonderdelen

Overzicht geselecteerde projecten t.b.v. het upgrading van het toeristische product

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
E14	Marine park	Doel van dit project is het realiseren van een verbeterd duikproduct en een beschermd marine milieu voor Curacao. Hieraan wordt gestalte gegeven doormiddel van een effectieve beheersorganisatie en een bezoekerscentrum	Carmabi	Mrt 2008 - dec 2008	929,000	929,000	
E20	Infrastructuur Scharloo	De projectdoelstelling beslaat fase 1 van het beoogde ontwikkelingsproces. Noodmaatregelen in de uitvoeringsfase van het project zullen moeten leiden tot: 'Een schone, hele en veilige wijk met cultuurhistorische waarde, die een hoge attractiewaarde heeft voor toeristen'	SSV	Begin 2008 - dec 2008	3,500,000	3,500,000	
E34	Upgraden EEG-weg tot airport Hato	Een bijdrage leveren aan, het verbeteren van het toeristische product Pais Kòrsou, de economische en sociale ontwikkeling van het gebied langs de EEG-weg. Doelgroepen: Weggebruikers, overheid, gemeenschap, ontwikkelaars, toeristen.	DOW/LVV	2009 - 2010	7,000,000	5,000,000	Eilandgebied Curacao 2M

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
E43	Upgrading gebied Pietermaalsmal	De upgrading van dit gebied is belangrijk voor het (behoud van) toeristische aanzicht van Willemstad. Behelst riolering, aangepaste wegen, nieuwe bestrating, nieuwe openbare verlichting, nieuwe beplanting, nieuwe straatmeubilair, voorzieningen voor het reduceren van de snelheid van de motorvoertuigen en beter ontsluiting van het gebied.	DOW	2008 - 2009	1,500,000	1,500,000	
E44	Bewegwijzeringborden	Er bestaat een gebrek aan bewegwijzeringborden die route aanduiden van recreatieve, commerciële en andere bestemmingen. Upgrading is geboden omwille van veiligheid en toerisme.	DOW	Medio 2008 - eind 2010	5,500,000	2,000,000	Eilandgebied Curacao 3.5M

Overzicht geselecteerde projecten ten behoeve van overige investeringen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
E13	Upgrading en nieuwbouw regionaal kenniscentrum Carmabi	Doel van dit project is om gastverblijven te bouwen voor wetenschappers, cursisten, studenten en stagiaires van het wetenschappelijk instituut gelegen aan de Piscaderabaal. Ook behelst het project diverse verbeteringen en grootonderhoud aan de bestaande faciliteiten van het instituut.	Carmabi	Mrt 2008 - mrt 2010	2,417,000	2,000,000	Via private contributie: 0,4M
E24	Markthallen	Middels de constructie van 6 markthallen wil de Eilandelijke Overheid de straatverkoop van met name visproducten reguleren en de hygiënische aspecten verbeteren. Het project zal in 2 fases worden uitgevoerd. In jaar 1 zullen 2 units worden gebouwd, na evaluatie zullen de overige 4 units worden vervaardigd.	LVV/MEP	Begin 2008 - dec 2009	992,000	992,000	
B01	Waterplan Curaçao	Een beleidsvisie voor het reguleren en beheren van een duurzame waterhuishouding op Curaçao ter verbetering en waarborgen van de gezondheidszorg, milieuhygiëne en ecologie.	DOW	Begin 2008 - sep 2009	900,000	900,000	
E31	Optimaliseren zuiveringsinrichting Klein Hofje en gemalen	Het bouwen van een zuiveringsinrichting uitgevoerd met de meest betaalbare moderne technologie en het verbeteren van de totale afval-water-infrastructuur van het daaraan gebonden verzorgingsgebied. Dit leidt tot nieuwe ontwikkelingsperspectieven voor de toeristische sector, bevorderen van de land- en tuinbouwsector, waarborgen van de leefbaarheid, het milieu en de volksgezondheid.	DOW	Begin 2008 - nov 2010	27,070,000	8,000,000	SEI financiert onrendabele top; overige financiering (19M) via commerciële lening
E32	Renovatie riolering Binnenstad	Het creëren van een goede infrastructuur voor inzamelen en transporteren van alle beschikbaar afval-water ter voorkoming van (stank) overlast in de binnenstad en van verontreiniging van het oppervlakte- en binnenwater.	DOW	medio 2008 - sep 2010	7,000,000	5,000,000	Eilandgebied Curacao 2M
E59	Logistical Training Center and Human Resource Development Bank	Het logistieke opleidingscentrum is één van de specifieke strategieën van het goedgekeurde Logistieke Hub Plan 2016 dat als visie heeft dat Curaçao wereldwijd erkend wordt als één van de beste logistieke hubs die waarde genererende diensten biedt op de volgende gebieden: internationale financiële diensten, gegevensoverdracht, internationale handel, en diensten t.b.v. zee- en luchthavens.	Wergroep Logistieke Hub	Begin 2008 - juni 2009	850,000	850,000	
	Upgraden infrastructuur Malpais landfill en waste dropoff center	De groeiende economie veroorzaakt ook een groeiende behoefte in het verwerken van afval, o.m. van hotels en cruise schepen. Noodzakelijke voorzieningen in infrastructuur zijn hiervoor nodig terwijl deze niet volledig op commerciële voet kunnen worden terugverdiend. In dit project wordt met name aandacht besteed aan "hazardous waste", het verbeteren van de faciliteiten bij de Malpais landfill en het stimuleren van recycling.	Selikor	2008	2,050,000	1,550,000	Cofinanciering Selikor 500.000
E62	Tweede megapier	De geplande groei van de cruise industrie en de Caribische markt maakt dit project noodzakelijk om Curacao te laten meegroeien met de marktontwikkelingen. Het project omvat de bouw van een afmeervoorziening, een aankomstfaciliteit en infrastructuur voor de noodzakelijke dienstverlening aan het schip en de toerist. De tweede pier moet verdere groei mogelijk maken van ca 400.000 passagiers naar een volume van 500.000-600.000 passagiers rond het jaar 2012 en een verdere groei richting 1 miljoen passagiers in de jaren daarna.	CPA	2007 - 2010	40,000,000	-	CPA via commerciële financiering en/of EU

6 Arbeidsmarkt

6.1 Inleiding

Een van de belangrijkste impulsen die het SEI kan geven aan de verdere ontwikkelen van een gezonde sociale en economische situatie op Curaçao is het verbeteren van een aantal omstandigheden die momenteel een gezonde ontwikkeling van de arbeidsmarkt in de weg staan. Arbeid betekent productie, en productie is het fundament voor verbeteren van economie en van het structureel kunnen aanpakken van nijpende sociale problemen.

Een aantal initiatieven die in dit document genoemd worden onder de noemer van economie, bestuur of sociale verbeteringen, zullen op zich ook bijdragen aan een verbeterde inzetbaarheid van arbeidskrachten en een groei in de economie. Niettemin resteren er een aantal specifieke zaken die momenteel een goed werkende arbeidsmarkt belemmeren. Enkele hoofdthema's zijn:

- Slechte aansluiting tussen (beroeps)onderwijs en de behoeften van de arbeidsmarkt, dat aan de ene kant leidt tot jongeren met skills waarvoor geen vraag is, maar ironisch genoeg ook leidt tot een tekort aan gekwalificeerde arbeidskrachten in belangrijke sectoren zoals het toerisme⁴⁴ en de bouw
- Beperkte middelen bij onder meer de Dienst Werk en Inkomen die direct met deze problematiek te maken heeft
- Beperkte harde cijfers over de verwachte groei en behoefte naar arbeidskrachten, en onvoldoende uitwisseling en afstemming van informatie over kwalificatieniveaus en onderwijstypen (bijvoorbeeld de discussie over lerend werken vs. werkend leren)
- Starre arbeidswetgeving die niet voldoet aan de eisen van een internationaal concurrerend land
- Instroom van buitenlandse krachten die concurreren met lokale werknemers

Aan de trend van oplopende werkloosheid, gepaard gaande met een torenhoge jeugdwerkloosheid, lijkt in 2006 een einde gekomen te zijn. De werkloosheid daalde met 3,5% en de jeugdwerkloosheid met meer dan 6%. Niettemin is de absolute werkloosheidsgraad, in het bijzonder de jeugdwerkloosheid, nog steeds zorgwekkend.

De toename in de werkgelegenheid in 2006 kwam bijna uitsluitend ten goede van de lokale bevolking (tussen 1500 en 2500 banen). De ontwikkelingen in de toeristische sector hebben hierin een belangrijke rol gespeeld, zowel via directe werkgelegenheid als indirect, waaronder de bouwsector.

---

⁴⁴ Belangenorganisatie CHATA verwacht dat de groei in het toerisme in de komende 3 jaar minimal 1.000 tot 1.500 arbeidskrachten zal opleveren, en vreest een groot tekort aan personeel op het vereiste niveau.

Tabel: Arbeidsmarktindicatoren 2000-2006

	2000	2001 ⁴⁵	2002	2003	2004	2005 ⁴⁶	2006 ⁴⁷	2007 ⁴⁸
Werkend	50.105	47.353	49.056	52.137	51.474	51.343	53.797	53.800
Werkzoekend	8.278	8.899	9.056	9.274	9.861	11.392	9.241	7.300
Beroepsbevolking	58.383	56.252	58.112	61.411	61.335	62.735	63.038	61.125
Totale bevolking	131.675	128.125	127.893	130.191	132.207	135.474	138.027	
Emigratie	13.876	8.288	6.406	4.813				
Migratie	3.988	4.288	8.515	7.738				
Werkloosheid (%)	14.2	15.8	15.6	15.1	16.1	18.2	14.7%	12.0%
Jeugdwerkloosheid (%)	27.3	34.0	34.1	33.5	36.8	44.0	37.6%	24.2%
Participatiegraad (%)	44.3	43.9	45.4	47.2	46.4	46.3	45.7	45.1%

Uit onderzoek van het CBS⁴⁹ blijkt dat er drie maal zoveel ingeschreven werkzoekenden zijn als vacatures. Slechts 40% van de aangemelde vacatures bij de arbeidsbureaus (gemiddeld 726 per jaar) wordt ingevuld. Er is dus een discrepantie tussen vraag en aanbod van arbeidskrachten. Het aantal legale werknemers neemt toe. Het vermoeden bestaat dat ook het aantal illegale werknemers jaarlijks toeneemt. Bescheiden schattingen zouden wijzen op meer dan 10.000 illegalen (op een officiële beroepsbevolking van circa 62.000).

Momenteel vindt een initiatief plaats, tripartiet getrokken, om een aantal knelpunten in de arbeidsmarkt bij de hoorns te pakken. Het initiatief zal in maart 2008 uitmonden in een beleidstuk over de arbeidsmarkt. Vooruitlopend op de eindconclusies lijken de belangrijkste thema's:

- Market driven education: betere afstemming met beroepsonderwijs
- Implementeren van OECD aanbevelingen inzake arbeidsmarktbeleid
- Verbetering secundaire arbeidsvoorwaarden
- Meten en verbeteren van productiviteit
- Retraining faciliteiten
- Flexibele werktijden

Een van de centrale thema's in het arbeidsmarktbeleid is het introduceren van een grotere mate van flexibilisering. Flexibilisering van de arbeidsmarkt gaat om onder andere het verminderen van de kosten van ontslag, het makkelijker kunnen aanpassen van zowel de werkgever als de werknemer aan veranderende omstandigheden en het vergroten van de mogelijkheden voor tijdelijk werk. Flexibele arbeidswetgeving bevordert de inzet van arbeid, in het bijzonder van kwetsbare groepen zoals vrouwen en jongeren, en werkt in het voordeel van voornamelijk arbeidsintensieve sectoren zoals de toeristische sector.

⁴⁵Bron: Census data

⁴⁶Bron: Schatting Bron: CBS, *London market survey*, 2005

⁴⁷Bron: Cijfers CBS t/m oktober 2006

⁴⁸ Voorlopige getallen per oktober 2007; bron: persbericht CBS, 9 januari 2008

⁴⁹Bron: CBS Statistisch Magazine, Nummer 3, Zaida Lake

Zoals eerder vermeld is, na afschaffing in 2000, in 2003 de ontslagwet opnieuw geïntroduceerd. Gegeven het belang van een flexibele arbeidsmarkt voor het versterken van het investeringsklimaat en daarmee de concurrentiepositie en ook voor de inzetbaarheid van arbeid, is het noodzakelijk dat een moderne arbeidswetgeving als basis aanwezig is.

6.2 Verbetering aansluiting beroepsonderwijs op arbeidsmarkt

Doelstellingen

Het verkleinen in 2010 van de “gap” tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt gemeten door:

- een reductie van 30% van degenen die kunnen werken maar niet aan de slag komen (categorie 1 en 2 bij DWI)
- aansluiting van het benodigde aantal arbeidskrachten en het aantal in opleiding zijnde jongeren in de cruciale sectoren van bouw en toerisme

Analyse

Een van de belangrijkste knelpunten aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt ligt in het feit dat de werkzoekende beroepsbevolking vaak niet over de vereiste kwalificaties, werkervaring en werkattitude beschikt. Ondanks een innovatie- en reorganisatieproces dat sinds 2000 loopt, sluit het vakonderwijs onvoldoende aan op de arbeidsmarkt: teveel leerlingen komen van school met kennis en vaardigheden waarvoor op de arbeidsmarkt onvoldoende vraag bestaat en vice versa. Een (effectievere) informatie-uitwisseling tussen werkgeversorganisaties en het beroepsonderwijs is geboden.

Maatregelen

De kwaliteit van de beroepsbevolking zal alleen verhoogd worden met extra investeringen in de kwaliteit van het onderwijs, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen regulier onderwijs, opleidingsprogramma's voor voortijdige schoolverlaters (drop-outs), opleidingsprogramma's voor werklozen/onderstandtrekkers en volwasseneducatie. Deze aandachtspunten worden hieronder nader toegelicht:

- **Investeren in het reguliere onderwijs:** Het onderwijsprogramma is gericht op vernieuwingen in het funderend – en het beroepsonderwijs, onderdelen die van cruciaal belang zijn om een beroepsbevolking te genereren met voldoende kennis en vaardigheden. Fundamentele koerswijzigingen in het onderwijs zoals deze zijn trajecten van vele jaren. Daarom moet de aandacht óók worden gericht op specifieke, korte termijnverbeteringen die meteen hun effect hebben.

In overleg met het bedrijfsleven moet worden bekeken welke nieuwe sectoren in het beroepsonderwijs nodig zijn en hoe het bestaande beroepsonderwijs beter kan aansluiten op de vraag. Daarnaast moet ondernemerschap een meer prominente rol moeten krijgen in het onderwijs.

De scholen zullen hun capaciteit moeten uitbreiden en hun leermethodes aanpassen (lerend werken) om te voldoen aan de toekomstige vraag (toerisme, bouw), en daarvoor zijn additionele investeringen vereist, óók van de private sector. Bij de bedrijven moet ook de bereidheid aanwezig zijn om te investeren in jongeren via leer-werktrajecten.

- **Investeren in opleidingsprogramma's voor voortijdige schoolverlaters:** De Antilliaanse overheid heeft in 2005 de sociale vormingsplicht ingevoerd, met als doel om inactieve jongeren (geen school, geen werk) van 16 tot 24 jaar middels opleiding en werk voor te bereiden op betaald werk of het instromen in een vervolgopleiding. Continuering hiervan zal positief uitwerken op het arbeidsaanbod, maar tegelijkertijd is duidelijk dat deze jongeren ook na afronding van de sociale vormingsplicht nog over betrekkelijk weinig concreet toepasbare kennis en vaardigheden beschikken. Zij moeten gericht begeleid moeten worden om de weg naar de arbeidsmarkt te vinden. De interventie E72 (het project Duaal Werktoeleiding Traject) is een samensmelting van verschillende initiatieven die allen tot doel hadden om deze moeilijke groep productief te maken, waarbij beproefde methodes gebruikt zullen worden.

Het beleid dient zich eveneens te richten op het verminderen van het aantal drop-outs. De controle op de leerplicht wordt geïntensiveerd; dit is opgenomen in het Onderwijs en Jeugdprogramma.

- **Investeren in opleidingsprogramma's voor werklozen/onderstandtrekkers:** Het project "Rumbo pa Trabou" is in 2006 goedgekeurd door de Bestuurscollege maar tot heden niet van start gegaan⁵⁰. Dit project heeft als doel om onderstandtrekkers door middel van een leerwerktraject en financiële prikkels (voor de werkloze en de werkgever) te laten instromen in een reguliere baan.
- **Investeren in trajecten volwassen educatie:** Naast de huidige voorzieningen dienen meer permanente educatie voorzieningen gecreëerd te worden voor herintreders tot de arbeidsmarkt. Er zijn veel jongere volwassenen die hun afgebroken onderwijs zouden willen afronden. Ondernemerschap als richting en taalvaardigheden zijn daarbij belangrijke speerpunten.

Het SEI zal tevens de oprichting van een arbeidsmarktcentrum financieren (E74) dat als belangrijke taak zal hebben de informatiekloof tussen werkgevers en beroepsopleiding te overbruggen, waardoor gericht beleid van onder meer de eilandelijke Raad voor Onderwijs en Arbeid (in oprichting) mogelijk wordt.

In het toegeleiden van (al dan niet eerder actieve) arbeidskrachten naar de markt heeft de Dienst Werk en Inkomen een belangrijke coaching- en bemiddelingsrol te spelen. In het kader van de versterking van deze dienst zal SEI de automatisering van de dienst en een vacaturebanktraject op zich nemen. Met de automatisering wordt beoogd dat de specialisten bij DWI beter geëquipeerd zijn om hun begeleidingsfunctie invulling te geven.

---

⁵⁰ Het project "Rumbo pa trabou" is onder voorbehoud geaccordeerd met dien verstande dat de PP- kaart patiënten niet worden benadeeld, extra formatie gezocht dient te worden binnen de Dienst Werk en Inkomen, financiële dekking gezocht dient te worden binnen de begroting en een meerjarige projectie gemaakt dient te worden.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Aanpassen arbeidswetgeving	Flexibilisering van de arbeidswetgeving door o.m. stimuleren van tijdelijk werk, flexibele werktijden, ontslagwetgeving. NB. Momenteel competentie van Land	AJZ	2009	PM	-	
	Voortzetting en implementatie traject Arbeidsmarkt (Kolaborativo)	Diverse maatregelen ter flexibilisering van de markt w.o. implementatie OECD aanbevelingen	Kolaborativo	Eerste helft 2008	PM	-	
E72	Duale Werktoeleiding Project	Dit project behelst de inrichting van een of meer zogenoemde leerlingstelsels waarbij jongeren gedurende een jaar via werkend-leren worden opgeleid voor de bouw. Behoeft is onder meer aan schilders en grondwerkers (behoeftepeiling van de Antilliaanse Aannemers Vereniging, 2006). Uit eerdere projecten blijkt dat het verhogen van de slagingskans behelst: begeleiding van de leerlingen door een job coach, veel aandacht voor persoonlijke vorming, gedreven vakdocenten, een locatie waar de jongeren gedurende het jaar kunnen leren in de praktijk en ervaring kunnen opdoen (leerling bouwplaats) minimumloon als financiële incentive voor de leerling zolang hij tijdens de opleiding niet in dienst is bij een bedrijf.	Plataforma pa Korsou	Begin 2008 - dec 2010	7,000,000	4,000,000	(*)
E74	Sentro pa Merkado Laboral	Omdat onderwijs en bedrijfsleven elkaar taal niet spreken (de vaak in algemene termen geformuleerde wensen van het bedrijfsleven kunnen niet concreet worden omgezet in onderwijsplanning en eindtermen), zal dit nieuwe instituut de tussenstap maken en naar beide zijden toe kan adviseren en begeleiden middels onderwijsdeskundigheid, data en kennis van de arbeidsmarkt / bedrijfsleven.	Plataforma pa Korsou	Mrt 2008 - mrt 2011	1,044,000	1,044,000	
E78	Informatiesysteem DWI	De overheid heeft behoefte aan statistische informatie ten behoeve van het meten en eventueel bijstellen van het sociaal beleid.	DWI	Begin 2008 - dec 2008	916,000	916,000	
E80	Rumbo pa trabou	"Rumbo pa Trabou" houdt in dat 100 (gefaseerd 2x50) werklozen (onderstandtrekkers) uit de categorieën 1 en 2 van het bestand van de DWI leerwerktrajecten in de private- of semi-private sector krijgen aangeboden. Een leerwerktraject duurt maximaal één jaar. Een leerwerktraject bestaat uit: een intensieve motivatietraining een vakopleiding (crash-course) werkervaringplaats; begeleiding; sociale begeleiding;- arbeidsbemiddeling en nazorg.	DWI	Begin 2008 - dec 2008	1,000,000	1,000,000	
E81	Humilde pero riku na mente	Het bieden van persoonlijke ontwikkeling aan 60 werklozen uit het bestand van DWI gericht op het opheffen van negatieve gewoontes en houding aspecten die hen belemmeren om uit hun achterstand situaties te komen door middel van het ontwikkelen van kennis vaardigheden en de juiste basis attitude die noodzakelijk is voor een succesvolle participatie aan het hele proces tot (her) intreding tot de arbeidsmarkt.	DWI	Begin 2008 - dec 2008	237,000	237,000	
E83	Di bou palu pa pal'i homber	Vormingstraject voor 60 jongeren in 12 wijken en werktoeleiding.	JVBSW&Z	Dec 2007 - dec 2010	345,000	345,000	
E84	Schooladoptieplan	Potentiele drop outs begeleiden in hun schoolcarriere door schoolkosten te vergoeden	JVBSW&Z	Dec 2007 - dec 2010	420,000	420,000	
E87	Computervaardigheden voor tienermoeders	Aanleren van primaire vaardigheden, uitmondend in certificering.	Stimul-IT	Begin 2008 - dec 2010	460,000	460,000	
S64/S70/S71	Vakscholing tienerouders/Vorming en ondersteuning risicogroepen/Voorkoming sociaal isolement risicogroepen	Aanbieden van opleiding op niveau 1 en toeleiding arbeidsmarkt/Toegang bieden tot de arbeidsmarkt aan risicogroepen mbv trainen en begeleiding/Samenwerking tussen ondersteuningsorganisaties op dit gebied stimuleren, samen vormingstraject ontwikkelen.	BVZ/Unidat di Bario	2009	730,000	730,000	
S	Aanvullende maatregelen volwasseneneducatie	Aanvullende maatregelen voor het opstellen en uitvoeren van een effectief beleid voor volwasseneneducatie dat ten doel heeft "life-long" education te waarborgen en burgers als productieve participanten in het arbeidsproces te converteren en behouden.	DCE		650,000	650,000	

(*) Voor dit project wordt een verzoek voor medefinanciering ingediend bij de AMFO

6.3 *Uitbouw van arbeidsgericht onderwijs (AGO)*

Doelstelling

Het vergroten van de effectiviteit van het AGO onderwijs gemeten door een groei ieder jaar 2008-2010 van het aantal plaatsingen in de arbeidsmarkt van AGO leerlingen.

Analyse

AGO is bedoeld voor leerlingen, van wie met hoge mate van zekerheid gezegd kan worden dat zij het VSBO niet met succes zullen doorlopen. Deze leerlingen zijn gebaat bij sterk vaardigheidsgericht onderwijs. AGO wordt gekenmerkt door een nauw verband tussen leren en werken. Het samengaan van leren en werken vereist een centrale plaats voor binnenschoolse vorming door interne stages in het begin en later voor buitenschoolse vorming door middel van externe stages.

AGO is dus eindonderwijs; de leerlingen worden voorbereid op zelfstandig functioneren in de samenleving. Wanneer de leerlingen de school verlaten zijn ze sociaal en maatschappelijk redzaam en kunnen ze zich een plaats op de arbeidsmarkt verwerven.

Maatregelen

Het AGO zal in de komende jaren haar eigen gezicht binnen ons onderwijssysteem moeten ontwikkelen en dit vormgeven in een duidelijke toekomstvisie.

Er zal per eind 2008 een ontwikkelingsplan samengesteld zijn, waarin de volgende componenten verwerkt worden.

- **Uitgangspunten**
Het AGO zal gericht zijn op de behoeften van het huidige bedrijfsleven en op de maatschappelijke omgeving. Daarvoor zal een gezamenlijke visie van de overheid, de schoolbesturen c.q. de directie en docenten, leerlingen, ouders en bedrijfsleven worden ontwikkeld.
- **Uitwerking in onderwijsplannen en ruimte-eisen**
Vervolgens wordt door de overheid en de schoolbesturen geformuleerd hoe zij de komende 5 à 10 jaar het onderwijs zien evolueren en hoe de school daarop gaat anticiperen. Het komt neer op het bijstellen van het onderwijsplan en de leeractiviteiten. Daaruit vloeien eisen voort aan gebouwen en de inrichting.
- **Locatie**
Vervolgens wordt beoordeeld of gebouwen of percelen geschikt is, of geschikt gemaakt kan worden voor huisvesting van het AGO.
- **Meerjarenbegroting**
Om continuïteit te garanderen stelt het AGO een meerjaren onderhouds- en onderwijsinhoudelijke begroting op.
- **Pedagogisch didactische continuïteit**

Een structurele oplossing voor de locatieproblematiek biedt ook in grote mate een oplossing voor de pedagogisch/didactische continuïteit. Verder zal het ontwikkelingsplan aandacht besteden aan het terugdringen van het verloop van leerkrachten, daar vooral deze leerlingen baat hebben bij structuur, continuïteit en vertrouwen.

In het SEI is financiering opgenomen voor het opstellen van het genoemde plan en het inrichten van een aantal vormingslokalen.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
S101/ S104	SBO mogelijkheden en verruiming toegankelijkheid arbeidsmarkt voor drop outs en kansarme jongeren	Ondersteuning van bepaalde doelstellingen via noodzakelijke voorzieningen in de SBO-leeromgeving en op de werkplek voor die groep jongeren die thans van verder onderwijs uitgesloten zijn.	SAE/FIDE	2008-2010	230,000	230,000	
S103	Inrichting vormingslokalen AGO	Dit project behelst de bouw en inrichting van een drietal AGO-vormingslokalen (inventaris/leermiddelen) opdat de AGO-leerlingen (praktijkonderwijs) in betekenisvolle situaties vaardigheden kunnen oefenen.	SAE/FIDE	2008-2010	450,000	450,000	

6.4 Hoger onderwijs

Doelstellingen

- Uitbouw instituut voor hoger onderwijs
- Verbetering faciliteiten, waaronder infrastructuur en studiefinancieringstelsel, voor studenten

Analyse

Hoger onderwijs is een van de cruciale factoren voor de duurzame ontwikkeling. Dit klemmt des te meer het geval voor hoger onderwijs in kleine eiland economieën die, door de kleine schaal en beperkte economische bronnen, relatief meer moeten investeren om hun hoger onderwijs te handhaven dan grotere landen.

Het hoger onderwijs op Curaçao kent op dit moment een tweetal bekostigde instellingen:

- De *Universiteit of the Nederlandse Antillen (UNA)* met circa 2.000 studenten bekostigd met ANG 13,1 miljoen door het Land Nederlandse Antillen, met een viertal actieve faculteiten;
- De *Academia Pedagogico Korsou (APK)* met circa 130 studenten, bekostigd met circa ANG 2,35 miljoen door het Eilandgebied Curaçao, die onderwijzers opleidt.

In 2008 zal een reeds enige tijd lopend integratietraject tussen de UNA en de IPSO –de stichting waaronder de APK ressorteert- zijn beslag krijgen.

Voorts zijn er diverse private onderwijsinstututen met naar schatting 500 studenten..

Diverse van deze private instellingen vragen collegegelden variërend van ANG 3.000 tot 7.000 en krijgen deze gefinancierd via de Stichting Studiefinanciering Curaçao (SSC)

Belangrijke issues voor UNA en het hoger onderwijs zijn:

a. Bekostiging UNA

De bekostiging van de UNA is ondanks een groei van zo'n 15% per jaar de laatste 4 jaar gelijk gebleven. Momenteel wordt een nieuw zorgcontract voor de periode 2008-2010 onderhandeld waarin de bekostiging gerelateerd zal zijn aan het aantal studenten. Dit zorgcontract zal door Pais Kòrsou worden overgenomen.

b. Studiefinanciering

Tot 2004 ontvingen UNA studenten studiefinanciering van de IB-Groep Groningen (circa ANG 2.000 per maand). Dit is afgebouwd; dit jaar ontvangen de studenten ANG 3.900 per jaar van Stichting Studiefinanciering Curaçao en kunnen voorts boeken en buskaarten declareren. Dit is net voldoende om college/inschrijfgelden te kunnen betalen (ANG 3.000/jaar).

c. Accreditatie en Internationalisering van de UNA

Volgens het Strategisch plan 2006-2010 van de UNA is het streven om alle UNA opleidingen in 2009 en 2010 geaccrediteerd te hebben naar Europese maatstaven. De kosten die dit met zich meebrengt (ANG 3 miljoen) zijn aangevraagd maar uiteindelijk niet opgenomen in het Deltaplan, waardoor de accreditatie van de UNA in het gedrang komt.

d. Brain drain

Het merendeel van studenten die naar Nederland gaan voor studie keren niet naar Curaçao terug, zo leert de ervaring. Dit is voor de opbouw van eigen kader op het eiland Curaçao funest. Daarnaast is het studeren in Nederland ten minste 100% duurder dan studeren op Curaçao. Een student aan de UNA kost in totaal ANG 10.000/jaar (4.000 euro).

e. Infrastructuur

De UNA is gehuisvest in panden die 28 jaar geleden gebouwd zijn voor 600 studenten. Momenteel zijn dat er ruim 2.000 en een voorziene groei gaat uit van 3.000 a 4.000 studenten. UNA is gestart met fase 1 van een lange termijn plan voor faciliteiten met commerciële financiering, maar financiering van latere fasen, binnenkort noodzakelijk, is nog niet geregeld.

Maatregelen

- Een herziening van de beschikbare studiefinanciering voor hoger onderwijs is noodzakelijk. Een public-private partnership zal onderzocht worden, waarin door de toegenomen liquiditeit de lokale banken een grotere rol kunnen spelen in studiefinanciering dan voorheen het geval is geweest.
- Om verdere brain drain tegen te gaan, zal niet later dan medio 2009 een beleid opgesteld en gevoerd worden om studeren in eigen land te bevorderen. Er wordt vooruitlopend een reservering gemaakt in de SEI middelen om deze campagne te ondersteunen.
- UNA zal proactief werken aan het aantrekken van alternatieve fondsen ("derde geldstroom") om haar uitbreidingsplannen te kunnen realiseren.

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Reservering voor bevorderen studeren in eigen land	Studeren op de Antillen is per saldo goedkoper dan studeren elders. Toch gaan vele studenten in het buitenland studeren, en keren vaak niet terug. Er in SEI een bedrag gereserveerd om een campagne te bekostigen om studeren in eigen land te bevorderen.	SAE	2009	250,000	250,000	

6.5 Bevordering mobiliteit

Doelstelling

Het wegnemen van omstandigheden die leiden tot het niet integreren in de arbeidsmarkt van personen die verder over de vereiste competenties beschikken.

Analyse

Praktijkervaring bij o.m. Dienst Werk en Inkomen heeft aangetoond dat factoren in de leefomstandigheden van werkzoekenden vaak op een onverwachte en ongewenste wijze zich manifesteren als obstakels in het proces van integratie van de arbeidsmarkt. Twee factoren die in deze genoemd kunnen worden zijn openbaar vervoer en kinderopvang.

- Het routenetwerk en –tijden van openbaar vervoer sluit slecht aan bij de woonwijk maar ook de lokaliteit van het werk, en bij niet-reguliere werktijden (“shift workers”).
- De 6.000 gezinnen geleid door alleenstaande moeders⁵¹ op Curaçao hebben onvoldoende toegang tot adequate kinderopvang (niet ingesteld op afwijkende werktijden, te weinig kwaliteitsnormen).

Verder kan de efficiëntie van de arbeidsmarkt en de bemiddelingsfunctie worden verbeterd door het beheer van een algemene vacaturebank. Momenteel wordt, gefinancierd met USONA middelen, een vacaturebank en matching systeem ontwikkeld voor de toeristische sector. Dit systeem kan vrij makkelijk worden uitgebouwd tot een algemeen systeem.

Maatregelen

- Continue monitoren en waar mogelijk verbeteren van routenetwerk en –tijden openbaar vervoer door Afdeling Openbaar Vervoer in consultatie met Autobus Bedrijf Curaçao, private buschauffeurs en werkgeversorganisaties, waardoor het aantal werknemers dat op een kosteneffectieve manier via openbaar vervoer naar werk kan geoptimaliseerd wordt en ook 's nachts vervoer beschikbaar is.
- Ontwikkelen van normen voor kinderopvang in consultatie met werkgeversorganisaties; tevens worden middelen gereserveerd voor het stimuleren van verbeteren en het upgraden van kinderopvang
- Aanpassen van vacature systeem, nu toegespitst op toerisme, voor algemeen gebruik

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Optimaliseren routenetwerk openbaar vervoer	In consultatie met stakeholders zal Afdeling Openbaar Vervoer maatregelen ontwikkelen en implementeren die leiden tot een meer flexibel netwerk (routes, tijden, in te zetten capaciteit) voor Autobus Bedrijf Curacao en de private bussen.	Afdeling Openbaar Vervoer	Medio 2008	PM	-	
E82	Pilot optimaal en feilloos gebruik HRIS	Een aantal consultants zal getraind worden hoe data in te voeren van werkzoekende cliënten van DWI in het HRIS systeem. Hierdoor kunnen aanbod van werknemers in de Hotel en Toerisme sector en vraag door werkgevers, naadloos op elkaar afgestemd worden.	DWI	2008	50,000	50,000	
E89	Human Resource Information system	Het project betreft de ontwikkeling van een digitaal systeem dat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt met elkaar matcht.	DEZ	Dec 2007 - dec 2008	160,000	160,000	

⁵¹ CBS census 2001

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
S	<i>Aanvullende maatregelen t.b.v. Kinderopvang</i>	Ontwikkelen van normen voor kinderopvang en stimuleren van nieuwe centra voor opvang van werkenden zodat participatie in de arbeidsmarkt bevordert wordt	DWI/CHATA		1,500,000	1,500,000	

7 Sociale voorzieningen

7.1 Armoedebestrijding

Doelstellingen per 2010

- Daling van aantal huishoudens onder armoedegrens met 5%
- Betaald werk voor 40% van hoofden huishoudens onder armoedegrens
- Daling van jeugdwerkloosheid met 10 procentpunten
- Verhogen van effectiviteit NGO's door clustering en samenwerking te bevorderen

Analyse

Armoede kent meerdere dimensies: hoogte van inkomen, de kwaliteit van het sociaal functioneren, gezondheid, perspectief en de perceptie van de eigen situatie. De meest recente en uitgebreide informatie over armoede is terug te vinden in een tweetal onderzoeken van Reda Sosial⁵², gericht op 6 wijken op Curaçao. In 2005 en 2007 heeft het Sociaal Kennis Centrum verder diepgaand onderzoek verricht in deze wijken⁵³.

Kenmerken van de armere huishoudens en de onderscheiden risico- en probleemgroepen⁵⁴ zijn:

- De armere huishoudens bestaan gemiddeld uit 4,4 personen ten opzichte van 2,9 bij overige huishoudens;
- Bij 24% van de armere huishoudens heeft het hoofd van het huishouden betaald werk versus 78% bij de overige huishoudens;
- 78% van de hoofden van deze armere huishoudens hebben niet meer dan een lagere schoolopleiding gevolgd;
- Bij 61% van deze huishoudens staat een vrouw aan het hoofd versus 31% bij de overige huishoudens. (CBS, 2001).

Hulpverlening is 'empowerment' geworden: niet alleen de ergste noden wegnemen, maar ook het individu wijzen op eigen verantwoordelijkheid en hulpmiddelen aangeven waarmee men zich een zelfstandige positie in de samenleving kan verwerven. Belangrijk hierbij is het (her)vinden van een balans tussen het stimuleren van de zelfredzaamheid en het klaarstaan om schrijnende situaties per direct op te lossen. Herintegratie in het arbeidsproces, waar mogelijk, dient gestimuleerd te worden.

De Nederlandse Antillen noch de afzonderlijke eilanden hebben een structureel en integraal armoedebeleid ontwikkeld. Er bestaan verschillende beleidsnota's die de armoede problematiek deels aanpakken.

⁵² Pobreza ban atak'é, een sociaal-economische diagnose van de armoede op Curaçao uit 1999 en Atakando Probresa; armoedebestrijding door integrale wijkaanpak, uit 2003, Reda Sosial

⁵³ Eerste resultaten pilotonderzoek voor Buurtmonitor 2005-2010, Sociaal Kennis Centrum, maart 2005, Buurtmonitor 2007, Sociaal Kennis Centrum, november 2007 (nog te verschijnen)

⁵⁴ Te onderscheiden zijn hier kinderen, jongeren, verslaafden, werklozen, gehandicapten, tienermoeders, bejaarden en migranten.

Het is een taak van zowel de overheid als de samenleving (NGO's) om een pakket van maatregelen te ontwikkelen dat snel en effectief de meest behoevende weet te bereiken, waarbij zowel de eerste noden worden weggewerkt (zoals oplossingen bij schuldvragen), als op termijn een structurele aanpak wordt aangedragen die meer gericht is op preventie van armoede dan bestrijding (zoals leren budgetteren).

Het beeld van de Non-Governmental Organizations op Curaçao is zeer gevarieerd. Daar zij de overheid vaak aanvullen bij het verrichten van taken⁵⁵, vormen zij een belangrijke spil in het realiseren van de doelstellingen van het overheidsbeleid. Curaçao kent zo'n 300 tot 400 actieve NGO's (van ca. 1.000 totaal), hetgeen er vaak toe leidt dat enthousiaste, goed bedoelde initiatieven door de versnipperde aanpak toch niet tot een duurzame oplossing van nijpende sociale problemen leidt. De capaciteit van een groot aantal van deze organisaties is niet toereikend om op een structurele manier om te gaan met de formele financiering- en verantwoordingscycli.

Maatregelen

Om de versnippering en capaciteitsbeperkingen bij NGO's te kunnen ondervangen wordt in het SEI een project opgenomen met het doel ondersteuning te geven aan NGO's bij de verrichting van hun werkzaamheden⁵⁶, teneinde de organisaties te versterken en om de samenwerking onderling te stimuleren.

Veel onderdelen van het SEI programma hebben een indirecte impact op armoedebestrijding. Immers, het SEI gaat met name over duurzame verbeteringen in de economie en de arbeidsmarkt. Enkele specifieke punten die te maken hebben met armoedebestrijding worden direct aangepakt:

- Faciliteren van het NGO platform om daarmee de NGO's beter gecoördineerd en effectiever in te kunnen zetten in de armoedebestrijding
- aanpassen onderstandregeling (zie hoofdstuk 3.1)
- verbeteren administratieve organisatie DWI (dit onderdeel is behandeld in hoofdstuk 4)

De overheid kan veel meer gebruik maken van NGO's. Zaak is om een samenwerking (of zelfs fusie) tussen de diverse organisaties op gang te brengen waarbij de middelen gericht besteed kunnen worden. Daarnaast is ook de professionalisering van NGO's van zeer groot belang. SEI stelt middelen beschikbaar voor het bevorderen van deze samenwerking en professionalisering. Met name NGO's die zich bezig houden met de volgende thema's dienen gestimuleerd te worden:

- armoedeproblematiek onder de jeugd (mentorprojecten, motivatietraining)
- tienermoederproblematiek (minder tienermoeders, tienermoeders ondersteunen bij opleiding en training);
- naschoolse opvang en begeleiding, oudereducatie.
- psychosociale problemen in een armoedesituatie;
- vrouwen die slachtoffer zijn van (huiselijk) geweld;
- bewuster en efficiënter met geld leren omgaan, inclusief gezondere dieet;
- armoede onder bejaarden (bijv. gezondheid, minder geïsoleerd bestaan);
- acute armoedeverlichting waar hoge noden zijn, vooral onder kinderen, zoals schoolmaaltijden, schoolgeld, boekengeld, transport, etc;

In hoofdstuk 3.1 is reeds verwezen naar de aanpassingen in de onderstandwetgeving.

---

⁵⁵ zoals armoedebestrijding en verbetering van de omstandigheden van behoeftige burgers,

⁵⁶ waaronder projectformulering, projectuitvoering, financieringsverzoeken en rapportages

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
B02	Ondersteuning NGO veld	Ondersteuning geven aan NGO's bij de verrichting van hun werkzaamheden waaronder projectformulering, projectuitvoering, financieringsverzoeken en rapportages in het algemeen Hierdoor kunnen zij hun doelstellingen en hun	Plataforma NGO Korsou		1,330,000	1,330,000	
S72	Nunka mas den skuridat	Begeleidingstraject in voorkoming schulden en het leren omgaan met budgetten	DWI	Begin 2008 - dec 2008	380,000	380,000	

7.2 Leefklimaat in de wijken

Doelstellingen per 2010

- 75% van de wijken heeft een wijkprogramma dat in werking is
- Alle wijken zijn functioneel aangesloten bij een wijkcentrum
- Afname van illegale bouw met minimaal 25%
- Toename woningaanbod voor starters en minder bedeelden
- 80% van de scholen in aantoonbaar voldoende staat van onderhoud
- 80% van de sportaccommodaties in aantoonbaar voldoende staat van onderhoud

a. Wijkcentra en acute noden in wijken

Analyse

Curaçao kampt al jaren met een achteruitgang in een aantal wijken, hetgeen een negatieve invloed heeft op de arbeidsproductiviteit, de schoolprestaties van de kinderen, de veiligheid in de wijk en het sociale gedrag. Woningen in de achterstandswijken verkeren vaak in zeer slechte staat. Deze woningen beschikken niet over de basisvoorzieningen zoals sanitair, water en elektriciteit, en er zijn geen of te weinig infrastructurele voorzieningen, zoals recreatiefaciliteiten voor de jeugd en buurtcentra. Illegale bouw viert hoogtij in deze omgevingen.

Reda Sosial⁵⁷ is reeds begonnen met een integrale wijkaanpak waarbij aandacht wordt geschonken aan zowel de fysieke infrastructuur als het welzijn van de buurtbewoner door het aanbieden van voorlichting, scholing en andere zelfredzaamheid- en inkomensbevorderende programma's⁵⁸. Dit neemt niet weg dat de overheid de taak op zich moet nemen om te investeren in de wijkverbetering van de achterstandswijken.

Maatregelen

- De wijkcentra zijn fysiek en psychologisch de spil van een integrale wijkaanpak. Veel activiteiten van NGO's en andere organisaties ontplooiën zich in deze centra. Alle burgers dienen te kunnen beschikken over de resources die middels de wijkkantoren beschikbaar worden gesteld. Middels projecten *Toegankelijkheid wijkkantoren* en *Plan Renovatie Sentro Sosial Suffisant* wordt deze infrastructuur verbeterd.
- Via de wijkkantoren en andere media, wordt de capaciteit voor zelfredzaamheid van de burgers in een aantal wijken geïntensiveerd. Dit zijn de interventies *Voorlichting werk in de*

⁵⁷ De Stichting Fonds voor Sociale Ontwikkeling en Economische Bedrijvigheid

⁵⁸ Bron: Atakando Pobresa, Reda Sosial, september 2003

wijken, *Buurtgerichte coöperaties milieu en toeristische projecten*, *Awarenessprogramma Jongerenproblematiek*, *Ondersteuning buurtvaders*, en *Oudercursussen*.

- Het tijdelijk kunnen opvangen van kwetsbare kinderen die vanwege onverwachte omstandigheden acuut uit hun levensomgeving zijn gehaald, voordat hun omstandigheden verder verharderen, is het doel van *Beschermd wonen adolescente meiden/jongens*
- Om gericht in te kunnen grijpen en effectief beleid op te stellen, zijn gegevens nodig. Om deze gegevens te verkrijgen worden de volgende maatregelen in SEI opgenomen: *Opstellen van buurtprofielen* en een *buurtmonitoringsysteem*, en een *Sociale kaart van Curaçao*.
- Deze maatregelen zullen nog aangevuld worden met nader te benoemen interventies, gefinancierd met fondsen uit het 9^e Europese Fonds die bestemd zijn voor wijkverbetering.

b. Woningenbeleid

Analyse

Adequate huisvesting van grote invloed is op de sociaal-economische ontwikkeling van de mens. Het verbeteren van de woonomgeving is een gedeelde taak overheid en bewoners.

De belangrijkste knelpunten aangaande het verbeteringsproces van enerzijds de woning en anderzijds de woonomgeving betreffen:

- het gebrek aan integraal beleid over wijkverbetering
- de prioritering van Fundashon Kas Popular (FKP) voor nieuwbouw van middenstandwoningen boven het renoveren van (leegstaande) woningen, voltooiing van onafgebouwde woningen of woningverbetering voor mensen met een laag inkomen⁵⁹
- de rechtstoestand van gronden, waardoor alle opstallen toekomen aan de grondeigenaren, in achterstandswijken vaak een selecte groep particulieren⁶⁰.

Maatregelen

De volgende acties worden ondernomen teneinde een verbetering van het leefklimaat in de achterstandswijken te bewerkstelligen:

- Vaker gebruik maken van de juridische instrumenten ter oplossing van de problematiek aangaande rechtstoestand gronden.
- Strakke aanpak van illegale bouw en illegale occupatie door versterking van inspectie.
- Technische en financiële hulp aanbieden aan mensen met een laag inkomen teneinde hun woningen te kunnen verbeteren (door Fundashon Kas Popular en Fundashon Fiansa Popular).
- Actievere deelname van FKP aan het renovatieproces van leegstaande woningen of door een actievere houding ten aanzien van zelfbouw en de voltooiing van onafgebouwde woningen.

c. Sportaccommodaties

Analyse

Sport als institutie binnen onze samenleving wordt op het moment nog te weinig omarmd als een instrument dat op velerlei vlakken een waardevolle bijdrage kan leveren aan maatschappelijk gewenste ontwikkelingen. Sport is een manier waarmee jongeren bereikt kunnen worden en waarmee gezonde normen en waarden bevorderd worden. Bij het uitoefenen van sport worden direct of indirect team spirit en leiderschapscapaciteiten gekweekt. Dit gebrek aan aandacht uit zich onder meer in gebrekkige faciliteiten en achterstallig onderhoud, terwijl de zelfredzaamheid

⁵⁹ Bron: Kaderbeleid Volkshuisvesting Curaçao 2007-2011

⁶⁰ Bron: Beleidsnota Rehabilitatie, Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting, december 1985

van de verschillende verenigingen om effectief gebruik te maken van de faciliteiten en die te onderhouden ook nog niet optimaal is.

Maatregelen

- Via de hiervoor verantwoordelijke organisatie SEDREKO zullen in een aantal sportaccommodaties een hoog nodige onderhoudsbeurt ondergaan. In het kader van deze interventies wordt ook het accent gelegd op het duurzaam inbedden van het beheer van deze faciliteiten. Het gaat om: *Open sporthal Barber, Sportcomplex Teofilo Cuales, Curaçao Little League Ball Park, Open Sporthal Sta. Rosa en Sentro Deportivo Korsou*
- Tevens wordt een initiatief gestimuleerd om jongeren naar de sportfaciliteiten te transporteren
- Tenslotte wordt geld gereserveerd voor het ontplooiën van activiteiten om sportleiders op te leiden, zodat jongeren die gebruik maken van de faciliteiten, behoorlijk begeleid wordt en een voorbeeld hebben

d. Onderhoud scholen

Analyse

Het onderwijs op Curaçao wordt verzorgd in zo'n 150 schoolgebouwen, verspreid over het eiland, waarvan het nieuwste gebouw dateert uit de jaren '80. Voor onderhoud en achterstallig onderhoud aan de gebouwen worden jaarlijks - helaas niet toereikende - gelden op de begroting gereserveerd. Schoolgebouwen spelen een belangrijke functie in het leefklimaat in de betreffende wijken.

Maatregelen

- In het kader van de verbetering van het leefklimaat in de wijken is in overleg met de Stichting Onderhoud Schoolgebouwen (SOS) een keuze gemaakt uit de onderhoudsbehoevende scholen, waarbij zowel het belang van de wijk, als dat van het onderwijsleerproces centraal hebben gestaan.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Aanpak problematiek rechtstoestand gronden en illegale bouw	Inzet van beschikbare juridische middelen.	Domein-beheer	Vanaf medio 2008	PM	-	
	Stimulering verbetering woningen voor lagere inkomens en renovatie van leegstaande woningen	In samenspraak met Fundashon Kas Popular en Fundashon Fiansa Popular komen tot een actief beleid en ondersteuning van de lagere klassen in deze.	FKP	Vanaf eind 2008	PM	-	FKP/FFP
S06	Voorlichting werk in de wijken	Voorlichting en activering om mensen aan het werk te krijgen	DWI	Begin 2008 - dec 2008	80,000	80,000	
S08	Buurtgerichte cooperaties milieu en toeristische projecten	Training in toeristisch ondernemerschap voor 175 mensen	BVZ	2009	350,000	350,000	
S65	Plan Sentro Social Suffisant	Renovatie oud Shell gebouw te Suffisant tot sociaal centrum met bijbehorend programma voor verschillende doelgroepen	Fepescu & Stichting Proteha	2009	630,000	300,000	(*)
S74	Toegankelijkheid bevordering wijkkantoren	Aanpassing 6 wijkkantoren zodat ze beter bereikbaar zijn voor ouderen en gehandicapten	DWI	Begin 2008 - dec 2008	40,000	40,000	
S75	Buurtprofielen	Opstellen van relevante beleidsmaatregelen voor alle Curacaose wijken obv buurtanalyses	SKC	Sep 2007 - sep 2009	300,000	300,000	
S76	Buurtmonitorsysteem	Aanschaf en onderhoud van een systeem dat relevante wijkdata toegankelijk maakt voor onderzoek en analyse	SKC	Begin 2008	50,000	50,000	

(*) Voor dit project wordt een verzoek voor medefinanciering ingediend bij de AMFO

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
S80	Awareness Programma Jongerenproblematiek	Organiseren van bijeenkomsten in 12 wijken op het gebied van opvoeding en jongerenproblematieken	DCE	Begin 2008 - dec 2010	100,000	100,000	
S82	Sociale Kaart Curacao	Het project beoogt invulling te geven aan de behoefte van het SKC te komen tot een geschikt systeem c.q. model bij het ontwikkelen van een excellente database met volwaardige wijkennis op een SKC- website met praktijkvoorbeelden, buurt onderzoek, nieuws- en dossierberichten en publicaties; een e-bibliotheek voor Pais Curaçao en het verzorgen van hoogwaardige kennisoverdracht voor mensen die actief betrokken zijn op het gebied van wijkbeleid.	SKC	Begin 2008 - dec 2010	150,000	-	Eilandgebied Curacao: 150.000
S52	Activiteiten Centra Ouderen	Opvang en activiteitenprogramma tbv ouderen	Wit Gele Kruis	2008 - 2010	290,000	290,000	
S84	Ondersteuning buurtvaders	Het trainen van vaders en ze omvormen tot buurtvaders die ondersteuning geven op wijkniveau	BVZ	2009	40,000	40,000	
S85/S86	Beschermd wonen adolescenten/Beschermd wonen adolescenten jongens	Het opvangen van vrouwen en mannen die wegens leeftijd het pleeggezin of internaat moeten verlaten	BVZ	2009	600,000	600,000	
S89	Oudercurssussen	Ouders vaardigheden aanleren om verschillende opvoedingsaspecten onder de knie te krijgen	BVZ	Begin 2008 - dec 2008	50,000	50,000	
S	Aanvullende maatregelen sociale omgeving				2,500,000	-	Nog beschikbare fondsen in het EU 9e fonds
- Sportvoorzieningen							
S110	Open sporthal Barber	Bouw van een open multifunctioneel sportcentrum te Barber voor o.a basketbal, volleybal, mini-voetbal, gymnastiek, dansles enz.	DCE/ SEDREKO	2008-2009	850,000	850,000	
S111	Sportcomplex Teofilo Cuales	Totale upgradering van de sportfaciliteiten (tennisbaan, volleybal- en basketbalveld, het voetbalveld) en de bouw van kleedgebouwen te Mundo Nobo	DCE/ SEDREKO	2008-2009	350,000	350,000	
S112	Curacao Little League Ball Park	Groot onderhoud, gedeeltelijke reconstructie en upgradering van het CLL-Ball Park te Muizenberg	DCE/ SEDREKO	2008-2009	350,000	350,000	
S113	Open Sporthal Sta. Rosa	Bouw van een open multifunctioneel sportcentrum te Sta. Rosa voor o.a basketbal, volleybal, mini-voetbal, gymnastiek, dansles enz.	DCE/ SEDREKO	2008-2009	850,000	850,000	
S114	Sentro Deportivo Korsou	Groot achterstallig onderhoud van de sporthal, het zwembad, de kleedgebouwen, het stadion en het kantoorgebouw van Sentro Deportivo Korsou te brievengat.	DCE/ SEDREKO	2008-2009	1,500,000	1,500,000	
E52	Gratis transport voor groepen scholieren en studenten naar sportcentra	Stimuleren van sportbeoefening door transport naar sportlocaties gratis aan te bieden	Autobus Bedrijf Curacao	2008 - 2010	300,000	300,000	
	Reservering voor opleiden sportleiders	Verzekeren dat jongeren die sport beoefenen, goed begeleid worden en een voorbeeldfunctie hebben.	SEDREKO	2008-2010	150,000	150,000	
- Onderhoud scholen							
	Programma Onderhoud Scholen	Urgent onderhoud scholen Adventschool Noord Rozendaal, Helfrich/Krijtschool, Pedro Luis Brion FO en Mgr. Niewindt FO (S95, S96, S98, S99)	SAE/SOS	medio 2008- medio 2010	2,800,000	2,800,000	

7.3 Jeugdbeleid

Doelstellingen per 2010

- Drop out percentage gedaald naar 30%
- Daling van jeugdwerkloosheid met 10 procentpunten
- Daling van jongeren in hulpverleningscircuit met 5%
- Daling van deel jongeren dat na school thuis zit met 15%
- Substantiële toename aan cultuuractiviteiten door jongeren
- Nation building opgenomen in curriculum Cultuureducatie

a. Algemeen

Analyse

Op Curaçao blijkt dat er de voorbije jaren een grote groep van kinderen en jongeren is ontstaan die door allerlei factoren buiten het vormings- en socialisatieproces is geraakt, en tegen zoveel struikelblokken aanloopt, dat zij in sociaal-economisch en sociaal-cultureel opzicht uitkijken op een vrijwel uitzichtloze situatie. Er is dus sprake van een structurele jeugdproblematiek. In bijlage C worden een aantal kenmerken van deze problematiek geschetst.

Maatregelen

Uitgaande van het Verdrag van de rechten van het kind⁶¹ is de doelstelling om de toekomstperspectieven voor kinderen en jongeren te verbeteren door:

- voorwaarden te scheppen zodat kinderen en jongeren opgroeien in een gezonde woon en leefomgeving;
- het kind en de jeugd te beschermen tegen mishandeling en verwaarlozing;
- reductie van de risicofactoren in het gezin, de school, bij het kind zelf en in de wijk;
- voorkomen en opheffen van achterstand in de ontwikkeling waardoor zij optimaal kunnen participeren in de samenleving en de arbeidsmarkt in het bijzonder.

Het opheffen van achterstand in ontwikkeling bij kinderen en jongeren, wordt hiernavolgend uitvoerig besproken. In dit kader worden de beleidsterreinen van het jeugdbeleid toegelicht.

Een aantal algemene interventies zijn gedefinieerd om acute noden aan te pakken:

- Mentoring van risicojongeren 18-26 jaar
- Ondersteuning van opvoeding en ontwikkeling bij ouders en jongeren
- Voorlichting aan ouders over jeugdgezondheid
- Inrichten van een centrale om (potentiële) pleeggezinnen te werven en te vormen

b. Naschoolse Educatie (NSE) voor kinderen en jongeren

Analyse

Bij bijna 3000 schoolgaande kinderen werken beide ouders. Lang niet alle kinderen hebben toegang tot betaalbare zorg van goede kwaliteit vóór- en ná school; vele kinderen uit deze doelgroep zitten urenlang alleen thuis zonder begeleiding of toezicht van volwassenen. Dit is één van de factoren die bijdraagt tot het hoge aantal drop-outs dat Curaçao kent⁶². Daarnaast is deze lacune bij bepaalde gezinnen een drempel voor herintegratie van de ouder(s) in het arbeidsproces.

Thans nemen 22 scholen deel aan het programma van de Naschoolse Vorming en Educatie van Fundashon Desaroyo i Progreso met een deelname van 1950 kinderen, dit is 48% van de doelgroep⁶³. Er zijn nog 27 scholen van het Funderend Onderwijs waarvan 22 in aanmerking komen voor het programma. Door gebrek aan financiële middelen is het niet mogelijk om de Naschoolse Vormingsactiviteiten uit te breiden naar meer scholen.

---

⁶¹Bron: Verdrag van 20 november 1989, Trb. 1990, 170 (Rectificatie Trb. 1997, 83)

⁶² Naar schatting 40%-45%

⁶³ Een enkele school heeft een schoolpopulatie van minder dan 90 kinderen

Maatregelen

In het SEI worden middelen vrijgemaakt voor een beperkte uitbreiding van het aantal kinderen dat van naschoolse opvang kan genieten. Inzet hierop zal strekken tot het volgend doel:

- huiswerkbegeleiding
- maatschappelijk functioneren
- sociale vaardigheden

Daarnaast worden middelen gereserveerd voor mentoring door ouders in de naschoolse activiteiten, en voor naschoolse activiteiten in het speciaal onderwijs.

c. Cultuureducatie en natievorming

Analyse

Cultuur heeft vele gezichten en vormt de identiteit van de samenleving, waar iedereen individueel en als bevolkingsgroep deel van uitmaakt. Al van jongs af aan wordt men onbewust gevormd door zijn culturele omgeving. Belangrijk is dit vormingsproces bewust door te maken; het kweekt begrip voor de eigen leefomgeving én die van anderen. Het onderwijs biedt daarvoor de uitgelezen structuur. Lessen en projecten over kunst, erfgoed en andere culturele uitingen kunnen goed aansluiten bij vakken als lezen en schrijven, geschiedenis en aardrijkskunde. Ze bevorderen bovendien vaardigheden als onderzoekend leren. Net als sport (zie vorige paragraaf) is cultuur een ideaal middel om de jeugd, die anders het risico loopt een verkeerd pad in te slaan, te bereiken.

De status van Curaçao als nieuw land zal naast financieel-juridische en sociale consequenties, ook zeker ingrijpen op onze eigen identiteit. Natievorming en cultuureducatie grijpen op dat vlak in elkaar. Natievorming kan in ieder geval aangewend worden om de gemeenschap bewust te maken van haar identiteit, om eenheid in de samenleving te smeden, cohesie te bevorderen en het verantwoordelijkheidsbesef van iedere burger jegens de gemeenschap te bevorderen.

Maatregelen

Ondersteuning vanuit SEI maakt het mogelijk enkele initiatieven op het gebied van cultuur en natievorming verder uit te bouwen. De scholen zijn integraal betrokken bij deze initiatieven.

- Het verder ontwikkelen van thema's in Museo Tula, een instituut met belangrijke historische, educatieve en culturele waarde
- Onderzoek naar het samenleven van verschillende etnische groepen in de Curaçaose samenleving
- Inrichten van een kinderdorp in het Parke Kultural Edakutivo (Cultureel Park)
- Het ontwikkelen van lespakketten die een concrete verband leggen tussen het proces van staatkundige vernieuwing/natievorming en cultuur. Dit wordt opgenomen in het reguliere traject van curriculum ontwikkeling, en hiervoor wordt geen financiering aangevraagd.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
S54	Ruman mayó	Mentoring programma voor risicjongeren tussen 18 en 26 jaar	PSI-Skuchami	2008 - 2010	750,000	750,000	
S55	Opvoeding 2000: Awarenesscampagne	Opzet en uitvoering communicatie plan tbv opvoeding en ontwikkeling kinderen tussen 0-16 jaar	GGD	2008 - 2010	250,000	250,000	
S56	Opvoeding 2000: Training preventieve JGZ	Introductie opvoedingsondersteuning, ouderconsulten en protocollering in 5 wijken	GGD	2008 - 2010	900,000	900,000	

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
S63	Mayor ku konfianza: medische ouderondersteuning	Opvoedingssprekuren in 9 consultatiebureau's koppelen aan voorlichting over gezondheid	GGD	2008 - 2009	110,000	-	Eilandgebied Curacao: 110.000
S66	Pleeggezinnencentrale	Vormings en wervingsplek voor (potentiele) pleegouders	BVZ	2009	300,000	300,000	
- Naschoolse opvang							
S03	Aktie nu met een blik op de toekomst	Naschoolse vorming voor 50 jongeren	Stichting Kristal	2008-2010	520,000	520,000	
S04	Huntu pa Dilanti	Mentoring van volwassenen aan 2000 jongeren	Fundashon Desaroyo Y Progreso	Begin 2008 - dec 2010	910,000	910,000	
S05	Naschoolse activiteiten voor het speciaal onderwijs	Vorming en creatieve expressie voor MLK en ZMLK leerlingen	Ouderenvereniging Totolika	2008-2010	1,000,000	1,000,000	
- Cultuureducatie							
S105	Museo Tula	Vormingsplan voor medewerkers (koks/bedieners/landbouw-/ambachtswerkers/natuurgidsen) ten behoeve van Museo Tula; de ontwikkeling van lesbrieven aangaande Museo Tula; de uitwerking van de museumthema's 'geboorte', 'sterfte' en 'hergeboorte'	DCE/Kas di kultura	2008-2009	240,000	240,000	
S108	Union den diversidat	Onderzoek aangaande de etnische groepen die samen de Curaçaose samenleving vormen. Via dit project zal die informatie in folders/brochures en documentaires worden neergeslagen. Deze informatie zal als basis voor lesstof gebruikt worden.	DCE/Kas di kultura	2009	110,000	110,000	
S109	Parke Kultural Edukativo	Inrichting van een kinderdorp (6 tot en met 12-jarigen) met een 'indiaans huisje', een 'ka'i pai maishi' en een 'kas krioyo', bezijdens de creatie van mogelijkheden om typische beroepen van van de 18e en 19e eeuw in workshopverband uit te proberen.	Curaçaosch Museum	2008	80,000	80,000	

7.4 Migrantenbeleid en integratie

Doelstellingen per 2009

- Integratienota is opgesteld
- Activiteitenplan is in werking gesteld

Analyse

De aanwezigheid van (illegale) vreemdelingen aanwezig zijn in onze gemeenschap is een gegeven. Internationale verdragen dwingen een aantal aandachtspunten af, die zich voornamelijk richten op de sectoren onderwijs, gezondheidszorg, economie en rechtshandhaving.

Vreemdelingen in het *onderwijs* betekent extra zorg op de volgende gebieden:

- Taalonderwijs voor anderstaligen;
- Sociale vaardigheden en
- Concentratie van vreemdelingen op scholen.
- Aansluiting op de arbeidsmarkt na voltooiing van school

Ook in de *gezondheidszorg* zijn internationale verdragen van toepassing, waardoor iedereen recht heeft op medische zorg. Dientengevolge zijn de volgende zaken relevant:

- Toegang van (illegale) vreemdelingen tot de (meestal gesubsidieerde) gezondheidszorg;
- Grotere vraag naar zorg, inclusief voorlichting en preventie
- Entree van ziekten via toerisme en migranten
- Andere standaarden voor hygiëne waar mensen van andere culturen werken (bijv. restaurants)

Op *economisch* en juridisch vlak (*rechtshandhaving*) worden o.m. de volgende problemen ondervonden⁶⁴:

- Beslag op banen terwijl lokale krachten, vooral jeugd, kampen met werkloosheid
- Druk op salarissen die een minimaal bestaan mogelijk maken
- Inefficiëntie en gebrek aan deskundigheid in de procedures rondom toelating van vreemdelingen
- Tekort aan capaciteit om toezichtstaken, uitzettingen en grensbewakingen effectief te realiseren.

Maatregelen

- Het Bestuurscollege zal in 2008 een integratiebeleid ontwikkelen met specifieke integratiebevorderende maatregelen ter bevordering van de inpassing en acceptatie van vreemdelingen in de Curaçaose samenleving.
- De behandeling van de vergunningsaanvraag wordt in de situatie van Pais Kòrsou (geen dubbele bestuurslaag meer) in één centrale organisatie georganiseerd.

Voor het realiseren van deelaspecten van het integratiebeleid, worden vooruitlopend op de totstandkoming van dit beleid, SEI middelen gereserveerd.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
	Opstellen intergratiebeleid	Integraal beleid met specifieke aandacht voor onderwijs, gezondheidszorg, rechtshandhaving en economie	Sociaal Kennis Centrum	2008	75,000	75,000	
S	Maatregelen migrantenbeleid en integratie	Reserve voor support van implementatie van maatregelen genoemd in beleid	Sociaal Kennis Centrum	2009	375,000	375,000	

7.5 Gezondheidszorg

Doelstellingen per 2010

- AZV ingevoerd
- Nieuwbouwplannen voor SEHOS opgesteld en in werking
- Systeem van elektronisch cliëntendossier in werking
- Geen verdere stijging van zorgkosten als percentage van BBP vergeleken met 2007
- Nationaal Preventieplan in werking gesteld

Analyse

De stijgende kosten van de volksgezondheid in Curaçao (zie bijlage D ter toelichting)⁶⁵, vereisen nieuwe maatregelen om te komen tot een beheersbaar systeem van inkoop van medische zorg. Deze noodzaak wordt alleen maar groter vanwege de vergrijzende bevolking⁶⁶ en de steeds smaller wordende basis van de beroepsbevolking die de kosten kan dragen, alsmede het openeind karakter van diverse verzekerde groepen met weinig prikkels voor bezuiniging. De kosten van de

⁶⁴ Rapport 'Het vreemdelingenproces in de Nederlandse Antillen'

⁶⁵ Zie tevens rapport "Efisiensia den Balansa" (2007) van GGD

⁶⁶ In 2025 zal, bij een onveranderd patroon, ongeveer 25% van de Curaçaose bevolking ouder zijn dan 60 jaar. Dit percentage bedraagt nu 17%.

gezondheidszorg zijn, gelet op de precaire financiële situatie, hoog; op Curaçao ca. 12% van BBP.

Een belangrijk deel van de kosten worden gegenereerd door het hoofdhospitaal en de specialistische zorg (tweede lijn). Diverse studies hebben uitgewijd over het feit de specialisten momenteel niet hecht verbonden zijn met het ziekenhuis, maar vaak een eigen praktijk houden naast de handelingen in het ziekenhuis. Het Eilandgebied heeft als beleid dat zij, samen met de noodzakelijke fysieke vernieuwing van het ziekenhuis, nastreeft dat specialisten zullen functioneren in een Medisch-Specialistisch Geïntegreerd Bedrijf. Het doel is niet alleen efficiëntie, maar ook om de kwaliteit van de geboden zorg te verbeteren. Een ander facet is dat op Curaçao het aanbod van zorg onvoldoende gereguleerd is, wat bijvoorbeeld geleid heeft tot een overschot aan –niet altijd gediplomeerde– huisartsen (2x zoveel per inwoner als Nederland), meerdere aanbieders van (dure) MRI diensten etc. Zorg aan min- en onvermogene is volledig gesubsidieerd, zonder duidelijke remmen op de afname. Een andere complicatie is het tarievenstelsel dat wordt gehanteerd door de twee grootste afnemers van zorg (de BZV en SVB) complex is en niet op elkaar afgestemd.

Een aantal beheersmaatregelen, deels ontleend aan het eilandelijke “Programma voor herstructurering Gezondheidszorg 2007 – 2010”, die in de periode 2008 – 2010 om uitvoering vragen zijn⁶⁷:

1. Invoering voor iedere burger van een basispakket zorg met afgebakende zorgaanspraken en standaardisatie van tarieven, als aanloop naar een volledige algemene ziektekostenverzekering (AZV). Een hieraan voorafgaand organisatorische integratie van SVB en BZV is momenteel in discussie.
2. Realisatie van een beheersplan voor de bundeling en standaardisatie van de inkoop (door SVB en BZV afzonderlijk en later gezamenlijk) van huisartsenzorg en medisch-specialistische zorg⁶⁸ op basis van geharmoniseerde beginsels en tarieven.
3. Prijsverlagende maatregelen voor medicijnen, waaronder:
  - een vergoeding per receptregel
  - stimuleren generieke medicijnen (verwachte besparing ANG 10.000.000 per jaar)
  - het niet vergoeden van bepaalde middelen, zoals anti-griepines
4. Nieuwe wettelijke regelingen ter regulering van het zorgaanbod van beroepskrachten en kapitaalgoederen, zowel ter matiging van de instroom als het garanderen van kwaliteit (bijvoorbeeld verplicht huisartsendiploma)
5. Communicatie, preventief beleid en transparantie van informatie, die zullen leiden tot bewustwording, een kritische afname van zorg, en ombuiging van bepaalde (vaak in de cultuur gewortelde) gedragspatronen van de patiënt die leiden tot onnodige afname van zorg.

De Raad voor de Volksgezondheid zal zich in 2008 e.v. gaan bezighouden met adviezen, zoals:

- Structuurnota gezondheidszorg (een raamwerk m.b.t. de wenselijke inrichting van de curatieve gezondheidszorg);
- Preventiebeleid inclusief structuurnota preventiezorg;
- Geneesmiddelenvoorzieningsystematiek (waaronder de afschaffing van OB en invoerrechten op medicijnen, het vergoedingssysteem, enz.);
- Herstructurering ziekenhuiszorg;
- AZV en vaststellen basispakket

---

⁶⁷ In het in 2005 door USONA deels gefinancierde dossier “Ecolecuá” wordt de versterking van de Curaçaose GGD verder onderbouwd en een integraal beeld geschetst van de nijpende problemen in de gezondheid.

⁶⁸ Bij huisartsen en specialisten wordt gedacht aan een gebudgetteerd (voorspelbare) beloning met de mogelijkheid van incentives, bijvoorbeeld invulling van de “poortwachterfunctie”

Er zijn momenteel op Curaçao te weinig normen waaraan ouderenzorg getoetst kan worden. Dit leidt tot situaties in een aantal instellingen voor ouderenopvang die ongewenst zijn: onvoldoende gekwalificeerde staf, inadequate fysieke voorzieningen.

Maatregelen

Preventiebeleid draagt direct bij tot een van de SEI doelstellingen, namelijk armoedebestrijding. Bij het gezondheidsonderzoek (1996) is komen vast te staan dat er op Curaçao een duidelijke relatie bestaat tussen lage sociaal economische klasse en slechtere gezondheidstoestand, dan wel het voorkomen van hogere gezondheidsrisico's. Deze inzet is erop gericht om de sociale en psychologische factoren om te buigen die van invloed zijn op het vermogen van vooral de armere bevolkingsgroepen om gezondheidsbevorderende en ziektevermijdende gedragingen te assimileren inclusief het adequaat gebruik maken van het zorgaanbod en het volgen van preventie adviezen en voorgeschreven behandelingen.

Verder zijn in SEI verschillende projecten opgenomen om de beschikbaarheid van gegevens over de volksgezondheid te verbeteren en daarmee meer toegespitst beleid te kunnen toepassen.

- Het oprichten van een *Institute for Antillean Health Research*
- *Onderzoek psychosociale gesteldheid* van de bevolking; in samenhang hiermee worden ook doorstroombanen gecreëerd voor mensen met een psychische beperking (*psychosociale rehabilitatie*)
- Niet alleen voor onderzoek maar met name ook voor de verbeterde uitwisseling van patiëntgegevens onder verschillende zorgaanbieders wordt de introductie voorbereid van een *gestandaardiseerd elektronisch cliëntendossier*
- Er wordt ANG 2.000.000 gereserveerd voor aanvullende maatregelen in het kader van ouderenbeleid. Deze zullen als doelstelling hebben het opstellen van normen voor ouderenverzorging en het ondersteunen van instellingen in het bereiken van deze normen per 2009.

Overzicht maatregelen

Nr	Naam	Korte beschrijving	Eigenaar	Periode	Totaal budget	SEI middelen	(Mede) financierder
B13	Antillean Institute for Health Research	Ondersteuning voor de oprichting en invulling van Het Antillean Institute for Health Research (AIHR) om tegemoet te komen aan onderzoeksinformatie ter onderbouwing van de besluitvorming op het gebied van zorgverlening, financiering en beleid in de gezondheidszorg.	Stg Antillean Institute for Health research i.o./Stg ISOG/Dr	2008 - 2009	75,000	75,000	
B16	Geïntegreerd medisch specialistisch bedrijf (MSGB)	Dit project betreft het organisatorisch voorbereiden van het invoeren van de Medisch Geïntegreerd Specialistisch Bedrijf in het nieuw ziekenhuis. Tevens een bevredigende oplossing zoeken voor bestaande buitenpraktijken (de ofisinas) van de verschillende specialisten.	Raad voor de Volksgezondheid voor Curacao en VMSC	2009	800,000	800,000	
S34	Opstellen Structuurnota Zorgaanbod	Beschrijving herstructurering in de volksgezondheid waarin ook de introductie van een AZV behandeld zal worden.	Raad voor de Volksgezondheidszorg voor Curaçao	2008	500,000	250,000	Eilandgebied Curacao: 250.000
S36	Psychosociale Rehabilitatie	Doorstroombanen creëren voor mensen met een psychische beperking en oprichten van een "clubhuis" voor deze groep	PSI-Skuchami	2008 - 2010	360,000	360,000	
S37	Elektronisch cliëntendossier	Pakketselectie en Introductie van een geïntegreerd elektronisch kindvolgsysteem	GGD	2008-2009	710,000	710,000	
S48	Onderzoek psychosociale gesteldheid Curaçaose bevolking	Inzicht verwerven in de psychische gesteldheid van de Curaçaose bevolking	Stichting PSI	2008	250,000	250,000	
S	Integrale Preventie	Structurele aanpak van preventiebeleid en -initiatieven	GGD	2008-2010	1,500,000	1,500,000	
S	Aanvullende maatregelen ouderenbeleid		GGD	2009	2,000,000	2,000,000	

8 Uitvoeringsorgaan

Voor de uitvoering van het SEI zal een protocol worden ondertekend tussen het Eilandgebied Curaçao en Nederland. In het protocol komt onder meer aan de orde:

- De middelen en bekostiging van SEI
- De thema's van maatregelen en impulsen in het SEI
- Mogelijkheden om middelen te heralloceren
- Rapportage

Dit SEI document zal onderdeel van het protocol zijn.

Het Eilandgebied heeft momenteel de oprichting van een coördinerend programmabureau in voorbereiding. Dit programmabureau zal het centrale coördinatiepunt worden van alle ontwikkelingsprogramma's, en het Bestuurscollege adviseren over aangelegenheden die ontwikkelingssamenwerking betreffen. Voorbereiding en uitvoering van programma's vindt plaats door de functionele bureaus/diensten waarbij het coördinerend programmabureau een integrale aanpak waarborgt.

Voor het SEI programma zelf wordt een apart programmabureau ingesteld, dat belast wordt met het managen van het programma. Dit SEI bureau:

- Bewaakt uitvoering van SEI en neemt correctieve actie indien nodig
- Coördineert samenhang van SEI met beleid van het Eilandgebied Curaçao
- Initieert en/of adviseert over bijsturing van SEI in het kader van jaarlijks politiek en ambtelijk overleg
- Rapporteert over voortgang projecten en behalen van programmadoelstellingen aan stakeholders

Het SEI programmabureau voert zelf geen projecten uit, maar coördineert deze met de diverse projecteigenaren zoals deze in dit dossier genoemd zijn. Het bureau rapporteert aan de reeds bestaande SEI Stuurgroep van 3 gedeputeerden. Het is tevens wenselijk om de betrokkenheid van de groeperingen die aan de voorbereiding van het SEI hebben bijgedragen (verschillende overheidssectoren, werkgevers, werknemers en de NGO sector) voort te zetten. Dit kan bewerkstelligd worden door de oprichting van een Adviesraad voor Ontwikkelingssamenwerking, met een brede maatschappelijke vertegenwoordiging.

Het Eilandgebied Curaçao neemt de bekostiging van het overkoepelend programmabureau en het SEI bureau voor haar rekening.

Zolang het programmabureau nog niet is geactiveerd, zullen de SEI organen⁶⁹ zoals ingesteld door het Bestuurscollege, met aanpassing van de taakstelling, de taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van de uitvoering van het SEI kunnen verrichten. Hiermee wordt voorkomen dat uitvoering van het SEI vertraagd wordt.

---

⁶⁹ Hiermee wordt bedoeld de stuurgroep (bestaande uit drie gedeputeerden) en de SEI commissie waarin een breed maatschappelijk draagvlak is vertegenwoordigd.

Bijlage A: Macro-economische en budgettaire effecten van SEI

De baseline van Curaçao voor invoering van het “SEI scenario plus 2008-2012”

Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een indicatie van de mogelijke economische effecten van het Sociaal Economisch Initiatief (SEI), afhankelijk van o.a. de vordering die geboekt wordt met het implementatietraject. Dit impliceert dat zowel het door Nederland toegezegde bedrag alsook de beoogde beleidsdoelstellingen per beleidsveld zijn verwerkt in de doorgerekende scenario's. Het is van belang om aan te geven dat in beide scenario's de effecten van particuliere investeringen, die ten dele onafhankelijk zijn van het Sociaal Economisch Initiatief, ook opgenomen zijn. Alvorens over te stappen op de effecten van de SEI plus⁷⁰ scenario's zal aandacht besteed worden aan het baseline scenario. Aan dit scenario kan geen voorspellingskracht worden ontleend, daar dit een technisch referentiep pad betreft die een trend weergeeft uitgaande van een matige groei van toerisme van de afgelopen 10 jaar. Daarnaast is amper rekening gehouden met het huidig beleid en/of beleidvoornemens. Het baseline scenario geeft een indicatie van de te verwachten economische ontwikkeling gebaseerd op de historische trend en de voorlopige meerjarige projectie van de eilandbegroting. Vermeldenswaardig is om aan te geven dat in de meerjarige projectie van afdeling financiën van het Eilandgebied Curaçao, de geplande bezuinigingen opgenomen zijn en tevens in het model verwerkt (baseline scenario). Echter is het bezuinigingsgedeelte dat onder Land Nederlandse Antillen ressorteert niet opgenomen, vanwege het op dat moment ontbreken van cijfers. Bij de projecties is wel rekening gehouden met besparingen vanwege de schuldovername door Nederland.

Door de resultaten van de andere twee scenario's te vergelijken met de uitkomst van de baseline kunnen de macro-economische effecten van de extra investeringen⁷¹ en de uitvoering van het SEI beleidspakket over de periode 2008-2012 in beeld worden gebracht. Er is ervoor gekozen om bij mutaties van prijzen en volumina de veranderingen aan te geven ten opzichte van het voorgaande jaar. Dit geeft een betere indicatie van de jaarlijkse effecten van de beleidsacties alsook van de effecten van de gepleegde investeringen in het desbetreffende jaar⁷².

In de baseline zijn de AOV- en minimumloon verhogingen verdisconteerd, evenals de investeringen die gedaan zijn in de lopende hotelprojecten en de lopende MEP projecten. Van de MEP komen over 2008 en latere jaren de middelen niet meer voor in het model.

Alhoewel het SEI 3 jaren (2008-2010) bestrijkt, is modelmatig de verwachte periode voor de uitvoering van het SEI plus pakket van maatregelen gesteld op 2008-2012. Daarbij is voorlopig uitgegaan van de veronderstelling dat de implementatie van deze maatregelen uiterlijk medio 2008 zal beginnen. Zou dat op een latere tijdshorizon geschieden dan verschuiven het pakket en de uitkomsten naar de toekomst.

De economische indicatoren waarmee de effecten van het SEI plus pakket worden weergegeven zijn: de consumptieprijns mutatie, prijsconcurrentie, de export en hiermee de groei in het aantal

---

⁷⁰ Het SEI plus pakket behelst de economische hervorming en de additionele investeringen met betrekking tot de inhaalslag en andere investeringen opgenomen in SEI, gecombineerd met particuliere investeringen die buiten het SEI programma geschieden.

⁷¹ Deze investeringen zullen met name in de toeristische sector geschieden.

⁷² Met betrekking tot de waarde en aantallen in de tabellen wordt het niveau telkens weergegeven.

verblijfstoeristen en cruise toeristen, het investeringsniveau, het BBP, het aantal gecreëerde nieuwe arbeidsplaatsen, het begrotingstekort, de ontwikkeling van het werkloosheidscijfer, en de aantallen onder “de armoede grens”⁷³

Korte schets baseline indicatoren 2007

De maandcijfers wijzen uit dat twee snelgroeïende markten⁷⁴ zorgden voor een groei van 20% in de maand oktober 2007.

Voorzichtigheidshalve is verondersteld dat de extra toestroom van Venezolaanse toeristen in de laatste 2 maanden van 2007 weer verdwijnt. Dit impliceert een groei van 9% in het aantal verblijfstoeristen in 2007 ten opzichte van 2006. Verder wordt de groei van het cruise toerisme in 2007 gelijkgesteld aan 4%. De investeringen vertonen een gemiddelde groei van 4% op jaarbasis, met name veroorzaakt door de vele renovaties in de binnenstad, nieuwe kantoorpanden, investeringen in hotelkamers, particuliere- en volkswoningbouw.

De eerste raming van het BBP vertoont in 2007 voor het eerst na jaren een duidelijke groei van meer dan 2,5% als gevolg van het toenemende vertrouwen van ondernemers⁷⁵, zoals blijkt uit de investeringen.

Een structureel probleem zijn de begrotingstekorten, die de overheid belemmeren om op de kapitaaldienst middelen te reserveren voor uitgaven als noodzakelijk onderhoud aan scholen, wijkvoorzieningen, sportfaciliteiten in die buurten die in een achterstandspositie verkeren. De werkloosheidscijfers vertonen een stabiele trend⁷⁶, als gevolg van de economische groei in 2006 en de verbeterde vraag naar arbeid.

Baseline scenario 2008-2012

De export wordt verondersteld marginaal te groeien. Het aantal overnachtingen van verblijfstoerisme wordt verondersteld te dalen in 2008 met 5% en zal in 2009 en volgende jaren groeien met 1% (Tabel 1). De veronderstelling in het baseline scenario is verder dat het cruise toerisme zal groeien met 1% per jaar in de periode 2008-2012. Het investeringsniveau zal geleidelijk iets afnemen. Naar verwachting zal de prijsinflatie schommelen rond de 2%. Als gevolg van de daling in investeringen en de matige groei van de export, zal de reële BBP groei tussen de 0% en 1% schommelen in de voornoemde periode.

Door de matige economische groei zal het aantal arbeidsplaatsen op hetzelfde niveau blijven. De immigratie uit de regio zal hierdoor afnemen. Een gevolg hiervan is ook dat de werkloosheid toe zal nemen en de emigratie naar Nederland weer aan zal trekken⁷⁷.

Het aantal armen onder de baseline bestaat uit circa 55.000 personen oplopend tot 56.000 in 2012. In het basis scenario blijft het financieringstekort hoog. Er is daarbij nog niet volledig rekening gehouden met de bezuinigingen die zouden moeten plaatsvinden om het financieringstekort tot het niveau van “zero budget deficit” terug te brengen vanaf 2008 en de opeenvolgende jaren.

---

⁷³ Het betreft een netto jaarinkomensgrens van NAF 12.000,- (in prijzen van 2001)

⁷⁴ Het betreft de Nederlandse en Venezolaanse markten.

⁷⁵ Uit presentatie van het CBS betreffende enkele ontwikkelingsconjunctuurenquête 2006 en eerste resultaten van juni 2007.

⁷⁶ Conform de laatste cijfers van het Arbeidskrachten Onderzoek (AKO) is het werkloosheidscijfer zowel onder de jeugd als volwassenen gedaald als gevolg van de verbeterde vraag naar arbeid.

⁷⁷ De immigratie neemt af terwijl de werkloosheid neemt toe is een logisch resultaat van de natuurlijke aanwas van de beroepsbevolking die tevens in de migratievergelijking van het model is verwerkt

Tabel 1: Overzicht van het baseline scenario

Kerngegevens Curaçao	eenhe	2008	2009	2010	2011	2012
<i>prijzen, % mutaties</i>						
loonvoet bedrijven	%	3	3	3	3	2
consumptieprijs	%	2	2	2	2	2
prijsconcurrentie	%	0	0	0	0	0
<i>volumina, % mutaties</i>						
% mutatie toeristen dagen	%	-5	1	1	1	1
uitvoer	%	-2	1	1	1	1
invoer	%	-2	-1	0	0	0
particuliere consumptie	%	0	-1	0	0	0
investeringen bedrijven	%	-2	-1	-1	-1	0
productie bedrijven	%	-1	0	0	1	1
reele groei BBP		-1	0	0	1	1
arbeidsproductiviteit	%	0	0	0	0	0
arbeidsplaatsen bedrijven	%	-1	0	0	0	0
<i>aantal *1000</i>						
arbeidsplaatsen bedrijven	*1000					
migratiesaldo (imm=-)	*1000	40.7	40.5	40.5	40.6	40.8
aantal werklozen	*1000	2.1	0.9	0.6	0.6	0.5
arbeidsplaatsen overheid	*1000	8.8	9.2	9.5	9.8	10.1
<i>waarde in mln. Naf</i>						
begr.overschot Sector overh	Ang	mln				
invest.overheid-afschrijving	mln	-458	-393	-393	-386	-376
<i>% inkomestrekkers onder</i>						
1000 netto per maand	%	19	11	13	15	16
		55.4	56.3	56.5	56.3	56.5

Doorrekening Scenario's SEI plus pakket

In deze paragraaf zal aandacht besteed worden aan twee scenario's die in het kader van het programma Sociaal Economisch Initiatief (SEI) zijn doorberekend. Het gaat om een "behoedzaam scenario" en een "target scenario". Met het doorberekenen van deze twee scenario's wordt niet gepretendeerd dat er nauwkeurig aan te geven is wat de economische effecten van de SEI beleidsvoornemens zijn. Wel is het de bedoeling om een domein (reikwijdte) aan te geven waarbinnen de te verwachten economische effecten van SEI plus zullen resulteren.

Alvorens over te stappen op de te verwachten economische effecten van de SEI beleidsvoornemens worden in het hiernavolgende de uitgangspunten die gehanteerd werden bij het uitvoeren van de berekeningen belicht. Het is van eminent belang om deze uitgangspunten goed in gedachten te houden daar de economische effecten geïnterpreteerd dienen te worden tegen deze achtergrond. De uitgangspunten zijn voor beide scenario's hetzelfde mits anders vermeld wordt.

Deze uitgangspunten zijn:

- In het kader van SEI zal in totaal een bedrag van ongeveer ANG 120 miljoen uitgegeven/geïnvesteerd worden, dat afkomstig is van Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingsgelden;
- Van deze gelden zal in het eerste jaar een hoog bedrag ter beschikking worden gesteld, daarna wordt dit bedrag afgebouwd tot nul in het jaar 2012. Het uitgangspunt is dat na de periode 2008 - 2012 deze Nederlandse ontwikkelingsgelden zullen verdwijnen;

- In de periode 2008- 2010 zullen in totaal 600 nieuwe hotelkamers bijgebouwd worden in het behoedzaam scenario. In het target scenario zullen 40% meer kamers gebouwd worden. Aangenomen wordt dat het aantal gebouwde kamers gelijk verdeeld wordt over de periode die geanalyseerd wordt. Het moge duidelijk zijn dat in werkelijkheid het bouwpatroon van hotelkamers anders kan zijn en dat de bezettingsgraden per hotel zullen variëren. Dit accentueert het feit dat de scenario's een beeld schets van de te verwachten ontwikkelingen en kan nooit geïnterpreteerd worden als zijnde de toekomstige economische groei;
- De arbeidsproductiviteit zal jaarlijks nauwelijks (behoedzaam scenario) tot maximaal met 0,5% (target scenario) per jaar extra groeien door de economische hervormingen en scholingactiviteiten binnen het overheidsapparaat. Het moge ook duidelijk zijn dat het exacte effect van de economische hervorming moeilijk is in te schatten. Gemakshalve en uitgaande van een conservatieve aanpak werd een half procent van het jaarlijkse productiviteitscijfer van CBS gehanteerd. De hervormingsmaatregelen die opgenomen zijn in het document en die een verhoging van de productiviteit bewerkstelligen zijn o.a. het bijscholen van ambtenaren en de vermindering van de redtape binnen het overheidsapparaat;
- Het aantal toeristische overnachtingen zal toenemen als gevolg van de toenemende hotelkamers, in totaal 5% extra in behoedzaam en 7% extra in target scenario t.o.v. baseline scenario. De voornoemde cijfers zijn afkomstig van de geprojecteerde groei uit het masterplan voor de toeristische sector, bijgesteld aan de hand van gesprekken met het toeristenbureau en andere stakeholders;
- De niet-toeristische export zal in beide scenario's toenemen met om en nabij 2% ten opzichte van het baseline scenario. Dit percentage vloeit voort uit de groeicijfers van het afgelopen jaar en uit gesprekken die gevoerd zijn met de stakeholders uit de logistieke sector.
- Het aantal werkenden onder de overheidsdienaren zal vanwege het samensmelten van de twee bestuurslagen met 1% per jaar dalen oplopend tot 3% in 2010, aangezien de afname van het ambtenarenbestand via het natuurlijk afvloeiingsproces zal geschieden;
- Nederland zal de schulden van Curaçao overnemen tot de rentelastnorm.
- Het aantal bemiddelbaren onder de werkzoekenden zal in beide scenario's geleidelijk toenemen in het jaar 2009 en ook daarna, door her- en bijscholing en aanscherping van het gebruik van sociale voorzieningen. Het aantal bemiddelbaren dat gedurende de periode van SEI ingezet zal worden in het arbeidsproces is o.a. afhankelijk van de aanpak en de motivatie van de bemiddelbaren. Echter is na beraad met de desbetreffende overheidsdienst gekozen voor 3%, die tijdens de bijeenkomst met de Nederlandse ambtenaren bijgesteld werd tot 1% oplopend tot 3% in latere jaren;
- De investeringen van de lokale overheid zullen buiten de SEI impulsen pas in 2009 en de daarna volgende jaren geschieden. Dit door de bezuinigingsronde die in 2008 nog gerealiseerd dient te worden. Aangenomen wordt dat de overheidsinvesteringen in beide scenario's geleidelijk zullen toenemen tot een maximum van Naf 40 miljoen op jaarbasis in 2010;
- De participatiegraad in beide scenario's wordt verondersteld te stijgen met 0,5% in 2009 oplopend tot 1% per jaar in de opvolgende jaren. De voornaamste veronderstelling die hieraan ten grondslag ligt is dat het immigrantenbeleid aangescherpt zal worden en dat de faciliteiten (bijv. kinderopvang) om met name jeugdige inactieven in het arbeidsproces te integreren aangeboden zullen worden. De toename in de participatiegraad van 0,5% is arbitrair gekozen na gesprekken met de desbetreffende overheidsinstanties. Echter wordt beseft dat het moeilijk is om vooraf aan te geven wat de werkelijke effecten zullen zijn van dit beleidsvoornemen op de

- participatiegraad. In dat kader is voorzichtigheidshalve gekozen voor een laag percentage oplopend tot een iets hoger percentage in opvolgende jaren;
- De immigranten uit de regio zullen door het immigrantenbeleid beperkt worden tot hetgeen minimaal noodzakelijk is voor de komende jaren. Het immigrantenbeleid dat ervoor dient te zorgen dat de immigranten beperkt blijven dient nog opgesteld te worden. Desondanks werd in de scenario's, uitgaande van bestaande instrumenten zoals de werkvergunning, aangenomen dat de migranteninstroom tot een half procent op jaarbasis beperkt kan worden. Dit percentage is eveneens arbitrair gekozen en dient bij de uitvoering gemonitord en aangepast te worden aan de hand van voortschrijdend inzicht.

Aan de hand van de bovenbeschreven uitgangspunten wordt in het hiernavolgende de effecten van de scenario's toegelicht. Per scenario zal ter verduidelijking aandacht besteed worden aan specifieke punten, die voor dat scenario van belang zijn.

Scenario I - Behoedzaam scenario

In het behoedzaam scenario wordt aangenomen dat in de komende 3 jaren een bedrag van Naf 108 miljoen geïnvesteerd zal worden in de toeristische sector. Het betreft met name investeringen in de hotelsector. Uit de publicaties van het toeristenbureau blijkt de verwachting dat in de komende drie jaren meer dan 3000 nieuwe kamers gebouwd zullen worden en in ontwikkeling zullen worden genomen. Voorzichtigheidshalve wordt er echter in dit scenario vanuit gegaan dat in de komende 3 jaren slechts 600 additionele kamers bijgebouwd zullen worden en operationeel zullen zijn. Het aantal overnachtingen wordt verondersteld te stijgen met 5% (in afwijking van het baseline scenario). In 2008 zal gestreefd worden om Naf 60 miljoen van de Naf. 120 miljoen SEI ontwikkelingsgelden te besteden aan SEI projecten. De reden om het merendeel van deze middelen in het eerste jaar te besteden is met name om de effecten van maatregelen ter dekking van om het begrotingstekort 2008 te mitigeren. In de volgende jaren zal het te besteden bedrag vanuit de Nederlandse ontwikkelingsmiddelen verder afgebouwd worden totdat in het jaar 2012 deze financieringsbron verdwijnt. De investeringen van het Eilandgebied Curaçao zullen pas in 2009 voor het eerst gepleegd worden en daarna toenemen tot het niveau van Naf 40 miljoen per jaar vanaf 2010. Daarna zullen deze investeringen op het voornoemde niveau gehandhaafd worden tot in het jaar 2012. De arbeidsproductiviteit zal geleidelijk toenemen naarmate de economische hervormingen geïmplementeerd worden. Verondersteld wordt dat de arbeidsproductiviteit per jaar met een half procent zal toenemen. Vermeldenswaard is om aan te geven dat het financieringstekort en de investeringen van de overheid in de onderstaande tabel (2) niet als procentuele afwijking van de baseline zijn genomen maar in absolute termen zijn weergegeven.

Uitgaande van de bovenstaande toelichting in combinatie met de uitgangspunten zijn de onderstaande economische effecten waar te nemen. Zowel de prijzen als volumina mutaties in de onderstaande tabel zijn opgenomen als zijnde mutatie ten opzichte van het voorafgaande jaar en niet als afwijking van het baseline scenario. Dit geeft een beter overzicht op de economische groei op jaarbasis; met andere woorden, dit maakt de jaar op jaar economische ontwikkeling beter zichtbaar (of inzichtelijker). De grootheden, het aantal, de waarden en inkomensstrekkers, die opgenomen zijn in tabel 2 geven het niveau van de desbetreffende grootheid aan.

Tabel 2: overzicht economisch effect behoedzaam scenario

Kerngegevens Curaçao	eenhe	2008	2009	2010	2011	2012
<i>prijzen, % mutaties</i>						
loonvoet bedrijven	%	4	3	3	3	3
consumtieprijs	%	2	3	2	2	3
prijsconcurrentie	%	0	0	0	0	0
<i>volumina, % mutaties</i>						
% mutatie toeristen dagen	%	0	6	6	6	6
uitvoer	%	2	4	5	5	4
invoer	%	5	2	2	2	2
particuliere consumptie	%	3	2	1	2	2
investeringen bedrijven	%	12	2	2	1	2
productie bedrijven	%	5	3	3	3	3
reële groei BBP		4	2	2	2	2
arbeidsproductiviteit	%	2	1	1	1	1
arbeidsplaatsen bedrijven	%	3	2	2	2	2
<i>aantal *1000</i>						
arbeidsplaatsen bedrijven	*1000	42.4	43.1	44.1	44.9	45.9
migratiesaldo (imm--)	*1000	0.4	0.4	0.4	0.0	-0.1
aantal werklozen	*1000	8.0	8.1	8.2	8.1	7.9
arbeidsplaatsen overheid	*1000	6.8	6.7	6.5	6.3	6.1
<i>waarde in mln. Naf</i>						
begr.overschot Sector overh	Ang	-122	-38	-6	48	113
invest.overheid-afschrijving	mln	79	57	46	25	24
<i>% inkomenstrekkers onder</i>						
1000 netto per maand	%	54.6	55.1	54.8	54.4	54.3

Uit de analyse van de resultaten blijkt dat de toenemende investeringen gepaard gaande met toenemende toeristische nachten, zullen leiden tot een toename van de productie van bedrijven. De export zal met name door toenemende toeristen groeien met meer dan 3% ten opzichte van het baseline scenario. Dit zal de voornaamste drijfkracht zijn achter de economische groei (productie bedrijven) van meer dan 3%. De invoer zal door de toenemende investeringen een stijgende trend vertonen. De werkgelegenheid in bedrijven zal toenemen met om en nabij 1700, terwijl het aantal werklozen zal dalen. Desondanks zal de begroting van het Eilandgebied Curaçao, met inbegrip van het toerekenbaar deel van het Land Nederlandse Antillen, een tekort vertonen in 2008 van meer dan Naf 120 miljoen. In de daarop volgende jaren zullen de tekorten in dit scenario geleidelijk dalen en zelfs overgaan naar een overschot in 2011. Het tekort 2008 zal door de nog op te stellen suppletoire begroting 2008 weggewerkt moeten worden, met de kanttekening dat conform het slotakkoord kapitaaldienst tekorten mogen bestaan mits ze financieerbaar zijn en aan de rentelastnorm van 5% voldoen.

De werkgelegenheid binnen het ambtelijk apparaat zal door de economische groei en door her- en bijscholing van de ambtenaren grotendeels behouden worden. Vermeldenswaard is om aan te geven dat de beperkte afname van het ambtenarenbestand zoveel mogelijk via het natuurlijk afvloeiingsproces, VUT/wachtgeld regeling en vrijwillig ontslag zal geschieden. Eveneens zal door de economische groei het aantal mensen onder de armoedegrens dalen tot een niveau van 54% in 2012.

Scenario II - Target scenario

In dit scenario zullen meer hotelkamers gebouwd worden in de beschouwde periode waardoor de investeringen per jaar op het niveau van ANG 153 miljoen komen te liggen. De toename in hotelkamers t.o.v. het behoedzaam scenario met 40% zal ook leiden tot toename van het aantal toeristennachten met eveneens 40%. De toenemende investeringen in combinatie met de stijgende

export zullen leiden tot toename in productie van bedrijven (tabel 3). De stijgende arbeidsproductiviteit gekoppeld met een toenemende export zal een economische groei teweeg brengen van 5,7 % in 2008⁷⁸ gevolgd door een gemiddelde groei van 2,5% over de periode van 2009 tot 2012. De werkgelegenheid zal ten opzichte van de baseline scenario in het eerste jaar toenemen met meer dan 2000 arbeidsplaatsen en in de opvolgende jaren een stijgende trend vertonen tot 4700 extra arbeidplaatsen gegenereerd in het jaar 2012 ten opzichte van 2007.

Het aantal werklozen zal dalen door enerzijds de economische groei, en het beleid ten aanzien van de bemiddelbaarheid van werklozen. Anderzijds zal het gevoerde beleid jegens immigranten een bijdrage leveren aan de dalende werkloosheid op het eiland.

In 2008 zal de begroting van de totale overheid op Curaçao (het Eilandgebied Curaçao plus deel Land) niettemin nog een tekort vertonen van om en nabij ANG 104 miljoen. Dit tekort zal in de opvolgende jaren weggewerkt worden. Het aantal mensen onder de armoedegrens zal in de komende jaren flink dalen dankzij het gevoerde beleid en de economische groei die hiermee gepaard gaat.

Uit beide scenario's blijkt dat er in het eerste jaar additionele begrotingsmaatregelen nodig zijn om het tekort terug te brengen tot nul (begrotingsevenwicht). Daarnaast zal het Sociaal Economisch Initiatief samen met de verwachte investeringen een economische groei teweeg brengen die in ieder geval minimaal rond de 3% reële groei op jaarbasis ligt.

Tabel 3: Overzicht economische effect target scenario

Kerngegevens Curaçao	eenhe	2008	2009	2010	2011	2012
<i>prijzen, % mutaties</i>						
loonvoet bedrijven	%	4	3	3	3	3
consumptieprijis	%	2	2	2	2	2
prijsc concurrentie	%	0	0	0	0	0
<i>volumina, % mutaties</i>						
% mutatie toeristen dagen	%	2	8	8	8	8
uitvoer	%	3	5	6	6	5
invoer	%	6	3	3	3	3
particuliere consumptie	%	4	2	2	2	2
investeringen bedrijven	%	16	3	3	2	2
productie bedrijven	%	6	4	4	4	4
reële groei BBP		5	3	3	3	3
arbeidsproductiviteit	%	2	1	1	1	1
arbeidsplaatsen bedrijven	%	4	2	3	3	3
<i>aantal *1000</i>						
arbeidsplaatsen bedrijven	*1000	42.8	43.8	45.2	46.5	47.9
migratiesaldo (imm=)	*1000	-0.1	-0.1	0.0	-0.5	-0.6
aantal werklozen	*1000	7.8	7.7	7.7	7.4	7.0
arbeidsplaatsen overheid	*1000	6.8	6.7	6.5	6.3	6.1
<i>waarde in mln. Naf</i>						
begr.overschot Sector overh Ang	mln	-104	-10	36	105	187
invest.overheid-afschrijving mln	mln	79	57	46	25	24
<i>% inkomenstrekkers onder</i>						
1000 netto per maand	%	54.5	54.8	54.4	53.8	53.5

⁷⁸ Ten opzichte van het basis scenario

Bijlage B: Overzicht voorstellen fiscale maatregelen

Hieronder volgt een tabel met in hoofdlijnen de aanbevelingen op fiscaal en organisatorisch gebied uit het PRA rapport en de onderzoeken van de Commissie voorgezeten door Maarten Ellis en van de Kamer van Koophandel. De PRA Recommendations (eerste kolom) vloeien voort uit het momenteel lopende Tra Reform Assessment project.

NBC Pre-Assessment Tax Reform (PRA) – Preliminary Recommendations (June 2007)	Principal Recommendations Netherlands Antilles Fiscal Commission (Maarten Ellis) (June 2007)	Kamer van Koophandel en Nijverheid Curaçao – Ombuiging Fiscaal Regime meer dan noodzaak (December 2001)
<p>Re-examination of the mix of direct and indirect taxes in the current system</p> <p>Broadening of individual and corporate tax bases and reduction in tax rates</p> <p>Simplification in the system wherever possible, through:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eliminating many deductions and special provisions - consolidating revenue sources - elimination of the use of discretion in the tax law - tax forms and administrative improvements 	<p>Simplify system, broaden base, lower rates:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Review balance direct/indirect taxation - Reduce special regimes and exemptions - Corporate tax rate not more than 15% <p>Install “Advance Ruling Authority”</p> <p>Review dividend tax and interest withholding tax</p> <p>Conclude negotiations on BRK a.s.a.p.</p> <p>Step up treaty negotiations</p>	<p>Vereenvoudiging van het stelsel met een significant lager inkomsten- en winstbelastingtarief door het afschaffen van aftrekposten, faciliteiten en uitzonderingen</p> <p>Vereenvoudiging in de inkomsten, loon en winstbelasting door geen aftrek van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beroepskosten werknemers - Spaar en voorzieningsfonds - Investeringsaftrek - Hypotheekrente - Onderhoud eigen woning - Premies AOV/AWW en door: - Rente vrijstelling
<p>A general re-organization of the tax administration into a single integrated entity.</p> <p>The organization structure to be a “blended functional organization model”</p> <p>Improve tax payer services and enhance compliance programs</p>	<p>Improve collections, audit tax assessments, filing appeals</p>	<p>Afschaffing van de volgende belastingverordeningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tax Holiday wetgeving - Grondbelasting - Gebruiksbelasting - Belasting op verkopeningen
<p>Streamlining and developing support functions (HR, Legal, PR)</p> <p>Well defined IT support organization</p>	<p>Educate and train staff required to implement new laws</p>	<p>Verlaging tarieven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inkomstenbelasting toptarief: 30% - Inkomsten uit vermogen (rente, huur): 15%

		<ul style="list-style-type: none"> - Winstbelasting: 15% - Invoerrechten (0% en 10%) max: 15%
		<p>Verhoging tarieven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omzetbelasting: van 5% naar 7% - Overdrachtsbelasting: van 4% naar 6%
		<p>Aanbevelingen t.a.v.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omzetbelasting (voorkoming cumulatie) - Overdrachtsbelasting (fuscale flexibiliteit binnen concern verband) - Successiebelasting (gewijzigde inzichten in samenlevingsvormen) - Wegenbelasting (afschaffen wegenbelasting en verhogen benzine en diesel accijns)

Bijlage C: Enkele kenmerken van de structurele jeugdproblematiek

- veelvuldige zittenblijvers (14 % gemiddeld per jaar, 13% van de basisschool, 15 % van het Voortgezet Onderwijs, 22% - 44% tussen 13 en 14 jaar zitten nog op de basisschool, van de schoolverlaters heeft 42.2% geen diploma);
- kinderopvang is weliswaar aanwezig, maar vaak nog van een te laag niveau en niet gericht op de doelstelling om met name moeders optimaal te laten participeren op de arbeidsmarkt;
- een ongezond voedingspatroon (veel calorieën en weinig of geen vitaminen en mineralen);
- onvoldoende opvoeding en persoonlijkheidsvorming in de thuisbasis vanwege onvoldoende bekwaamheid en/of afwezigheid van de ouders. Het gevolg hiervan is dat een groot deel van de kinderen op vijfjarige leeftijd nog niet schoolrijp is, achterstanden vertoont en de morele vorming op latere leeftijd onvoldoende is om sociaal maatschappelijk actief te kunnen zijn;
- voortijdige schoolverlaters in de leeftijdscategorie 15–24 jaar (het gaat hier om 1737 werkzoekenden, waarvan 1530 inactief) ;
- jeugdwerkloosheid in de categorie 15–24 jaar: 44 % in 2005;
- veel slachtoffers van verwaarlozing en mishandeling tussen de 8–24 jaar (11 % hiervan verkeert in het hulpverleningscircuit);
- plegen van delicten (200–225 jeugdige delinquenten). Naast het niet beschikken over een diploma ontbeert een deel van de jeugd de sociale en technische vaardigheden om een baan te kunnen krijgen of behouden. Een deel wordt op jonge leeftijd vader of moeder of gaat zich bewegen in het drugscircuit, hetzij als gebruiker, hetzij als koerier of als dealer. Een deel wordt een makkelijke prooi voor het overige criminele circuit;
- jonge moeders die onvoldoende voorbereid de samenleving binnen komen (beneden de 16 jaar heeft 9% van de vrouwen één of meerdere kinderen).
- De afgelopen jaren werd het drop-out percentage van jongeren van 14-20 jaar op Curaçao geschat op ongeveer 40-45%. Opvallend daarbij is de oververtegenwoordiging van jongens. Jongens maken ongeveer 2/3 deel uit van deze groep. Bij de meisjes is in de meeste gevallen tienerzwangerschap de oorzaak van het voortijdig schoolverlaten. Dit percentage is het hoogst in het onderwijstype VSBO79.

---

⁷⁹Bron: Jeugd en Beleid op de Nederlandse Antillen, CBS Censustrapport 2001, Jeugdmonitor 2002/2003

Bijlage D: Kosten gezondheidszorg verzekerd via SVB en BZV

Verzekeraar SVB	Zorgaanbieder	2003 (x1000)	2004 (x1000)	2005 (x1000)	Vershil 2003-2005
	Huisartsen	9.118	8.665	8.364	-8,3%
	Apotheek/geneesm.	22.681	25.829	23.370	+3,0%
	Specialisten	9.782	9.664	10.183	+4,1%
	Laboratorium	5.044	4.744	5.341	+5,9%
	Ziekenhuis/kliniek	29.110	30.492	31.314	+7,8%
	Totale zorgkosten	82.628	87.714	88.075	+6,6%

Kosten van Gezondheidszorg Curaçao (via SVB) over de periode 2003 – 2005

Bron: SVB, Jaarverslag 2005

Verzek. BZV	Soort verzekerde	Zorgaanbieder	2003 (x1000)	2004 (x1000)	2005 (x1000)	Vershil 2003-2005
	PP	Huisartsen	4.029	4.430	4.642	
	Eil. dien.		1.308	1.252	1.364	
	<i>totaal</i>		5.337	5.682	6.006	+12%
	PP	Apotheek/geneesm.	30.733	35.133	37.426	
	Eil. dien.		3.952	3.949	4.234	
	<i>totaal</i>		34.685	39.082	41.234	+20,1%
	PP	Specialisten	10.591	11.069	10.455	
	Eil. dien.		2.346	2.400	2.812	
	<i>totaal</i>		12.937	13.469	13.267	+2,6%
	PP	Laboratorium	3.695	6.404	6.535	
	Eil. dien.		528	1.089	1.098	
	<i>totaal</i>		4.223	7.493	7.633	+80,7%
	PP	Ziekenhuis/kliniek	40.837	45.436	47.821	
	Eil. dien.		3.792	3.909	4.544	
	<i>totaal</i>		44.629	49.345	52.365	+17,3%
	PP	Totale zorgkosten	110.607	122.946	127.707	+15,5%
	Eil. dien.		15.347	16.750	17.689	+15,3%
	PP + Eil.d.		125.954	139.696	145.396	+15,4%

Kosten van gezondheidszorg Curaçao (via BZV) over de periode 2003-2005

Bronnen:

- BZV, Begroting 2006 voor Eilandgebied Curaçao (t.b.v. rekeningcijfers 2003)
- BZV, Begroting 2007 voor Eilandgebied Curaçao (t.b.v. rekeningcijfers 2004 en 2005)

Bij de interpretatie van deze tabellen moet men zich wel bedenken dat onder de 'totale zorgkosten' meer kosten vallen dan die van de in de tabellen genoemde zorgaanbieders. BZV en SVB omvatten ongeveer 80% van de zorg op Curaçao.

Het valt op dat het kostenaandeel van medicijnen (25–30%) en laboratoria (5-7%) groot is. Het verminderen van deze gegeneerde kosten geeft op korte termijn de grootste kans voor betekenisvolle besparingen.

Bijlage E: Inrichting Nieuwe Belastingdienst

In deze bijlage zijn een aantal belangrijke punten opgenomen inzake de inrichting van de nieuwe belastingdienst, welke door het IVB programma 2008-2011 gefinancierd zal worden.

Belastingadministratie

Belangrijke bevindingen van de TRA voor wat betreft de huidige belastingadministratie zijn:

- De huidige belastingstructuur is fragmentarisch met vaak overlappende functies op Eiland- en Landsniveau.
- De twee Ontvangers, waar nu een ‘*single window*’ (één loketgedachte) wordt gebruikt voor het innen van belasting zowel op Land- als Eilandsniveau, coördineren hun werkzaamheden beter dan voorheen.
- Er is veel verschil op operationeel vlak⁸⁰ tussen de verschillende belastingentiteiten
- Curaçao heeft een hoge ratio van personeel in verhouding met de bediende populatie. Met andere woorden, Curaçao zet voor hetzelfde aantal burgers meer personeel in.
- Klantenservice krijgt doorgaans weinig aandacht.

Hogere compliance is te behalen indien de volgende operationele aspecten aangepakt worden in het kader van de Inrichting Nieuwe Belastingdienst (een traject dat door het IVB programma gefinancierd zal worden).

- simplificatie van belastingformulieren, processen en procedures
- verbeteren van de responstijd op vragen en verzoeken van belastingbetalers,
- meer gebruik maken van het bancaire systeem, telefoon en Internet (zoals *electronic filing*)
- meer vakspecifieke training en hulpmiddelen bij de Inspectie der Belastingen
- introduceren management informatie om *performance* evaluaties te vergemakkelijken.

Informatie & Communicatie Technologie

Belangrijke bevindingen zijn:

- De Landsontvanger als de Eilandontvanger gebruiken hetzelfde informatiesysteem, elk met haar eigen administratie in haar eigen omgeving.
- De Inspectie der Belastingen verschillende niet-geïntegreerde systemen voor de afzonderlijke van de hoofdbelastingmiddelen.
- Voor wat betreft de registratie van de belastingbetaler, worden alle onderliggende data van de Inspectie der Belastingen in een databank bewaard. Elk programma heeft toegang tot de centrale database.
- Een formele samenwerkingsovereenkomst, of protocol, tussen de Land- en Eilandontvanger waarbij beide organisaties elkaar inningsproces ondersteunen is nu in werking.
- Er wordt een poging gedaan om de informatie-uitwisseling tussen de Inspectie der Belastingen en elk van de beide Ontvangers te verbeteren, zodat aanslagen en invorderingen beter gecoördineerd kunnen worden.
- Sommige operationele functies, zoals de processen om in beroep te gaan en klantenservice, worden niet ondersteund door geautomatiseerde systemen.

---

⁸⁰ operationeel beleid en procedures, handboeken administratieve organisatie, functiebeschrijvingen, beoordelingsgesprekken en maatstaven

Aan de hand van de bevindingen uit de PRA zullen de volgende punten meegenomen aandacht behoeven: (1) strategische planning voor het gebruik van technologie, (2) geschikt personeel en benodigde skills om met IT-systemen te werken en deze te onderhouden en (3) upgradering van de vereiste IT applicaties, IT tools en IT infrastructuur.

Naast de aanbevelingen uit het PRA rapport welke de basis voor de tweede fase, de TRA, vormt, zullen de aanbevelingen⁸¹ van diverse actoren⁸² in beschouwing genomen worden teneinde een eenduidig fiscaal beleid en strategie te definiëren. Om dit beleid uit te kunnen voeren, zal er ook een implementatiestrategie voor de geïntegreerde Tax Reform ontwikkeld worden.

Ter bevordering van de missie van de belastingdienst worden technologische oplossingen ingevoerd om de productiviteit van de medewerkers van de belastingdienst te verhogen en om een betere service te verlenen aan de belastingbetaler.

Het verdere traject van de Nieuwe Belastingdienst Curaçao, voornamelijk het implementatietraject van aanbevelingen van de TRA, zal geschieden met financiering vanuit het programma Bestuurlijke Ontwikkeling/Institutionele Versterking en Bestuurskracht 2008-2011.

---

⁸¹ zoals het verlagen c.q. afschaffen van bepaalde belastingen en het vereenvoudigen van de fiscale regelgeving,

⁸² onder andere de Kamer van Koophandel, Vereniging Van Bedrijfsleven Curaçao, de CIFA, de IFG en het rapport van de Commissie Maarten Ellis

Bijlage F: Meerjarenprojecties onderstanduitkeringen

	2007 ANG	2008 ANG	2009 ANG	2010 ANG
DO2 Transfers to Households				
4849 Onderstand bwv pensioenen	8.700.000	9.004.500	9.309.000	9.613.500
4850 Onderstanden en noodvoorzieningen*	29.316.968	30.343.062	31.369.156	32.395.250
4850.1 Kleding & schoeisel- gelden	450.000	465.750	481.500	497.250
4850.2 AOV-toelage	13.550.000	14.024.250	14.498.500	14.972.750
DO2 Transfers to Households	52.016.968	53.837.562	55.658.156	57.478.750

- Realisatiecijfers 2005 ANG 30.700.000 en 2006 ANG 27.500.000.

Bijlage G: Pensioenparticipatie

Nederlandse Antillen	1997	2005
Werkende bevolking	78,589	76,000
Actieve deelnemers in een collectieve pensioenregeling	22,339	30,900
<i>Werkende bevolking met pensioenregeling</i>	<i>28.43%</i>	<i>40.66%</i>
Pensioentrekkenden binnen een collectieve regeling		11,500

Bron: Commissie Pensioenen (1997) en BNA (2005)

Bijlage H: Verplichtingen voortvloeiend uit het Programma Duurzame Economische Ontwikkeling 2005-2007

USONA ref	Projectnaam	Budget	Totaal verpl binnen per 31/12/07	Raming
2004160	Succesvol ondernemen Op Curacao INTENT	3,334,330	2,985,793	348,537
2004171	Human Resources Infra. Plan. Curacao	678,050	632,966	45,000
2004176	SOP Jaarplan 03/04 MEP C-T-31	5,060,000	4,811,923	247,409
2005013	Openlucht museum Plantagecompl Savonet	6,152,405	581,159	5,571,246
2006009	Herstel Vissershavens	1,015,300	717,743	297,557
2006011	Vissershaven Piscaderabaai	1,501,862	107,289	1,137,400
2006018	Sleephelling Playa Boka Sami v02	157,269	155,266	2,003
2006040	Beach Impr. Proram Ilv02	3,692,450	44,150	3,648,300
Totaal	DEO Curacao	21,591,666	10,036,289	11,297,452

Bijlage I: Samenvattend overzicht maatregelen en impulsen